

Onsdagen den 16 november

Kl. 10.00

*Arbetsmiljölagen,
m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1977/78:44 och 45 till arbetsmarknadsutskottet

1977/78:46 till civilutskottet

1977/78:47 och 48 till försvarsutskottet

§ 3 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1977/78:71

§ 4 Arbetsmiljölagen, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1977/78:1 med anledning av propositionen 1976/77:149 om arbetsmiljölagen m. m. jämte motioner.

I propositionen 1976/77:149 hade regeringen (arbetsmarknadsdepartementet) föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. arbetsmiljölagen (AML),
2. lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612),
3. lag om ändring i lagen (1932:55) om viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg,
4. lag om ändring i allmänna arbetstidslagen (1970:103),
5. lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift,
6. lag om ändring i lagen (1974:13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att arbetarskyddslagen ersätts av en arbetsmiljölagen.

Lagförslaget innebär i väsentliga delar en helt ny reglering i jämförelse med vad som nu gäller. En utgångspunkt är att arbetsmiljölagen skall vara allmängiltig och omfatta så gott som allt arbete. Tillämpningsområdet utvidgas sålunda. Skyddsföreskrifter om tekniska anordningar och farliga ämnen föreslås bli tillämpliga även på ensamföretagarna. Försvaret förs i princip in under lagen. Föreslagna skyddsföreskrifter gäller även elever fr. o. m. grundskolans årskurs 7 samt vårdtagare och värnpliktiga.

Arbetsmiljölagens övergripande karaktär i förhållande till annan sä-

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölager,
m. m.*

kerhetsinriktad lagstiftning betonas.

Arbetsmiljölagen får en starkare inriktning på de kemiska hälsoriskerna i arbetslivet än vad gällande arbetarskyddslag har. Frågor om samordningen med lagen om hälso- och miljöfarliga varor ägnas stor uppmärksamhet.

I lagförslaget anges de allmänna krav som skall kunna ställas på arbetsmiljöförhållandena. Även den psykiska sidan av arbetsmiljön uppmärksammas. En grundregel säger att arbetet skall anpassas till människans förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Strävan skall härvid vara att anordna arbetet så att den anställde själv kan påverka sin arbetssituation. I anslutning till förslag om regler av detta slag slås fast att en allsidig bedömning skall ske av arbetsmiljön inbegripet arbetets uppläggning och organisation.

Enligt lagförslaget skall arbetsgivaren vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att de anställda utsätts för ohälsa eller olycksfall. I vissa avseenden anger förslaget den närmare innebörden av arbetsgivarens förpliktelser. Så är fallet bl. a. i fråga om instruktion och utbildning. I detta sammanhang betonas också vikten av arbetets anpassning med hänsyn till invandrades speciella svårigheter. I en särskild bestämmelse anges att arbetet skall planläggas och anordnas med beaktande av att människors förutsättningar att utföra arbete är olika. Tanken är här att inga onödiga hinder får uppstå när det gäller att sysselsätta människor med olika former av arbetshandikapp. Vidare slås fast att arbetsgivare är skyldig att ta hänsyn till arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet.

Lagförslaget utgår sålunda från att ett huvudansvar för arbetsmiljön skall ligga på arbetsgivaren. Även de anställda åläggs emellertid ett skyddsansvar. Arbetstagare skall använda de skyddsanordningar och iaktta den försiktighet i övrigt som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall.

I lagförslaget anges också det ansvar i skyddshänseende som skall finnas för dem som framställer eller överlåter anordningar eller ämnen som sedan utnyttjas i arbetslivet. Även för dem som upplåter lokaler eller markområde för arbete föreskrivs ett ansvar. Vidareutveckling sker av de regler som år 1973 infördes om ett särskilt skyddsansvar för dem som driver verksamhet på gemensamt arbetsställe.

Olika slag av förhandsbedömning behandlas ingående. Vidsträckt befogetheter föreslås för regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen att föreskriva om prövning av arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar innan de tas i bruk. Krav på godkännande skall kunna ställas innan maskiner eller andra tekniska anordningar överlåts eller används liksom på fortlöpande kontroller. Även i fråga om användningen av kemiska produkter skall godkännandeprovning kunna införas. Vid sidan härav skall generellt eller i enskilda fall kunna föreskrivas om arbetshygieniska undersökningar. Instrument tillhandahålls för meddelande av föreskrifter om märkning av tekniska anordningar

och kemiska produkter. Som ett led i möjligheterna att föranstalta om förhandsbedömning skall kunna föreskrivas skyldighet att anmäla planerade åtgärder av olika slag. När det är av särskild betydelse från skydds-synpunkt skall användningen av arbetsprocess, arbetsmetod, teknisk anordning eller kemisk produkt kunna generellt förbjudas. Vidare föreslås ett allmänt bemyndigande att meddela föreskrifter om skyldighet för arbetsgivare att låta utföra läkarundersökningar.

Liksom arbetarskyddslagen tar lagförslaget upp särskilda regler om arbetstidens förläggning och om minderåriga. Nya regler föreslås bl. a. om raster och pauser samt om veckovila. Den allmänna minimiåldern för tillträde till arbete föreslås höjd med hänsyn till de bestämmelser om skolgång som nu gäller. Skyddsreglerna för minderåriga har utformats även med sikte på att ungdomen inte får avskärmas från arbetslivet.

Utom på sätt som inledningsvis har nämnts förelås nya regler när det gäller de anställdas medverkan vid arbetsmiljöns utformning. Skyddskommittéernas och skyddsombudens deltagande redan på planeringsstadiet uppmärksammas sålunda ytterligare. Skyddsombudens möjligheter att ingripa mot ensamarbete utvidgas. Arbetsgivare skall vara skyldig att underrätta skyddsombud om förändringar av betydelse för skydds-förhållandena. Den enskilde arbetstagaren får en uttrycklig rätt att i farosituationer avbryta sitt arbete för att rådgöra med skyddsombud och arbetsledare. En regel föreslås om att den anställde skall vara fri från skadestånd i sådana fall.

Arbetarskyddsstyrelsens uppgift att utarbeta föreskrifter som komplement till lagens allmänt hållna regler betonas.

Påföljdsreglerna i arbetarskyddslagen kompletterades genom 1973 års delreform. Bl. a. fick yrkesinspektionen möjlighet att förelägga vite. Lagförslaget bygger vidare på denna grund. På viktiga områden föreslås dessutom att arbetarskyddsstyrelsen skall kunna meddela direkt straffsanktionerade föreskrifter. Vid överträdelse av föreskrift om förprovning m. m. skall frihetsstraff kunna följä. Förslaget innebär också att arbetarskyddsmyndigheternas befogenheter att göra direkta ingripanden stärks. Även möjlighet att i vissa fall förverka egendom föreslås.

All lokal tillsyn enligt arbetsmiljölagen föreslås ske genom allmänna yrkesinspektionens olika distrikt. Sprängämnesinspektionen och elektriska inspektionen försvinner som specialinspektioner enligt arbetarskyddslagstiftningen.

Nya regler föreslås också om fullföljd av talan. Bl. a. skall huvudskyddsombud eller, om sådant inte finns, annat skyddsombud få föra talan mot beslut i ärende enligt arbetsmiljölagen. Även i byggnadslovs-ärenden föreslås rätt för skyddsombud att föra talan mot beslut som avser hans skyddsområde.

Arbetsmiljölagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1978.”

I detta sammanhang hade behandlats
dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta
motionerna

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölög,
m. m.*

1976/77:563 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om ändringar i arbetarskyddslagen i syfte att minska arbetshets och utslagning genom att den lokala fackföreningen tillerkändes rätt att stoppa skiftarbete och arbete på obekvämt arbetstid, som icke var nödvändigt på grund av tekniska förhållanden,

1976/77:706 av Karl Hallgren m. fl. (vpk), vari hemställtts att riksdagen beslutade hos regeringen anhålla att i den kommande arbetsmiljölögstiftningen beaktades vad som anförts i motionen beträffande enmansarbete,

1976/77:733 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt här var i fråga hemställtts, att riksdagen uttalade

1. att ändrade utredningsdirektiv gavs till utredningen om företagshälsovård och yrkesmedicinsk verksamhet enligt principen att all företagshälsovård skulle stå fri från arbetsköparinflytande genom att ekonomiskt och organisatoriskt brytas ut ur företagen, ledas av en betryggande arbetarmajoritet och samordnas med landstingens hälso- och sjukvård,

2. att i de föreslagna kompletterande utredningsdirektiven borde anges ett utbyggnads- och utbildningsprogram för full företagshälsovård enligt Företagshälsovårdsutredningens normer (SOU 1968:44) för samtliga anställda i Sverige,

3. att de grundläggande kostnaderna för all företagshälsovård borde tas ut via avgifter från arbetsköparna,

5. att utredningen om företagshälsovård och yrkesmedicinsk verksamhet gavs tilläggsdirektiv i syfte att utredningen skulle arbeta fram förslag till nödvändiga utbildningsresurser för att kunna uppnå ett uppskattat behov av ca 200 yrkeshygieniker före år 1985,

6. att yrkeshygienikerutbildning med arbetarskyddsstyrelsen som huvudman igångsattes hösten 1977, bl. a. som underlag för den begärda framtida yrkeshygienikerutbildningen i ovanstående krav,

7. att kurser i arbetarskyddsfrågor för kvalificerade skyddsombud möjliggjordes för 200–500 skyddsombud per år i arbetarskyddsstyrelsens regi och att kurserna utökades stegvis med målsättning att kunna erbjuda kurser för 500 per år fr. o. m. år 1981,

8. att antalet ämnen i hygieniska gränsvärdeslistan utökades från ca 120 ämnen till ca 500,

9. att alla ämnen som misstänktes vara cancerframkallande på människan åsattes nollvärde och att inga dispenser kunde ges efter år 1980,

10. att den dokumentation som gränsvärdet var satt efter redovisades för varje enskilt gränsvärde,

11. att en generell sänkning till högst en fjärdedel av nu gällande gränsvärden genomfördes för att minska riskerna och öka eventuell säkerhetsfaktor,

12. att importförbud för asbest och asbesthaltiga produkter infördes, där endast utomordentligt restriktiva dispenser kunde ges,

Nr 28

Onsdagen den
16 november 1977

1976/77:899 av Eivor Marklund m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen uttalade sig för en sådan ändring i arbetarskyddslagens bestämmelser att där inskrevs att kvinna skulle ha rätt att amma sitt barn på arbetstid och utan löneavdrag – denna motion hade remitterats till arbetsmarknadsutskottet och sedermera överlämnats till socialutskottet,

*Arbetsmiljölager,
m. m.*

1976/77:986 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen uttalade att åtgärder borde vidtas för att sörja för utgivning av arbetarskyddsbestämmelser och förteckningar på invandrarspråk över skadliga ämnen,

1976/77:1118 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle besluta

1. att hos regeringen anhålla om översyn av de befintliga reglerna i arbetarskyddslagen som skulle ha till syfte att skydda minderårig,

2. att hos regeringen anhålla om förslag till ändringar i arbetarskyddslagens bestämmelser om användandet av minderårig i arbete så att ej undantag och kryphål mot huvudreglerna förekom,

1976/77:1119 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle besluta

1. att hos regeringen hemställa om en översyn av arbetarskyddslagens och allmänna arbetstidslagens bestämmelser om de minderårigas arbetstid,

2. att denna översyn skulle ha som uppgift att för riksdagen lägga förslag om borttagande av samtliga undantag från huvudreglerna vad gällde mindreårigas arbetstid,

1976/77:1309 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen uttalade

1. att speciellt stora säkerhetsmarginaler borde tillämpas för ämnen som misstänktes ha effekter som kunde komplicera graviditeter och att nollvärden infördes för år 1981, i enlighet med kravet rörande cancerframkallande ämnen,

2. att ämnen som misstänktes komplicera graviditeten borde markeras i hygieniska gränsvärdeslistan på likartat sätt som de cancerframkallande ämnena,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1671 av Kerstin Anér (fp),

Onsdagen den
16 november 1977

Arbetsmiljölög,
m. m.

1976/77:1672 av Birger Nilsson m. fl. (s), vari hemställt att riksdagen beslutade att Jämtlands län fr. o. m. budgetåret 1978/79 skulle utgöra ett eget distrikt inom yrkesinspektionen,

1976/77:1673 av Rolf Hagel (–) och Alf Lövenborg (–), vari hemställt att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:149 beslutade

1. att 3 kap. 7 § andra stycket arbetsmiljölagen skulle erhålla av motionärerna föreslagen ändring, innebärande att ett obligatoriskt samordningsansvar skulle införas för alla gemensamma arbetsställen,

2. att 4 kap. 1 § första stycket andra meningen skulle ha av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att längden och förläggningen av rast skulle anges på förhand och att ingen rast fick vara kortare än 30 minuter,

3. att 4 kap. 1 § andra stycket första meningen skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att i lagförslaget föreskriven tidsgräns, 5 timmar, för utförande av arbete i en följd skulle minskas till 4 timmar,

4. att 4 kap. 6 § första stycket skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att i lagförslaget föreskriven minsta tid för veckovila, 36 timmar, skulle ökas till 60 timmar,

5. att 5 kap. 5 § första stycket skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att minderårig inte skulle få anlitas till arbete mer än 7 timmar av dygnet eller 35 timmar i veckan,

1976/77:1674 av Kurt Hugosson (s) och Lennart Pettersson (s) såvitt här var i fråga (yrkandena 1 och 2),

1976/77:1675 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställt att riksdagen skulle

1. anta det i propositionen framlagda förslaget till arbetsmiljölög med i motionen föreslagna ändringar,

2. uttala att såväl farliga ämnen som fanns på arbetsplatsen som alla ämnen som i den yrkesmässiga hanteringen kunde medföra hälsorisker borde förtecknas på arbetsstället,

3. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om en plan för utarbetande av föreskrifter inom arbetarskyddsverket,

4. som sin mening ge regeringen till känna att arbetsmarknadens parter borde beredas tillfälle att i enlighet med vad som i motionen anförts medverka i arbetarskyddsstyrelsens arbete med att utarbeta föreskrifter,

5. hos regeringen begära att permanenta organ med partsrepresentation inrättades för olika verksamhetsområden inom arbetarskyddsstyrelsens tillsynsverksamhet,

6. hos regeringen begära en utredning som syftade till att bestämmelserna i allmänna arbetstidslagen och i arbetsmiljölagen skulle sammanföras i en lag,

7. som sin mening ge regeringen till känna att de fackliga organi-

sationerna borde erhålla full ersättning för kostnader som var förenade med den regionala skyddsverksamheten,

8. som sin mening ge regeringen till känna att suppleanter i yrkesinspektionsnämnderna borde jämföras med ordinarie ledamöter när det gällde kallelse till nämndernas sammanträden och ekonomisk ersättning för uppdraget,

9. som sin mening ge regeringen till känna att yrkesinspektionsnämndernas behörighet borde vidgas till att omfatta även tjänstetillsättningar,

10. hos regeringen begära förslag om formerna för överförandet av den kommunala tillsynen till yrkesinspektionen,

11. som sin mening ge regeringen till känna att skyddsombud eller lokal facklig organisation borde underrättas om ansökningar eller anvisningar enligt miljöskyddskungörelsen,

12. som sin mening uttala att regler om gränsvärden och andra föreskrifter om arbetsmiljöns utformning borde utformas med utgångspunkt i principen att arbetstagare oavsett kön skulle ha tillgång till alla arbeten i arbetslivet,

13. som sin mening uttala att gravida kvinnor borde ha rätt till sådan tillfällig förändring av sina arbetsförhållanden och arbetsuppgifter att de inte på grund av arbetets art behövde tidigarelägga sin graviditetsledighet,

14. begära att regeringen lade fram förslag till en flerårsplan för utbyggnad av arbetarskyddsverket,

15. begära att regeringen lade fram förslag till en flerårsplan för utbyggnad av produktkontrollnämnden med eget kansli,

16. som sin mening uttala att målet för företagshälsovårdens utbyggnad borde vara företagshälsovård åt alla anställda,

17. begära att regeringen skulle låta utreda frågan om tillståndsgivning för mätteknisk konsultverksamhet,

18. besluta att till Arbetarskyddsstyrelsen: Information om arbetsmiljölagen på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kr.,

1976/77:1676 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att arbetsmiljölagen skulle leda till en riskfri fysisk arbetsmiljö utan arbetshets och utslagning och att 2 kap. 1 § ändrades enligt förslag i motionen,

2. att alla arbetare skulle ha tillgång till företagshälsovård och att 2 kap. 2 § fick ett tillägg enligt förslag i motionen,

3. att arbetsmiljölagen stadgade att ämne som misstänktes vara hälso- och miljöfarligt inte fick användas, att cancerframkallande ämnen skulle förbjudas och att gränsvärden skulle skydda hälsan under ett helt liv och att 2 kap. 6 § ändrades enligt förslag i motionen,

4. att arbetsmiljölagen skulle tillerkänna lönearbetarna maktbefogenheter för att åstadkomma en sund och säker arbetsmiljö och att 3 kap. 1 § ändrades enligt förslag i motionen,

Nr 28

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölagen,
m. m.*

Onsdagen den
16 november 1977

Arbetsmiljölög,
m. m.

5. att arbetares rätt att avbryta arbete utvidgades och att den lokala fackliga organisationen var den enda instans som kunde pröva åtgärden samt att 3 kap. 4 § ändrades enligt förslag i motionen,
6. att ämne skulle bevisas ofarligt innan det fick användas i arbetslivet och att 3 kap. 9 § ändrades enligt förslag i motionen,
7. att pausernas längd, antal och förläggning avgjordes av den lokala fackliga organisationen, om inte förhandlingar gav resultat, och att 4 kap. 3 § ändrades enligt förslag i motionen,
8. att skiftarbete och nattarbete endast fick förekomma när produktionsteknik, säkerhetsskäl och allmänhetens behov av service påkallade detta och att 4 kap. 5 § ändrades enligt förslag i motionen,
9. att veckovilan skulle vara 48 timmar och att 4 kap. 6 § ändrades enligt förslag i motionen,
10. att nattvilan för minderåriga som ej fyllt 16 år skulle vara mellan 19 och 7 och att 5 kap. 5 § ändrades enligt förslag i motionen,
11. att det lokala skyddsarbetet skulle organiseras genom förhandlingar, att arbetarparten skulle ha strejkrätt och att 6 kap. 1 § ändrades enligt förslag i motionen,
12. att skyddsombud, ledamot i skyddskommitté och huvudskyddsombud kunde utses från arbetarorganisation, som inte var bunden av kollektivavtal, enligt vad som föreslagits i 6 kap. 2, 3 och 8 §§ enligt förslag i motionen,
13. att utbildningen av skyddsombud tillkom den fackliga organisationen, att arbetsköparna bekostade utbildningen och att 6 kap. 4 § ändrades enligt förslag i motionen,
14. att fackliga förtroendemän och fackliga experter hade fritt tillträde till arbetsplatsen och att en ny lagparagraf, 6 kap. 4 a §, infördes enligt förslag i motionen,
15. att skyddsombud hade rätt att avbryta allt hälsofarligt arbete och allt ensamarbete samt att endast lokal facklig organisation kunde pröva skyddsombuds åtgärd och att 6 kap. 7 § ändrades enligt förslag i motionen,
16. att lokal fackförening tillerkändes vetorätt i arbetsmiljöfrågor i vad avsåg ackords- och prestationsarbete, personalstyrkornas storlek, avbytare, reservstyrkor, tidmätningar, rationaliseringar, produktionsuppläggningar, avskedanden samt vid byggnadslov och att därför en ny paragraf, 6 kap. 7 a §, infördes enligt förslag i motionen,
17. att skyddskommitté skulle vara forum för förhandlingar mellan parterna och att arbetarparten kunde vidta strejk i arbetsmiljöfrågor samt att 6 kap. 9 § ändrades enligt förslag i motionen,
18. att yrkesinspektionen skulle vara huvudman även för den kommunala tillsynen och att 7 kap. 2 § utgick,
19. att tystnadsplikten för skyddsombud och facketts förtroendevalda skulle avgöras av fackföreningens medlemmar och att 7 kap. 13 § ändrades enligt förslag i motionen,
20. att straffbestämmelserna i lagen inte gällde facklig organisation eller dess företrädare och att en ny paragraf, 8 kap. 5 §, infördes enligt

förslag i motionen,

21. att tillsynsmyndighet ej kunde förhindra lokal facklig organisations och skyddsombuds rätt att utnyttja strejkrätt, vetorätt och rätten att avbryta arbete och att 9 kap. 5 § fick ett tillägg enligt förslag i motionen,

22. att beträffande arbetsmiljön inom försvaret

a) arbetsmiljölagen i fredstid skulle gälla inom hela försvaret utan inskränkningar,

b) inga inskränkningar i skyddsombudets rättigheter fick förekomma inom försvaret,

c) de värnpliktiga skyddsassistenterna fick skyddsombuds status,

23. att hos regeringen hemställa om att berörd myndighet ålades

a) att utöka antalet ämnen i hygieniska gränsvärdeslistan från ca 120 ämnen till ca 500,

b) att redovisa den dokumentation som låg till grund för fastställandet av varje enskilt gränsvärde,

c) att genomföra en generell sänkning till högst en fjärdedel av nu gällande gränsvärden för att minska riskerna och för att öka den s. k. säkerhetsfaktorn,

d) att förbjuda import av asbest och asbesthaltiga produkter och att ge dispenser utomordentligt restriktivt,

24. att hos regeringen hemställa om att det skulle uppdras åt berörd myndighet att vidta åtgärder för att

a) dels lokal facklig organisation skulle ges möjlighet att utarbeta arbetsmiljöprogram, som skulle vara underlag vid förhandlingar om åtgärdsprogram, och att detta skulle ske på betald arbetstid, dels studiegrupper bland de anställda kontinuerligt skulle kunna studera och utforska sin egen miljö på betald arbetstid, dels i övrigt verka för vad i motionen anförts om planering och förhandsgranskning,

b) att fackföreningens experter, som kallades till arbetsplatsen, gavs fritt tillträde och att kostnaderna bestreds av arbetsköparen,

c) att planeringstiderna förlängdes, så att fackföreningen och dess experter hade möjligheter till meningsfull förhandsgranskning,

25. att hos regeringen hemställa om förslag om kompletteringar av arbetsmiljölagen i syfte

a) att regler för vad som skulle gälla som farligt arbete för minderåriga och regler för skiftarbete för minderåriga utformades i enlighet med vad i motionen anförts,

b) att kraftiga straffavgifter och förverkande av egendom eller dess värde skulle utdömas för företag, som inte följde arbetsmiljölagen eller förelägganden om förbättringar, och att en bättre tillämpning av straffbestämmelserna garanterades mot enskild arbetsköpare eller dess ställföreträdare som försummade arbetsmiljön i enlighet med vad som anförts i arbetsmiljölagen 8 kap. om ansvar,

c) att arbetarrepresentanterna i arbetarskyddsstyrelsen och i yrkesinspektionsnämnderna skulle ha vetorätt när beslut uppenbart stred mot lönearbetarnas intresse,

Nr 28

Onsdagen den
16 november 1977

Arbetsmiljölagen,
m. m.

d) att representanter för de handikappade skulle ingå i arbetarskyddsstyrelsen och i yrkesinspektionsnämnderna,

26. att uttala att målsättningen för företagshälsovården var företagshälsovård för alla senast år 1985 och att utredningen "företagshälsovård och yrkesmedicinsk verksamhet" borde ges tilläggsdirektiv, i enlighet med vad som anförts i motionen,

27. att uttala att dygnsmaximeringen borde utgå från att bestämmelserna om allmän och extra övertid utgick ur allmänna arbetstidslagen och att endast arbete som föranleddes av fara för liv och egendom fick bedrivas utöver ordinarie arbetstid samt att hemställa hos regeringen om förslag till ändringar i allmänna arbetstidslagen i enlighet därmed,

28. att uttala sitt stöd för inrättandet av fackliga arbetsmiljö- och kontrollinstitut, i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

såvitt avsåg AML 1 kap. Tillämpningsområde

1. beträffande arbetsmiljölagens tillämpning inom försvaret att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandena 22 a, b och c) skulle anta 1 kap. 2 och 4 §§ i det i propositionen framlagda förslaget till arbetsmiljölög,

såvitt avsåg AML 2 kap. Arbetsmiljöns beskaffenhet

2. beträffande riktlinjerna för arbetsmiljöns beskaffenhet att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 1) skulle anta 2 kap. 1 § förslaget till arbetsmiljölög,

3. beträffande datoriseringen i arbetslivet att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1671 och motionen 1976/77:1674 i denna del (yrkandet 2),

4. beträffande möjlighet till arbete oavsett kön att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 12),

5. beträffande arbetssituationen för gravida kvinnor att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 13),

6. beträffande utbyggnaden och organisationen av företagshälsovården att riksdagen skulle

a) med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 2) anta 2 kap. 2 § förslaget till arbetsmiljölög,

b) avslå motionen 1976/77:733 i denna del (yrkandena 1 och 2), motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 16) och motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 26),

7. beträffande finansieringen av företagshälsovården att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:733 i denna del (yrkandet 3),

8. beträffande utbildningen av yrkeshygieniker att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:733 i denna del (yrkandet 5 delvis och yrkandet 6),

9. beträffande användningen av farligt ämne m. m. att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 3) anta 2 kap. 6 § förslaget till arbetsmiljölög,

10. beträffande gränsvården att riksdagen skulle avslå motionen

1976/77:733 i denna del (yrkandena 8, 9, 10 och 11), motionen 1976/77:1309 och motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandena 23 a, b och c),

11. beträffande förbud mot import av asbest m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:733 i denna del (yrkandet 12) och motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 23 d),

12. beträffande mätteknisk konsultverksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 17),

13. beträffande arbetsmiljön för kyrkogårdsarbetare att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:359,

såvitt avsåg AML 3 kap. Allmänna skyldigheter

14. beträffande principen om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 4) anta 3 kap. 1 § förslaget till arbetsmiljölög,

15. beträffande ensamarbete att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:706,

16. beträffande arbetstagares rätt att avbryta sitt arbete att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 5) anta 3 kap. 4 § förslaget till arbetsmiljölög,

17. beträffande obligatoriskt samordningsansvar på gemensamma arbetsställen att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1673 i denna del (yrkandet 1) anta 3 kap. 7 § förslaget till arbetsmiljölög,

18. beträffande skyddsansvar för leverantör av farligt ämne att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 6) anta 3 kap. 9 § förslaget till arbetsmiljölög,

19. beträffande tillstånd för anläggning att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 1 delvis) anta 3 kap. 12 § förslaget till arbetsmiljölög,

20. beträffande förteckning över farliga ämnen att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 2),

såvitt avsåg AML 4 kap. Arbetstidens förläggning

21. beträffande sammanförande av reglerna i allmänna arbetstidslagen och bestämmelserna i arbetsmiljölagen om arbetstidens förläggning att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 6) som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

22. beträffande förhandsbesked om rast att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1673 i denna del (yrkandet 2 delvis),

23. beträffande minsta tid för rast att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1673 i denna del (yrkandet 2 delvis),

24. beträffande längsta arbetstid före rast att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1673 i denna del (yrkandet 3),

25. att riksdagen skulle anta 4 kap. 1 § förslaget till arbetsmiljölög,

26. beträffande rätt för lokal facklig organisation att avgöra pausers längd m. m. att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1676 (yrkandet 7) anta 4 kap. 3 § förslaget till arbetsmiljölög,

27. beträffande amning på arbetstid att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:899,

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölög,
m. m.*

28. beträffande begränsning av dygnsarbetstiden, m. m. att riksdagen skulle

a) med anledning av motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 1 delvis) och motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 27) som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

b) avslå motionen 1976/77:563 och motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 8),

c) anta 4 kap. 5, 7 och 8 §§ förslaget till arbetsmiljölög,

29. beträffande veckovila att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1673 i denna del (yrkandet 4) och motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 9) anta 4 kap. 6 § förslaget till arbetsmiljölög,

30. beträffande arbetstidsschema att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 1 delvis),

såvitt avsåg AML 5 kap. Minderåriga

31. beträffande arbetstid för minderåriga att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1673 i denna del (yrkandet 5),

32. beträffande nattvila för minderåriga under 16 år att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 10),

33. att riksdagen skulle anta 5 kap. 5 § förslaget till arbetsmiljölög,

34. beträffande farligt arbete för minderåriga m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 25 a),

35. beträffande översyn av arbetarskyddslagens regler om minderårigs arbete, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1118 och motionen 1976/77:1119,

såvitt avsåg AML 6 kap. Samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare

36. beträffande strejkrätt för arbetstagare m. m. att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandena 11 och 17) anta 6 kap. 1 och 9 §§ förslaget till arbetsmiljölög,

37. beträffande utseende av skyddsombud m. fl. att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 12) anta 6 kap. 2, 3 och 8 §§ förslaget till arbetsmiljölög,

38. beträffande förlängning av planeringstider att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 24 c),

39. beträffande underrättelseskyldighet i miljöskyddsärenden att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 11) som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

40. beträffande arbetstagares rätt att på betald arbetstid utarbeta arbetsmiljöprogram m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 24 a),

41. beträffande rätt för fackliga förtroendemän m. fl. att få fritt tillträde till arbetsplats m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandena 14 och 24 b),

42. beträffande ansvaret för utbildning av skyddsombud att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 13) anta 6 kap. 4 § förslaget till arbetsmiljölög,

43. beträffande kurser för kvalificerade skyddsombud att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:733 i denna del (yrkandet 7),

44. beträffande skyddsombuds stoppningsrätt m. m. att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 15) anta 6 kap. 7 § förslaget till arbetsmiljölög,

45. beträffande vetorätt för lokal fackförening att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 16),

46. beträffande regionala skyddsombud att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 7),

47. beträffande skyddsfrågor för invandrare att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:986,

såvitt avsåg AML 7 kap. Tillsyn

48. beträffande utbyggnad av arbetarskyddsverket att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 14),

49. beträffande arbetarskyddsstyrelsens författningsverksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1674 i denna del (yrkandet 1) och motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandena 3 och 4),

50. beträffande partsorgan i arbetarskyddsstyrelsens tillsynsverksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 5),

51. beträffande vetorätt för arbetstagarrepresentanter i arbetarskyddsstyrelsen m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 25 c),

52. beträffande representation för handikappade i arbetarskyddsstyrelsens verkstyrelse m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 25 d),

53. beträffande suppleant i yrkesinspektionsnämnd att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 8),

54. beträffande yrkesinspektionsnämnds behörighet att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 9),

55. beträffande yrkesinspektionens distriktsindelning att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1672,

56. beträffande den kommunala tillsynen att riksdagen skulle

a) med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 18) anta 7 kap. 2 § förslaget till arbetsmiljölög,

b) avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 10),

57. beträffande tystnadsplikt för skyddsombud m. fl. att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 19) anta 7 kap. 13 § förslaget till arbetsmiljölög,

58. beträffande den statliga produktkontrollorganisationen att riksdagen skulle med anledning av motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 15) som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i betänkandet,

såvitt avsåg AML 8 kap. Ansvar

59. beträffande skärpning av påföljdsreglerna att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 1 delvis) anta

Onsdagen den
16 november 1977

Arbetsmiljölög,
m. m.

8 kap. 2 § förslaget till arbetsmiljölög,

60. beträffande straffavgift för juridisk person m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 25 b),

61. beträffande straff- och skadeståndsbestämmelser för facklig organisation eller dess företrädare att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 20),

såvitt avsåg AML 9 kap. Fullföljd av talan

62. beträffande underställning av arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 1 delvis) anta 9 kap. 4 § förslaget till arbetsmiljölög,

63. beträffande tillsynsmyndighets rätt att ändra beslut av skyddsombud m. fl. att riksdagen skulle med avslag på motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 21) anta 9 kap. 5 § förslaget till arbetsmiljölög,

såvitt avsåg övriga frågor

64. beträffande fackligt arbetsmiljö- och kontrollinstitut att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1676 i denna del (yrkandet 28),

65. beträffande anslag för information om arbetsmiljölagen att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1675 i denna del (yrkandet 18),

66. att riksdagen skulle anta förslaget till arbetsmiljölög i den mån det inte omfattades av utskottets hemställan under punkterna 1, 2, 6 a, 9, 14, 16-19, 25, 26, 28 c, 29, 33, 36, 37, 42, 44, 56 a, 57, 59, 62 och 63,

67. att riksdagen skulle anta följande i propositionen framlagda förslag, nämligen förslag till

lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612),

lag om ändring i lagen (1932:55) om viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg,

lag om ändring i allmänna arbetstidslagen (1970:103),

lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift,

lag om ändring i lagen (1974:13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Varje år skadas betydligt mer än 100 000 människor i arbetslivet. Mer än 300 dödsfall inträffar och mer än 2 000 människor invalidiseras. Visserligen har antalet svåra yrkesskador visat en minskande tendens, men siffrorna är fortfarande skrämmande höga.

Av dem som är sjukskrivna uppger många trötthet, stress, nervositet, magont och liknande som orsak. Allt detta är problem som i hög grad hänger ihop med arbetsmiljön och med hur man trivs i jobbet.

När Landsorganisationen 1969 frågade medlemmarna om den fysiska arbetsmiljön, svarade 80 % att de upplevde risker för ohälsa, och 40 % ansåg att risken var stor.

Det här är några exempel på vad det i praktiken handlar om:

År 1974 rapporterades att över 6 000 arbetare halkade och slog sig på jobbet, 73 så illa att de blev invalider.

Enligt arbetarskyddsstyrelsens undersökning 1972 inträffade 3 000

olyckor och tillbud med truckar. Antalet i dag kan, om utvecklingen har fortsatt i samma takt, vara uppe i 6 000.

Av de vårdanställda i Stockholm har 65 % besvär med värk och trötthet i ryggen under arbetet. Det gäller även dem som är under 25 år och har varit anställda mindre än två år.

De kemiska hälsoriskerna tilldrar sig allt större uppmärksamhet. Enligt LO-enkäten om kemiska hälsorisker anser sig 54 % av medlemmarna vara utsatta för luftföroreningar. LO:s arbetsgrupp beräknar att 20 000 LO-medlemmar är utsatta för stendamm i riskabla mängder på arbetsplatser där kontrollen är otillfredsställande. Motsvarande siffror var för bly 6 000, för trikloretylen 2 500 och för epoxiprodukter 46 500.

I den enkät om lösningsmedel som Metall nyligen publicerade framgick att man på hälften av arbetsplatserna hade besvär med irritation i ögon, näsa och svalg. På 42 % av arbetsplatserna hade man haft besvär med huvudvärk, yrsel och illamående, och på 19 % med berusning och omtöckning. Även hudbesvär, andningssvårigheter, magproblem, stickningar och domningar rapporterades.

Självfallet är det inte bara kroppsarbetare som drabbas av risker i arbetsmiljön. Även inom TCO och SACO/SR har man på senare år alltmer börjat undersöka dessa frågor. I TCO-rapporterna "Tjänstemännens arbetsmiljöer" och "Tjänstemän i tvärsnitt" uppges att en tredjedel av tjänstemännen utsätts för buller på sin arbetsplats. Tunga lyft och olycksfallsrisker är särskilt vanliga i vissa grupper, såsom maskinbefäl, sjukvårdspersonal, officerare och tulltjänstemän.

20 % av tjänstemännen känner oro för hälsorisker i arbetet, för maskinbefäl är siffran nära 60 %, för poliser och sjuksköterskor omkring 40 %.

De psykiska påfrestningarna i arbetet spelar en stor roll i tjänstemännens undersökningar. 47 % av TCO-medlemmarna anser att de har psykiskt ansträngande jobb. Särskilt utsatta grupper är lärare och poliser.

Det här var bara några axplock ur de många undersökningar som gjorts på senare år om problemen på de svenska arbetsplatserna. Alla dessa siffror står sig kanske inte vid en vetenskaplig granskning. Men de visar ändå tillsammans en skrämmande tydlig bild. Kampen för bättre arbetsmiljö har bara börjat.

Stora förbättringar har skett i takt med den tekniska och ekonomiska utvecklingen. Många slitsamma jobb har försvunnit. Omoderna, smutsiga och farliga arbetsplatser har ersatts av moderna, som är renare och säkrare.

Men utvecklingen har också inneburit nya risker. En mängd kemiska ämnen har förts in i arbetslivet. Om vissa av dessa vet vi nu, att de har smygande skadeverkningar, som uppträder först efter flera år, kanske årtionden. I andra fall är vi ännu osäkra om effekterna.

Automatisering och rationalisering har varit en förutsättning för det svenska välståndet. Men dessa företeelser har också lett till ett ökat tempo i arbetslivet med stress som följd. Och många arbeten är så hårt styrda och så enformiga att de hindrar individens utveckling. Skiftarbete och

oregelbundna arbetstider utsätter människor för stora påfrestningar, både fysiskt och psykiskt.

De här nya tendenserna, de kemiska riskerna och de psykiska och sociala faktorerna, står i centrum för uppmärksamheten när man nu diskuterar arbetsmiljön. Det är naturligt, och det förslag till arbetsmiljölagen som vi i dag behandlar har i hög grad präglats av den diskussionen.

Men jag vill ändå stryka under, att de gamla välkända riskerna – olycksfall, tunga lyft, buller, förslitning – fortfarande är långt ifrån bemästrade. Det visar bl. a. de undersökningar från LO-området som jag nyss gav exempel från. Intresset för det nya får inte leda till att kampen mot de traditionella arbetsskadorna mattas av.

Regeringens förslag till arbetsmiljölagen är ett viktigt steg i den fortlöpande reformeringen av det svenska arbetslivet som har pågått under 1970-talet – i huvudsak under bred enighet. De anställda har fått representation i företagens styrelser, anställningstryggheten har skyddats, de fackliga förtroendemännens ställning har stärkts och medbestämmandelagen har införts. I år har riksdagen antagit en ny semesterlag.

Lagen om fackliga förtroendemän är under omarbetning. Stora ansträngningar görs för att bereda nya grupper tillträde till arbetsmarknaden och för att hjälpa människor med handikapp att få eller att få behålla ett arbete.

Grunden för dagens reform lades genom 1973 års beslut om ändringar i arbetarskyddslagen – som framför allt innebar att skyddsombuden fick en starkare ställning – och genom den utbyggnad av arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens resurser som har skett under senare år. Vi har anledning att i dag rikta ett tack till arbetsmiljöutredningen som har förberett dessa viktiga beslut. Jag vill också gärna säga, att den nya regeringens politik på arbetsmiljöns område i långa stycken innebär att vi fullföljer de linjer som har dragits upp av min föregångare Ingemund Bengtsson.

Grunden för det svenska arbetarskyddet har varit samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagarare. Den linjen fullföljs i arbetsmiljölagen. Det har varit naturligt att också söka nå en bred politisk samling om den nya lagen. Jag är glad över att detta har lyckats, genom att socialutskottet nu enhälligt tillstyrker regeringens lagförslag utan ändringar. De uttalanden som utskottet gör om lagstiftningens innebörd och tillämpning är värdefulla kompletteringar till de motiveringar som finns i propositionen. Jag kan helt ansluta mig till vad utskottet anför.

Genom den höga grad av enighet som har uppnåtts vid riksdagsbehandlingen bör förutsättningarna vara goda för att arbetsmiljölagen snabbt skall börja fungera ute på arbetsplatserna. Det har enligt min mening ett stort värde om arbetsmarknadspolitiken och den lagstiftning som rör arbetslivet kan utformas så att den får en bred anslutning såväl av de politiska partierna som av arbetsmarknadens parter. Vi kommer även för framtiden att arbeta med den utgångspunkten.

Denna lag bygger på principen att kostnaderna för arbetsmiljön skall

tas ur produktionen. Arbetsgivaren får ett huvudansvar för att vidta de åtgärder som behövs för att förebygga att de anställda utsätts för ohälsa eller olycksfall. Arbetsmiljön skall vara tillfredsställande från såväl fysiska som psykiska utgångspunkter. Arbetet skall anpassas efter människans förutsättningar och ordnas så att var och en får vara med och påverka sin arbetssituation.

De anställda får också ett ansvar, dels för att använda de skyddsanordningar som finns, dels för att i övrigt iaktta den försiktighet som behövs för att förebygga skador. Den enskilde arbetstagaren får också en uttrycklig rätt att avbryta sitt arbete i en farosituation för att rådgöra med skyddsombud eller arbetsledare. Man riskerar inte att drabbas av skadestånd för det. Den väsentliga delen av de anställdas ansvar är kanske ändå det som följer med ett kraftigt förstärkt medinflytande över arbetsmiljön. Detta kommer till uttryck dels i arbetsmiljölagens sjätte kapitel om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare, dels i medbestämmandelagen.

Arbetsmiljölagen kommer att gälla för ett större område än tidigare lagstiftning. Utgångspunkten är att den skall vara allmängiltig, dvs. omfatta så gott som allt arbete. Försvaret förs i princip in under lagen. Skyddsföreskrifterna skall gälla även för elever fr. o. m. grundskolans klass 7, för vårdtagare och värnpliktiga samt för ensamföretagare.

Lagen får en starkare inriktning på de kemiska hälsoriskerna än den nu gällande arbetarskyddslagen. En samordning sker med lagen om hälso- och miljöfarliga varor, liksom med byggnadslagstiftningen, miljöskyddslagstiftningen, strålskyddslagen och lagen om explosiva och brandfarliga varor. Arbetsmiljölagen blir övergripande i förhållande till annan säkerhetsinriktad lagstiftning.

Arbetsmiljölagen är en ramlag. Innehållet i lagen bestäms i hög grad av de föreskrifter som utfärdas av arbetarskyddsstyrelsen. Det blir en viktig uppgift för både de anställda och arbetsgivarna att genom sina organisationer medverka i det arbetet. Genom dessa bindande föreskrifter skapas en möjlighet att smidigt anpassa lagstiftningens krav till den tekniska utvecklingen och till upptäckten av nya faror i miljön.

För att detta arbete skall kunna bedrivas effektivt ges arbetarskyddsstyrelsen en mer självständig ställning än något annat statligt verk. Statliga myndigheter får inte utfärda föreskrifter eller anvisningar som kan leda till ökade kostnader utan att det godkänns av regeringen. Bestämmelser om detta infördes 1970 för att skydda kommunerna framför allt mot kostnadsökningar. De skärptes i somras.

Men arbetarskyddsstyrelsen får utan hinder av dessa bestämmelser utfärda föreskrifter som innebär ökade kostnader för såväl kommuner som företag om man finner att det är nödvändigt för att garantera en god arbetsmiljö. Arbetarskyddsstyrelsen bör dock ha möjlighet att underställa regeringen sådana frågor. För att klargöra arbetarskyddsstyrelsens särställning i detta avseende kommer verket att undantas från den kungörelse som gäller för övriga myndigheter.

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölagen,
m. m.*

Arbetskyddsstyrelsens större självständighet betyder naturligtvis inte att verket kan bortse från den effekt som föreskrifterna har på kostnaderna för den berörda verksamheten. Ingen skall behöva äventyra sin hälsa på jobbet. Givetvis finns det också mindre angelägna förbättringar av arbetsmiljön, som arbetskyddsstyrelsen skall verka för men som inte kan genomdrivas i en sådan takt att kostnadsökningarna blir för stora.

Om man inte kan enas i styrelsen i en fråga av större samhällsekonomisk eller principiell betydelse, kan detta – som jag framhåller i propositionen – vara ett skäl att underställa frågan regeringens prövning. Det uttalandet får givetvis inte tolkas så, att oenighet inom styrelsen automatiskt skulle leda till att frågan går till regeringen. Som utskottet påpekar kommer det säkerligen i vissa fall att finnas skäl som talar mot en underställning, t. ex. att angelägna föreskrifter inte skall försenas. Frågan om ett ärende skall underställas regeringen får avgöras av styrelsen med hänsyn tagen till alla de skäl som föreligger i varje särskilt fall.

Detta var några av huvudlinjerna i lagen. Ytterligare ett par ord om utskottsbehandlingen. Socialutskottet har ägnat regeringens förslag en ingående granskning, helt naturligt med tanke på lagens betydelse och det stora antalet motionsyrkanden – ett nittiotal. Trots att det funnits motionsförslag även om ändringar i lagen, *tillstyrker utskottet enhälligt regeringens lagförslag utan ändringar.*

De markeringar utskottet gör med anledning av socialdemokraternas partimotion är av två slag. Dels görs på några punkter kompletterande uttalanden om lagens innebörd och tillämpning, dels uttalar sig utskottet för fortsatt utredningsarbete, främst när det gäller arbetstidslagstiftningen och produktkontrollens organisation.

Det som sägs om lagens innebörd är värdefulla tillägg och förtydliganden, som ligger väl i linje med propositionen. Som jag tidigare nämnt, kan jag helt ansluta mig till vad utskottet skriver. Jag har inte heller något att invända mot de uttalanden utskottet gör om fortsatt utredningsarbete.

Arbetsmiljölagen representerar ett viktigt steg i arbetet för mänskligare arbetsplatser, där människor kan vara trygga och få tillfredsställelse i jobbet. Nu går vi vidare längs flera linjer.

Personalstyrkan vid arbetskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen har mer än fördubblats under 1970-talet. Den nya ramlagstiftningen skall följas av föreskrifter och information. Det kommer att ställa än större krav på arbetskyddsverket. Produktkontrollens organisation bör, som utskottet säger, ses över. En viktig förutsättning för bättre arbetsmiljö är en väl fungerande forskningsorganisation. Det bedrivs i dag en omfattande forskning på arbetslivets område. Jag tänker både på arbetskyddsstyrelsens egen forskningsavdelning och på forskningen vid våra universitet och högskolor. När det gäller ekonomiskt stöd till sådan forskning spelar arbetskyddsfonden en betydelsefull roll. Centrum för arbetslivsforskning kommer också att kunna lämna viktiga bidrag till vår förståelse av mekanismerna bakom tillfredsställelse eller vantrivsel i arbetet.

Jag vill i detta sammanhang också nämna att regeringen inom kort kommer att överlämna till riksdagen en proposition med förslag till ett nytt informationssystem för yrkesskador. Genom detta system kommer vi att få bättre möjlighet att belysa sambanden mellan skador och orsaker.

Ett rejält belopp har reserverats för information om den nya lagen. Givetvis spelar informationen om de föreskrifter som gäller på varje arbetsplats en ännu större roll. Här är det värdefullt att utskottet stryker under arbetsgivarens ansvar att tillhandahålla skyddsombud och skyddskommittéer de föreskrifter som berör dem.

Men utan att rubba den principen är det en naturlig strävan att nya föreskrifter, när de utfärdas snabbt, skall kunna nå berörda arbetsplatser utan ett omständligt beställningsförfarande. Att förverkliga det målet kostar rätt mycket pengar: takten får bestämmas i budgetarbetet.

En viktig del av arbetsmiljöpolitiken är fortfarande under utredning, nämligen företagshälsovården. Även här råder en bred enighet om målet – en fungerande företagshälsovård på alla arbetsplatser.

Det finns, för att ta ett exempel, 40 000 registrerade lyftanordningar i fabriker i vårt land, och kanske lika många oregistrerade. En undersökning tyder på att var tredje av dessa har allvarliga brister när det gäller säkerheten. Varje år dör i medeltal drygt 20 personer vid olyckor med sådana lyftanordningar, och över 100 blir invalider.

Jag nämner de här siffrorna för att visa att riskerna för olycksfall och sjukdomar i arbetsmiljön aldrig kan bemästras enbart genom insatser av arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen, även om de får ytterligare resurser och arbetar ännu intensivare. Bara genom att löntagare och företagare ute på varje arbetsplats tar det som sitt personliga ansvar att samarbeta för en säker och trivsamt arbetsmiljö, kan den uppgiften klaras.

Den nya arbetsmiljölagen skapar förutsättningar för ett gemensamt arbete i hela vårt land, för att tränga tillbaka riskerna i arbetslivet och ge allt fler trygghet och tillfredsställelse i det dagliga jobbet.

Lagen är ett redskap. Nu gäller det att tillsammans använda detta nya redskap.

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Vi kan i dag glädjas åt att frågan om en bättre arbetsmiljö inte bara är ett diskussionsämne utan något av en levande realitet.

När man på 1950- och 1960-talen diskuterade arbetsmiljöfrågor och ställde större krav på lagstiftningsåtgärder var det många som ställde sig frågande: Vad är det för nymodigheter man vill införa?

Arbetsmiljödebatten har öppnat ögonen på oss alla. Inte minst de väl-dokumenterade framställningarna från LO och dess medlemsförbund har verksamt bidragit till att vi nu på allvar gripit oss verket an att skapa en bättre arbetsmiljö genom lagstiftning, genom förbättrad information och genom effektiviserat yrkesinspektionsarbete.

Men låt oss gärna erkänna det: Arbetet har inte bedrivits så fort som

Onsdagen den
16 november 1977

Arbetsmiljölagen,
m. m.

man borde. Hinder har lagts i dess väg. Motstånd har mött. Kampen om en förbättrad arbetsmiljö har inte alltid rönt den respekt som den förtjänar. Ibland har det rört sig om oförstånd. Ibland måste man använda andra och hårdare ord om motståndet: ovilja, de obotfärdigas förhinder, okunnighet, bristande intresse att ta itu med dessa allvarliga frågor.

Många människor i vårt land har lidit svårt av att deras arbetsmiljö varit undermålig. Många har avlidit på grund av att de handskats med cancerframkallande ämnen. De kemiska produkterna har inte varit så ofarliga som påståtts. Den moderna industrialismen har skördat många offer på grund av att man inte känt till verkningarna av de preparat man använt.

Detta är inget försök att dramatisera eller tillspetsa den debatt som vi nu för med anledning av den nya arbetsmiljölagen. Det är bara ett enkelt konstaterande när jag slår fast: Många svenska arbetare har gått en för tidig död till mötes genom att vi haft dålig arbetsmiljö, dåliga säkerhetsanordningar och dålig kontroll av de kemiska produkterna.

Under den socialdemokratiska regeringens tid började ett viktigt nydaningsarbete i fråga om arbetsmiljön. Utredningar tillsattes och lämnade från sig betänkanden. Dessa omsattes i lagförslag som inneburit en betydande förbättring av förhållandena. Vi har under 1970-talet fått viktiga reformförslag genomförda. Vi har fått en ny arbetarskyddslagstiftning 1973, lagen om anställningsskydd 1974, lagen om facklig förtroendemans ställning också 1974 och medbestämmandelagen 1976 – viktiga milstolpar på vägen att skapa bättre förhållanden på arbetsplatserna och ge de anställda inflytande över sin egen arbetsplats och arbetssituation.

Nu tar vi ytterligare ett viktigt steg framåt i arbetet på en förbättrad arbetsmiljö.

Den av den socialdemokratiska regeringen tillsatta arbetsmiljöutredningen lämnade 1976 sitt förslag. Tyvärr fick inte detta sin slutliga utformning av en socialdemokratisk arbetsmarknadsminister utan av en borgerlig. I rättvisans namn skall dock här sägas att även om inte Per Ahlmark nått ända fram – som det numera klassiska uttrycket för regeringens mer eller mindre omöjliga kompromisser är i folkmun – så är den här propositionen ett gott hantverk. Jag önskar Per Ahlmark lycka till med det arbetsresultat han uppnått!

Att den borgerliga majoriteten vid utskottsarbetet har kunnat göra ytterligare eftergifter och tillmötesgå den socialdemokratiska partimotionen på åtskilliga betydelsefulla punkter betecknar jag som värdefullt. Sådana uppgörelser hör till sällsyntheterna i dagens parlamentariska liv i vårt land och därför uttalar jag min tillfredsställelse över de resultat man nått fram till.

Det betyder emellertid inte att vi nu slår oss till ro med de framgångar som nåtts. Dagligen nås vi av rapporter om otillfredsställande arbetsmiljöer, om giftskandaler, om besprutningsskador. Vi nås av rapporter om män och kvinnor som arbetar under svåra förhållanden inom skilda yrken, där tjänstemannayrkena – även om de saknar direkt livshotande

miljöer – inte heller alltid har en god arbetsmiljö.

Detta måste uppfordra oss politiker till ytterligare insatser på detta område. Det betyder att det lagförslag som vi i dag skall anta och som är en ramlag, som förutsätter konkreta föreskrifter av arbetarskyddsstyrelsen och ett samspel mellan arbetsmarknadens parter, innebär ett stort steg framåt.

Men det är bara ett steg. Vi måste ständigt vara beredda att gå vidare i det viktiga arbetet på att åstadkomma en värdig och god arbetsmiljö. Jag hoppas att vi i det arbetet skall ha Per Ahlmark med oss. Även om han vid det tillfället inte längre skulle vara arbetsmarknadsminister.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat ange några synpunkter på den nya arbetsmiljölagstiftningen, där vi ständigt måste leta fram våra positioner och krav. Nya produkter som skapas och konstrueras måste ständigt hållas under uppsikt. Vi har lärt oss så pass mycket på detta område under de senaste åren att vi inser att ingenting här kan överlämnas åt slumpen. Här måste man ständigt vara beredd att förbättra lagstiftningen och pröva de föreskrifter som utfärdas till skydd för de i arbetslivet verksamma.

Det sker genom fackliga insatser. Det sker genom arbetarskyddsstyrelsens åtgärder. Det sker genom skyddsombudens och yrkesinspektionens påpekanden. Alla måste här veta sin uppgift att göra arbetslivet drägligare och säkrare och förhindra olika slag av olyckor.

Herr talman! Jag har inte för avsikt att gå in på någon mera detaljerad skildring av det arbete som utskottet gjort – det kommer andra företrädare för utskottet att göra – men jag vill bara peka på några områden där den socialdemokratiska partimotionen haft en avgörande betydelse för utskottets ställningstagande.

Det betyder att de borgerliga partierna accepterat helt eller delvis de tankegångar som låg bakom den socialdemokratiska motionen, bakom vilken också fackliga företrädare inom LO och TCO ställt sig.

Det gäller bl. a. utredningskravet om att arbetsmiljölagen och arbetstidslagen sammanförs till en lag.

Det gäller frågan om företagshälsovårdens utbyggnad, så att alla skall få tillgång till företagshälsovård.

Det gäller reglerna för gränsvärden och andra föreskrifter om arbetsmiljöns utformning.

Det gäller frågan om att alla oavsett kön skall kunna utföra alla arbetsuppgifter samt gravida kvinnors rätt till tillfällig förändring i sina arbetsförhållanden.

Det gäller kravet på att myndighet skall underrätta skyddsombud eller facklig organisation när en arbetsgivare gör ansökan eller anmälan i miljöskyddsärendet.

Det gäller frågan om produktkontrollnämndens ställning, varom utredning begärs.

Och det gäller också frågor om information och utbildning, där utskottet tillmötesgått våra krav på att skyddsombuden jämställs med fackliga

Nr 28

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölag,
m. m.*

företrädare enligt förtroendemannalagen från årsskiftet 1977-1978.

Jag ser i dessa och andra frågors behandling ett bevis på att utskottet sökt sig fram till en gemensam ståndpunkt, och jag kan som ordförande i utskottet bara säga att strävandena att nå enighet har lyckats, vilket det finns anledning att notera med stor tillfredsställelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Ett otal gifter och kemikalier förgiftar våra arbetsplatser. Metalls rapport om lösningsmedel visar vilka allvarliga brister som finns på arbetsplatserna. Asbestlarm kommer fortfarande med jämna mellanrum. Cancerrisken är överhängande på arbetsplatserna. Antalet utslagna bara ökar. Allt fler sorteras ut på grund av allt hårdare krav på arbetsplatserna. Sjukskrivningarna ökar. Arbetsmiljön är alltså allt annat än bra. Dessutom sker förändringarna på arbetsplatserna mycket snabbt. Nya produkter, nya arbetsmetoder, maskiner och nya arbetsorganisationer skapar nya arbetsmiljöproblem. Det som väntar oss i en framtid på arbetsplatserna och de brister som finns redan nu måste bekämpas med kraftfulla åtgärder.

Till dagens debatt föreligger ett förslag där de borgerliga partierna och socialdemokraterna är överens. Innebär det nu att den nya lagen är tillräcklig för att förbättra arbetsmiljön eller har de borgerliga och socialdemokraterna gemensamt hamnat på samma sida – dvs. på den sida som egentligen kännetecknas av arbetsköparnas grundsyn på arbetsmiljön? Det förefaller mig som om det senare är fallet. Mitt politiska bevis på det är att hela borgerligheten har ställt upp bakom det här arbetsmiljöförslaget. Därför kommer också dagens debatt att visa att det endast är vänsterpartiet kommunisterna som har ett förslag som gör det möjligt att på ett avgörande sätt förbättra arbetsmiljön i sin helhet.

Den nya arbetsmiljölagen innehåller emellertid några positiva delar. Dit hör t. ex. målsättningarna för arbetsmiljölagen. Men samtidigt innehåller lagförslaget den negativa delen att det inte finns tillräckliga medel för att förverkliga dessa målsättningar. Det är endast en ramlag, som skall förverkligas av en arbetarskyddsstyrelse som till utgångspunkt har samarbete – samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

Varför är då ramlagen dålig – utöver detta? För att finna svar på den frågan måste man titta litet på vad som har hänt på arbetsmarknaden under årtiondenas lopp. Under 1950- och 1960-talen genomgick arbetslivet en omfattande teknisk förändring, och kapitalismens ständiga jakt efter högsta möjliga vinster krävde ökade kapitalinsatser i fasta anläggningar, byggnader, maskiner och liknande. Gör man sådana investeringar kan man ta ut mer av varje enskild lönearbetare. Detta är ett livsvillkor för kapitalismen, eftersom lönearbetarna är de enda som skapar nya värden i samhället. En omfattande effektivisering av arbetsprocessen är därför nödvändig för att upprätthålla och öka lönsamheten för insatt kapital. Resultatet av denna utveckling är att stora arbetsplatser ökar

i antal liksom skiftarbete och andra former av obekväm arbetstid. Effektivare prestationslönesystem, premier, merit- och arbetsvärdering har införts i en ökande takt.

När motsättningarna på arbetslivets område under det senaste tiotalet år alltmer hårdnat och illusionerna om folkhemmet och Välfärdssverige definitivt har eliminerats – då kommer ett förslag till en ny arbetsmiljölag som är en ramlag, där det föreskrivs att de som utsätts för de dåliga arbetsmiljöerna i psykiskt och fysiskt hänseende skall samarbeta med dem som driver på och skapar de här dåliga arbetsmiljöerna, dvs. arbetsköparna.

Det här systemet har redan gett till resultat att nya hälsorisker bara uppdagas. Samarbete mellan parterna kan inte lösa arbetsmiljöfrågorna. Sedan kan lagstiftningens fina målsättningar vara hur fina som helst. De får i den här lagstiftningen bara formen av en vacker förpackning som döljer tomhet. Vänsterpartiet kommunisterna kräver därför i en motion, nr 1676, en arbetsmiljölag som skall förbättra arbetsmiljön för alla arbetare. Gifter och kemikalier skall bekämpas effektivt genom ett strikt tillämpande av den omvända bevisföringen, dvs. tillverkare skall bevisa en produkts ofarlighet innan den får användas, de hygieniska gränsvärdena skall sättas på en sådan nivå att de effektivt förebygger skador, och arbetshets och utslagning måste omedelbart minskas.

För att vi skall uppnå detta måste de anställdas organisationer – lokalt och centralt – få ett avgörande inflytande. De behöver konkreta maktbefogenheter att kunna stoppa alla farliga arbeten, stoppa arbeten som driver fram utslagningar och psykiska skador.

Det grundläggande för lagstiftningen måste vara att ge arbetarna makt mot den makt – alltså arbetsköparna – som i dag bestämmer. Denna grundlinje avvisas av utskottet. Men inte nog med detta. Utskottet har deklarerat att vänsterpartiet kommunisternas förslag inte är förenliga med vårt demokratiska och ekonomiska system. För att avvisa vpk:s grundlinje – att arbetarnas fackliga organisationer skall få konkreta maktbefogenheter i lagstiftningen – tar utskottet till ett referat från inrikesutskottets betänkande från 1975/76 och anför: att "vänsterpartiet kommunisternas förslag inte var möjligt att förena med vårt demokratiska och ekonomiska system och att det föll utanför inrikesutskottets uppgift att diskutera den omläggning av samhällssystemet som motionärernas förslag förutsatte".

När nu socialutskottet gör detta referat måste man anse att vpk:s förslag till arbetsmiljölag icke var förenliga med demokratin. Tänk nu efter, herrar och damer utskottsledamöter: Har ni inte nu hamnat i galen tunna? Eller erkänner ni att vårt samhällssystem inte tål att fackföreningarna får någon makt? Tål inte vårt ekonomiska system fackliga maktbefogenheter, är det inte heller demokratiskt.

Förslaget att skyddsombuden skall få avbryta hälsofarligt arbete och att endast facket skall få upphäva denna stoppning av arbetet är alltså enligt utskottet inte förenligt med vårt demokratiska och ekonomiska

Nr 28

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölag,
m. m.*

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölager,
m. m.*

system. Detsamma gäller förslaget att skyddsombud skall kunna avbryta ensamarbete, att lokal facklig organisation skall ha vetorätt i arbetsmiljöfrågor som arbetstakt, rationaliseringar, avskedanden, m. m., att arbetsmiljön skall vara en förhandlingsfråga mellan parterna där strejk kan vidtas. Alla dessa förslag skulle enligt vad jag kan utläsa av utskottets betänkande icke vara förenliga med vårt demokratiska och ekonomiska system!

Men samma utskott tillåter nuvarande förhållanden: att arbetsköpare kan rationalisera, öka arbetstakten, införa gifter och kemikalier i arbetslivet, lägga ned företag, vägra investeringspengar till arbetsmiljö m. m. När vi föreslår en motvikt till denna kapitalmakt i samhället är det enligt utskottet inte förenligt med vårt demokratiska och ekonomiska system!

Jag kan hålla med er i ett avseende, nämligen att facklig makt kanske inte är förenlig med vårt ekonomiska system – men det är definitivt förenligt med demokratin. Facklig makt är inte förenlig med det kapitalistiska ekonomiska systemet, men blanda inte in demokrati! Hur har socialdemokraterna i utskottet kunnat godkänna en sådan skrivning? Det är i högsta grad förvånande. LO har t. ex. krävt vetorätt för arbetarna i en mängd frågor i olika sammanhang. Skrivningen i inrikesutskottets betänkande 1976 utmanade löjet då och gör det även nu. Det är inte ett inslag i en seriös debatt.

De förbättringar i arbetsmiljön som drivits fram har tillkommit genom en facklig kamp på arbetsplatserna. Förändringen av arbetsmiljön kommer även i fortsättningen att vara ett resultat av denna kamp. Men det är beklagligt att den har så litet stöd i lagstiftningen. Det är bara att beklaga att det skall saknas rejäla maktbefogenheter för den kamp som förs på arbetsplatserna mot oresonliga arbetsköpare.

Lagstiftningens vackra målsättningar och tillämpningen visar återigen sin svaghet när vpk ställer sina krav:

att ämne som misstänks vara hälso- och miljöfarligt inte får användas,
att cancerframkallande ämnen skall förbjudas och att gränsvärden skall skydda hälsan under ett helt liv,

att ett ämne skall bevisas ofarligt innan det får användas i arbetslivet,
att antalet ämnen i hygieniska gränsvärdeslistan utökas från ca 120 ämnen till ca 500,

att den dokumentation som gränsvärdet är satt efter redovisas för varje enskilt ämne,

att en generell sänkning till högst en fjärdedel av nu gällande gränsvärden genomförs för att minska riskerna och öka den s. k. säkerhetsfaktorn,

att speciellt stora säkerhetsmarginaler bör tillämpas för ämnen som misstänks ha effekter som kan komplicera graviditeter och att nollvärden införes före 1981 och

att ämnen som misstänks komplicera graviditeten markeras i hygieniska gränsvärdeslistan på likartat sätt som de cancerframkallande ämnena.

Utskottet avvisar i stort sett alla dessa krav. En förhandsprövning kan knappast vara sakligt motiverad, det skulle förutsätta enorma resurser, det skall bli en ny gränsvärdeslista med fler ämnen – detta är några av avslagsargumenten. Men vad som verkligen upprör mig är att utskottet inte kan visa på några nämnvärda framsteg. Vi vet att den nya gränsvärdeslistan har försenats ett år av arbetsköparna. Hade det varit någon ny linje i lagen kunde utskottet på ett seriöst sätt ha sakprövat våra förslag. Men det stämmer väl överens med vad jag tidigare sagt: Målsättningarna är vackra – medlen och viljan att genomföra målsättningarna saknas. Allt detta kommer att drabba arbetarna.

Det tydligaste exemplet är asbesten. Det finns en mängd anvisningar i ämnet men inget förbud mot import. I stället uppdragas den ena asbestskandalen efter den andra – asbest under annat namn m. m. Det finns ju ingen rimlig anledning att tillåta import av asbest, det kan bara vara en eftergift för de företag i landet som använder asbest. Det är välbekant att det var ledande företag i asbestbranschen som under flera år förhindrade asbestanvisningarna, därför att de ansåg att just deras asbest var ofarlig, trots att experter och andra klart kunde bevisa att den var farlig.

Just asbestexemplet och företagens agerande ger i ett nötskal problematiken. Företagen behöver produkten och andra ämnen för att göra vinster. Andra produkter skapar problem för företagarna. De är emellertid inte olösbara. Lagstiftningens tillämpare måste bestämma sig: Skall man tillfredsställa företagens krav eller arbetarnas krav på en rimlig arbetsmiljö?

En fråga kan vara på sin plats till dem som ställer sig bakom lagen: Hur många skall tillåtas dö, invalidiseras eller drabbas av ohälsa på grund av att farliga ämnen finns på arbetsplatserna och på grund av att man gör eftergifter för vinstintressena och inte har en effektiv lagstiftning?

Den verkligt stora bristen i förslaget till arbetsmiljölög är de s. k. psykosociala frågorna, de frågor som berör den alltmer ökande arbetstakten, utslagningen och utsorteringen från arbetslivet.

Med utslagning menas den process varigenom en allt större del av den vuxna arbetsföra befolkningen slås ut ur arbetslivet. Utslagningen kan ta sig olika former. En del av de utslagna hänvisas till andra delar av arbetsmarknaden eller till skyddad sysselsättning, andra hänvisas till olika former av utbildning. Den största gruppen blir långtidssjukskrivna eller förtidspensionerade. Ett relativt litet antal människor registreras officiellt som arbetslösa.

Parallellt med utslagningen förekommer en avstötning, som yttrar sig i att stora grupper ungdomar över huvud taget inte släpps in i arbetslivet. Det gäller framför allt ungdomar med dåliga skolbetyg eller sociala problem. Om man så vill kan man tala om att utslagningsprocessen börjar redan under uppväxtåren och skoltiden.

Utslagningen är ett socialt fenomen och egentligen ett uttryck för kapitalismens oförmåga att bereda en allt större del av befolkningen ett

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölög,
m. m.*

meningsfullt arbete. Trots detta handläggs en mycket stor del av utslagingsproblematiken inom sjukvården och betraktas som ett medicinskt fenomen.

Det finns flera orsaker till detta. De stressreaktioner som orsakas av arbetsmiljön yttrar sig i form av sjukdomssymtom som leder till läkarkontakt. Inom sjukvården finns i sin tur en tendens att leta efter individuella orsaker till sjukdomssymtom. Man behandlar ofta patienten fristående från hans sociala bakgrund. Man behandlar vad som är reaktionen på en dålig arbetsmiljö men inte miljön som sådan.

Inriktningen på symtombehandling gör ofta ont värre. Patienten får lugnande mediciner eller tabletter mot sin magkatarr. Medicinerna gör det något lättare att uthärda en dålig arbetsmiljö – men samtidigt fortsätter förslitningen, och patienten blir kanske dessutom beroende av sina mediciner.

Konsumtionen av lugnande mediciner och sömnmedel är enorm – ca 300 milj. tabletter per år. Konsumtionen av värktabletter och tabletter mot magbesvär, högt blodtryck och liknande är ännu högre. Den dåliga arbetsmiljön blir i sanning en källa till profiter för läkemedelsindustrin.

Sjukskrivning på grund av utslagning rymmer den fördelen att inkomstbortfallet blir relativt måttligt. En förtidspension ger en visserligen knapp men dock stadigvarande ekonomisk trygghet. Samtidigt innebär emellertid sjukskrivning och förtidspensionering att den utslagne isoleras från sina arbetskamrater, passiveras politiskt och fackligt samt ofta får svårt att hitta en meningsfull sysselsättning. De egentliga orsakerna till utslagningen döljs, och intresset koncentreras i stället på den egna kroppen och sjukdomssymtomen.

Nu föreslås en lagstiftning som helt utelämnar det övergripande arbetsmiljöproblemet, nämligen den ökade arbetstakten och utslagningen. Det hänvisas till medbestämmandelagen. Denna lag ger inte fackföreningen något direkt stöd för att förhindra omänskliga arbetsförhållanden. Orsaken till arbetshets och utslagning ligger i produktionens och arbetslivets organisation. Över denna bestämmer arbetsköparna enväldigt genom sitt ägande av produktionsmedlen. Mot denna arbetsköparmakt kan arbetarna mobilisera sin egen kraft – kamp mot arbetsköparna och kamp för arbetarnas rättigheter. Arbetsmiljölagstiftningen överlämnar de övergripande arbetsmiljöfrågorna till en annan lagstiftning – medbestämmandelagen – som har som utgångspunkt att man skall förhandla om medbestämmandeavtal på ett sätt som sannolikt inte leder till några bra resultat.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår därför att de lokala fackförningarna för att förhindra utslagning och arbetshets skall tillerkännas vetorätt mot arbetsköparnas produktionsuppläggningar och rationaliseringar som ökar utsvettningen. Vpk föreslår dessutom vetorätt mot tidmättnings- och analysmetoder som tjänar samma syfte.

Detta förslag avvisas av utskottet. Utskottet och andra ansvariga får nu sitta på parkett och iakttä ökad utslagning och utsorteringar. De

får se på när arbetsköparna driver arbetsintensiteten i höjden. Frågan är när de ansvariga lagstiftarna skall upptäcka arbetsmiljöns allvarligaste problem och göra någonting åt detta.

En del i utslagningsprocessen är skiftarbetet och nattarbetet. Detta måste, som vpk föreslagit, starkt begränsas och tillåtas endast när produktionstekniska skäl och samhällsskäl föreligger och vid nödfallsarbeten. Med enbart ett positivt uttalande från utskottet om en restriktiv tillämpning av nattarbete och skiftarbete kommer inte den nu föreslagna lagstiftningen att nämnvärt förbättra situationen.

Skall det bli någon förbättring av arbetsmiljön krävs det kraftfulla åtgärder på arbetsplatserna. Skyddsombuden och skyddskommittéerna måste bli effektiva verktyg för detta mål. Vi föreslår att skyddsombuden skall kunna stoppa alla arbeten som de anser vara hälsofarliga. I det nu föreliggande förslaget har denna stoppningsrätt utvidgats jämfört med tidigare regler, men effekten härav blir naggad i kanten när yrkesinspektionen har rätt att upphäva stoppet. Med en så här vag lagstiftning kommer yrkesinspektionen att upphäva många stopp när det blir konflikt. Därför har vpk krävt att det enbart skall vara den lokala fackliga organisationen som skall kunna pröva om ett stoppningsbeslut skall upphävas eller inte.

Denna maktbefogenhet för skyddsombuden och den lokala fackföreningen anser vi skall vara utgångspunkten även i det lokala skyddsarbetet. Det måste ske regelrätta förhandlingar genom vilka strejkköret upphävs när det gäller arbetsmiljöfrågor.

Vi i vpk anser också att arbetarskyddsstyrelsen inte kan vara ett forum för samverkan mellan partsåsikter. Därför borde arbetarrepresentanterna i arbetarskyddsstyrelsen ha vetorätt i avgörande frågor som berör arbetarnas väl och ve.

SAF, LO och PTK slöt 1976 ett avtal om företagshälsovården som innebär en väsentlig förstärkning av de anställdas inflytande över företagshälsovården. Men ekonomiskt är denna fortfarande beroende av och underställd företagsledningen. Detta förhållande är ägnat att bibehålla det utbredda tvivlet på företagshälsovårdens opartiskhet, och det innebär privatkapitalets fortsatta kontroll över en viktig hälsosektor, vilket strider mot principen om samhällets ansvar för hälso- och sjukvården. Varje tendens till ökad privatisering av sjukvården innebär ett hot mot dess integritet och tillgänglighet för de utslagna, minst bemedlade och mest sjukdomsdrabbade. Det som inte kunde uppnås avtalsvägen bör det nu lagstiftas om. Lämpligen ändras direktiven till utredningen om företagshälsovård och yrkesmedicinsk verksamhet, så att utredningen får i uppdrag att lägga fram ett lagförslag som innebär att företagshälsovården frikopplas från arbetsköparmakt och i stället överförs till organ, där de arbetande har majoritet och bestämmer om de ekonomiska resurserna, samt samordnas med landstingens övriga hälso- och sjukvård.

Vi upprepar vårt krav att målsättningen bör vara att alla anställda skall omfattas av företagshälsovård 1985 och att utbildningsresurserna

för de olika personalkategorierna inom företagshälsovården dimensioneras därefter. Med ett förtydligande till direktiven för utredningen om företagshälsovård och yrkesmedicinsk verksamhet kan detta i dag med lätthet inkluderas i de tidigare direktiven. Obligatorisk företagshälsovård bör skrivas in som målsättning i arbetsmiljölagen.

I vår motion 1976/77:1676 har vi ett yrkande om att arbetsmiljölagen i fredstid skall gälla inom hela försvaret utan inskränkningar, att inga inskränkningar i skyddsombudets rättigheter får förekomma inom försvaret och att de värnpliktiga skyddsassistenterna får skyddsombuds status. Vi har delat ut ett lagyrkande som överensstämmer med detta krav.

Förslaget till arbetsmiljölagen kommer nu att drivas igenom i ett läge där kapitalismen och därmed Sverige är i kris. Inflation och hot om arbetslöshet kännetecknar arbetsmarknaden. Krisen utnyttjas av företagsägarna – kapitalisterna – till att flytta fram sina positioner. Arbetsmiljöinvesteringar skjuts på framtiden. Inga pengar beviljas. Kraven på rationaliseringar ökar. Kraven på ökad produktivitet och effektivitet innebär ökad press på de arbetande. Samtidigt bedrivs en hård lönedpressningslinje av arbetsköparna, vilket gör att många arbetare av ekonomiska skäl tvingas till hårdare arbete.

Den föreslagna arbetsmiljölagen kan inte hindra denna arbetsmiljöförsämring. Samma politiker som driver igenom lagen är ju också välvilligt inställda till och skyndar på den utveckling som kapitalet nu är inne på: strukturomvandlingar, rationaliseringar i alla former, ökad produktivitet m. m. Man ger också ekonomiska stimulanser i massor för att skynda på den utvecklingen.

Det här är ingen svartmålning av läget, utan en ganska realistisk bild av vad som pågår på svensk arbetsmarknad just nu. Särskilt hårt kommer de som befinner sig i utsatta branscher och de handikappade att få det. De får av produktivitetsskäl och effektivitetsskäl allt mindre plats i arbetslivet.

Kvinnorna blir också drabbade. De kommer kanske i MBL-förhandlingar att på sedvanligt sätt dribblas bort. De särskilda rättigheter som kvinnorna måste ha för att få en jämställd plats i arbetslivet kommer att låta vänta på sig. Redan en liten sådan rättighet – att få amma på betald arbetstid, som Eivor Marklund har föreslagit i motion 899 – avvisas av utskottet, som hänvisar till att frågan får lösas via föräldraförsäkringen. Vi yrkar på att det i arbetarskyddsstyrelsens bestämmelser skall ingå att kvinnor som tvingas amma sina barn på arbetet skall ha betalt och därmed inte få något avdrag på lönen.

Jag konstaterar till slut att även om lagen visar på vissa framsteg, så är den fortfarande en lag för klassamarbete. Motsättningen mellan kapital och arbete i arbetslivet försöker man dölja. Därmed kommer inte heller lagen att förhindra en ökad utslagning och utstötning från arbetslivet. Och vilka skall ta hand om de utslagna i framtiden? Är det skattebetalarna som skall betala arbetsköparnas rovdrift på människor?

Farliga ämnen skall inte i någon större utsträckning förhandsgranskas.

Följden blir att människor nu liksom tidigare skall vara försökskaniner.

Miljöavslöjanden om cancer och ohälsa kommer att bli lika vanliga i framtiden. Eftergifterna åt arbetsköparna blir som tidigare. Något importförbud på asbest kan inte tänkas. Man frågar sig: Varför? Finns det något rimligt skäl?

Maktbefogenheter till skyddsombud och fackförening är inte förenliga med vårt samhällssystem. Är maktbefogenheter till facket odemokratiska? Vad säger socialdemokraterna, som har skrivit under detta betänkande?

På mig verkar det som om socialdemokraterna i denna fråga har satt sig i borgerlighetens knä i ett läge, när det verkligen behövs ett rakt och entydigt alternativ till storfinansens och borgerlighetens offensiv. Vpk:s arbetsmiljökrav har en viktig utgångspunkt: alla arbetare skall skyddas mot skador och ohälsa. Detta går inte om man samtidigt skall tillåta arbetsköparnas rovdrift på arbetskraften.

Arbetsmarknadsministern började denna debatt med att beskriva den väldigt dåliga arbetsmiljön, de kemiska riskerna och stressfaktorerna. Men han kunde inte ge besked om hur vi skall lösa problemen. Den frågan står fortfarande obesvarad. Han kunde bara komma fram till att anvisningar skall ges från arbetarskyddsstyrelsen. De anvisningarna har sin utgångspunkt i samarbete, det samarbete som redan råder. Vi ser mycket negativt på lagen i den meningen att den inte kommer att på ett avgörande sätt förbättra den arbetsmiljö som arbetsmarknadsministern beskrev såsom väldigt dålig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionerna 563, 706, 733, 899, 986, 1118, 1119 och 1309 samt till vpk-motionen 1676, vilken sammanfattar vpk:s arbetsmiljökrav.

I sistnämnda motion görs dock undantag för yrkande 22. I stället för att yrka bifall till detta hemställer jag att riksdagen i fråga om det i propositionen framlagda förslaget till arbetsmiljölög beslutar

dels att avslå förslaget till 1 kap. 4 §,

dels att 1 kap. 2 § skall lyda enligt följande till kammarens ledamöter utdelade särskilda yrkande:

Regeringens förslag

Motionärernas förslag

1 kap. 2 §

Vid tillämpning av 2 kap., 3 kap. 1–14 §§, 17 § andra stycket och 18 § samt 7–9 kap. skall med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning, dock ej elev i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan eller motsvarande,

2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,

Vid tillämpning av 2 kap., 3 kap. 1–14 §§, 17 § andra stycket och 18 § samt 7–9 kap. skall med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning, dock ej elev i lägre årskurs än årskurs 7 i grundskolan eller motsvarande,

2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,

3. värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltagar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

Elever och vårdtagare som avses i första stycket 1 och 2 skall likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§.

I fall som avses i första och andra styckena skall vad i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet utföres.

3. värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltagar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

Elever och vårdtagare som avses i första stycket 1 och 2 skall likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§.

Värnpliktig och annan som avses i första stycket 3 skall likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 4 kap. och 6 kap.

I fall som avses i första, andra och tredje styckena skall vad i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet utföres.

I kap. 4 §

Utan hinder av denna lag kan regeringen eller förvaltningsmyndighet, som regeringen bestämmer, beträffande försvarsmakten och civilförsvaret meddela särskilda föreskrifter i frågor som avses i lagen.

IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Det förslag till ny arbetsmiljölög som vi nu har att behandla följer i huvudsak de riktlinjer som den socialdemokratiska regeringen drog upp före maktskiftet. Det är därför rätt naturligt att vi från socialdemokraternas sida har kunnat acceptera huvuddragen i förslagen till en ny arbetsmiljölög. Ja, vi har faktiskt kunnat ena oss i utskottet om att inte behöva ändra lagtexten i något avseende. Däremot – och det råder det också enighet om – har utskottet ansett det vara nödvändigt med bestämda uttalanden i vissa avseenden, uttalanden som grundar sig på de krav som har framförts i den socialdemokratiska partimotionen.

Den nya arbetsmiljölögen är ju en ramlag. Det gör att mycket stora krav kommer att ställas på utformningen av de föreskrifter som skall utfärdas av arbetarskyddsstyrelsen. Det blir de föreskrifterna tillsammans med en effektiv tillsynsverksamhet och en aktiv lokal skyddsverksamhet som kommer att bli avgörande för om den nya arbetsmiljölögen skall få den förbättrande effekt som avsikten är.

Vi socialdemokrater har ansett att lagförslaget borde skärpas på en del punkter och att riksdagen borde ges möjlighet att göra bestämda

uttalanden i vissa frågor och även ge till känna behovet av en ökad resurstilldelning till arbetarskyddsverksamheten i dess helhet.

Jag skall i mitt anförande ta upp några av de punkter som vi har yrkanden om i vår partimotion. Jag skall börja med en mycket central och viktig fråga, nämligen underställningsförfarandet av föreskrifterna.

När det gäller själva lagtexten som avser underställningsförfarandet av föreskrifterna från arbetarskyddsstyrelsen kan man väl säga att den är helt ofarlig. Där sägs att styrelsen har rätt att underställa regeringen föreskrift av särskild betydelse i anslutning till att beslut fattas. Det är alltså ingen skyldighet, utan det är en rätt som föreskrivs.

Man drar då naturligtvis den slutsatsen att den sedvanliga beslutsdemokratien skall gälla när styrelsen behandlar dessa frågor. Men när man så tar del av den motivtext som finns i lagförslaget finner man bl. a. följande: "Uppnås emellertid inte enighet, bör detta i fråga av större samhällsekonomisk eller principiell betydelse vara ett skäl att underställa frågan regeringens prövning." Den skrivningen kan tolkas och har tolkats som att en minoritet i arbetarskyddsstyrelsen skulle kunna blockera ett beslut och åstadkomma en försening om föreskriftens utgivande, till förfång för ett effektivt skyddsarbete.

Arbetsmarknadsministern redovisade sin syn på det här med, som han sade, en redovisning av innehållet i propositionen. Jag vill nog säga att den redovisningen var en blandning av innehållet i propositionen och vad utskottet har anfört. I utskottets skrivning har vi försökt att skingra de tveksamheter som har rått och som kan råda på den här punkten.

Utskottet slår fast att det är arbetarskyddsstyrelsen som enligt sedvanliga demokratiska former har att avgöra om en föreskrift skall underställas regeringens prövning. Och vi konstaterar att om ett beslut inte skulle vara enigt, så innebär inte detta att ärendet automatiskt skall underställas regeringen. Majoriteten skall med andra ord inte behöva känna något som helst tvång att underordna sig minoritetens uppfattning. Utskottet kan också göra det konstaterandet, efter att ha hört departementet, att den förordning om underställningsskyldighet beträffande föreskrifter m. m. som gäller för andra myndigheter inte i något avseende kommer att gälla arbetarskyddsstyrelsen och dess verksamhet.

I och med dessa uttalanden och det sistnämnda konstaterandet har vi kunnat acceptera lagtexten med den utformning som den har. Jag vill tolka arbetsmarknadsministerns inlägg på det sättet att han ansluter sig helt och hållet till vad utskottet har sagt i det här sammanhanget.

Förhandsgranskning är en mycket viktig verksamhet i syfte att förebygga ohälsa. Vi har i den socialdemokratiska motionen påtalat att om de anställda inte har haft möjlighet att påverka planeringen av en anläggning efter de intentioner som lagen innehåller, skall anläggningen inte få tas i bruk förrän ansvarig tillsynsmyndighet har givit sitt tillstånd till detta.

Vi befarade att den lagtext som finns i propositionen inte skulle täcka vårt yrkande, men under utskottsarbetet har vi fått besked om att det

inte behövs någon som helst ändring eller något tillägg till lagstiftningen för att våra syften i den här frågan skall uppnås. Vi har accepterat detta och avstått från vårt yrkande om tillägg till lagtexten. Detta har vi kunnat göra, eftersom utskottet i sin skrivning ger sitt fulla stöd till sakinnehållet i vårt krav. Vi förutsätter, liksom också utskottet gör, att regeringen och ansvarig tillsynsmyndighet kommer att se till att de av oss framförda kraven också efterlevs.

I den socialdemokratiska partimotionen hävdas vidare att alla ämnen som i den yrkesmässiga hanteringen kan medföra hälsorisker skall bli förtecknade ute på arbetsplatserna. Utskottet ställer sig bakom det kravet och säger att både regeringen och arbetarskyddsstyrelsen skall ha till uppgift att se till att så blir fallet. Det kravet står i överensstämmelse med bl. a. vad LO har anfört i sitt remissyttrande över arbetsmiljöutredningens förslag. Som vi har sett det, har det tyvärr inte tillräckligt markerats i regeringens proposition. Genom utskottets skrivning bör det nu inte behöva råda något som helst tvivel på den här punkten.

Rätten att stoppa arbete utvidgas också i den nya arbetsmiljölagen. Vi har från socialdemokraternas sida krävt att den rätten även skall användas i situationer där man gör bedömningen att skadeeffekten eventuellt inte kommer att visa sig förrän i ett senare skede. Glädjande nog kan vi konstatera att ett enigt utskott har ställt sig bakom detta krav.

I vår partimotion följde vi upp ett krav som arbetsmiljöutredningen framförde när det gällde en viss samordning mellan arbetsmiljölagen och miljöskyddslagstiftningen. Utredningen menade bl. a. att myndigheten skulle få skyldighet att underrätta skyddsombud eller facklig organisation när en arbetsgivare gör anmälan i ett ärende som faller under miljöskyddslagen.

Regeringen tyckte att det här förfarandet verkade bli för tungrott och avstod därför från att följa upp förslaget i propositionen. Även vi i utskottet har i viss utsträckning haft anledning att ställa oss tveksamma till utredningsförslagets utformning, men vi gjorde bedömningen att frågan var så viktig, att man inte bara kunde föra den åt sidan och avstå från att vidta åtgärder. Vi enade oss därför inom utskottet om att i stället för att lägga ansvaret på myndigheten, så lägger vi ansvaret på arbetsgivaren att underrätta skyddsombud, skyddskommitté eller facklig organisation, när arbetsgivaren har för avsikt att göra anmälan i ett miljöskyddsärende.

Det här borde naturligtvis i och för sig vara en självklarhet i dag, men tyvärr är det inte på det sättet. Alltför många arbetsgivare nonchalerar denna fråga.

Regeringen får nu – om riksdagen följer utskottets förslag, vilket jag självklart förutsätter – se till att den föreslagna ordningen kommer till stånd. Som en följd av detta är det naturligt att myndighet som handhar miljöskyddsärenden i fortsättningen inte bör avgöra frågor med mindre än att man har förvärvat sig om att facket är informerat i ärendet. Vi socialdemokrater utgår självfallet också från att de synpunkter som facket

kommer att framföra, bl. a. avseende vilka effekter en yttre miljöåtgärd kan få på den inre arbetsmiljön, skall väga tungt när myndigheten har att behandla och avgöra ett aktuellt ärende enligt miljöskyddslagen.

Det är med tillfredsställelse vi konstaterar att utskottet också har ställt sig bakom vårt uttalande om det önskvärda i att skyddsombud skall omfattas av förtroendemannalagens bestämmelser redan från den 1 januari 1978. Utskottet tror att det för både arbetsgivarnas och arbetstagarnas del är av mycket stor betydelse om information och utbildning rörande den nya arbetsmiljölagen kan komma till stånd i god tid före lagens ikraftträdande.

Utskottet gör också en klart positiv markering till vårt krav att föreskrifterna bör kunna tillhandahållas utan kostnad för dem som är verksamma inom skyddsarbetet. Där vill jag uttrycka förhoppningen att arbetsmarknadsministern inte bara skall uppmärksamma denna önskan från utskottet utan också skall verka aktivt för detta i det pågående budgetarbetet inom departementet. Utskottets önskan är klart uttryckt i betänkandet. Arbetsmarknadsministerns och regeringens vilja – ja, den kommer vi att kunna avläsa i budgetpropositionen i januari nästa år.

Utskottet slår också fast riktigheten av att det i princip bör råda full kostnadstäckning när det gäller facketts utgifter för den regionala skyddsombudsverksamheten. Här hoppas vi naturligtvis att arbetsmarknadsministern skall medverka till ett uppfyllande av principen full kostnadstäckning så snart som möjligt.

Jag vill också gå in på några frågor som tas upp i vår partimotion och som gäller den inre verksamheten inom arbetarskyddsstyrelsen. Jag konstaterar att vi är eniga inom utskottet i uppfattningen om det angelägna i att en aktiv medverkan från parternas sida förekommer när det gäller utformningen av föreskrifterna. Utskottet förutsätter också, i anslutning till det socialdemokratiska kravet på denna punkt, att arbetarskyddsstyrelsen ytterligare skall försöka utveckla och förbättra det samarbete som redan i dag finns. Men samtidigt känner jag det angeläget att understryka vikten av att detta utvecklade samarbete inte får verka fördröjande på arbetet. I stället måste man eftersträva att göra arbetet smidigare och effektivare när det bl. a. gäller utformningen av föreskrifterna.

I vår partimotion krävdes också att det skulle inrättas permanenta organ för vissa av arbetarskyddsstyrelsens verksamhetsområden. Utskottet har inte velat formalisera detta i ett beslut, men säger att det i stället skall vara möjligt för arbetarskyddsstyrelsen att inrätta organ för särskilda funktioner, om parterna så önskar. Vi har kunnat acceptera den här uppmjukningen av vårt förslag, men vi uppfattar utskottets uttalande bl. a. så, att det är till fördel för arbetet beträffande arbetsmiljön, om man ser till att det blir ett ökat fackligt inflytande på alla områden och på alla nivåer där arbetsmiljöfrågor behandlas. Detta kommer också till uttryck när utskottet ställer sig bakom våra krav på bättre möjligheter för suppleanterna i yrkesinspektionsnämnden att delta i arbetet och på att

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölög,
m. m.*

nämnderna också skall få ökat inflytande när det bl. a. gäller tjänste-tillsättningsärenden.

Inledningsvis sade jag att förutsättningen för att lagens intentioner också får avsedd effekt vid praktisk tillämpning bl. a. är att de ansvariga myndigheterna erhåller tillräckliga resurser för arbetet. Det gäller då inte minst arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens resurser. Nya och ökade uppgifter och även nya och ökade befogenheter fordrar att ytterligare resurser ställs till arbetarskyddsverkets förfogande. Det finns behov av inte bara en övergångsinsats, utan också av en planmässig utbyggnad under flera år framöver.

Vi har krävt att regeringen framlägger en flerårsplan för verkets utbyggnad. Utskottet har inte helt kunnat tillmötesgå vårt krav men hänvisar till utbyggnadsbehov som styrelsen själv har redovisat för den närmaste femårsperioden i de petita som nu är föremål för behandling i regeringen. Där konstaterar utskottet att kravet innebär ungefär en fördubbling av resurserna både för arbetarskyddsstyrelsen centralt och för yrkesinspektionsdistrikten. Med hänvisning till bl. a. detta betonar utskottet betydelsen av att en planmässig utbyggnad kommer till stånd.

Jag tycker man kan ha anledning att förvänta sig förslag om en extra kraftig utbyggnad av arbetarskyddsverket i dess helhet i nästa års budgetproposition, inte minst med hänsyn till att den nya lagen ju skall träda i kraft när det nya budgetåret tar sin början.

Det skall inte uppfattas som någon oförskämthet när jag vill önska arbetsmarknadsministern lycka till i arbetet att övertyga de övriga inom den borgerliga regeringen om nödvändigheten av att tillgodose behovet av en ökning av resurserna. Det gäller alltså utbyggnaden av arbetarskyddsverket i dess helhet, kravet på full kostnadstäckning för de regionala skyddsombuden och önskemålet om fria föreskrifter till dem som är verksamma inom skyddsverksamheten.

Herr talman! Jag har med detta anförande velat klargöra vad utskottets ställningstagande innebär när det gäller vissa av yrkandena i den socialdemokratiska partimotionen. På den här korta tiden har jag inte haft möjlighet att behandla alla yrkanden och alla utskottets ställningstaganden till våra krav. Kjell Nilsson kommer att i ett senare anförande behandla ytterligare ett antal punkter i vår partimotion. Jag vill emellertid redan nu yrka bifall till socialutskottets hemställan i dess helhet och samtidigt uttala min tillfredsställelse över att de borgerliga ledamöterna i socialutskottet, med Gabriel Romanus i spetsen, varit inställda på att sakligt pröva och behandla våra motionsyrkanden i en positiv anda. Herr talman! Jag vill sluta med att säga att det vore bra om de borgerliga ledamöterna i andra utskott vore beredda att arbeta på ett liknande sätt.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Två företrädare för socialdemokratin har varit uppe i denna debatt. Jag har, eftersom man i utskottet skrivit under ett enhälligt betänkande, ställt några frågor av principiell betydelse. Jag tycker att

det skulle vara mycket klagörande att få svar på dessa.

Har man för det första helhjärtat godtagit inrikesutskottets skrivning från 1976? Hur är det, Nordberg: Är vetorätt för den lokala fackföreningen odemokratiskt? Det har ju en oerhörd betydelse för fackföreningarnas fortsatta arbetsplatskamp, om det socialdemokratiska partiet är motståndare till en sådan vetorätt och anser den vara odemokratisk.

Hur ser man för det andra på möjligheterna att komma till rätta med arbetshälsan och utslagningen med den ramlagstiftning som man nu tillstyrker? Kommer MBL-förhandlingarna att kunna lösa det? Kommer man i nuvarande läge i krisbranscher att kunna förhindra att ökad arbetsintensitet och höjd produktivitet leder till försämringar i arbetsmiljön?

Jag tycker i så fall att socialdemokratin, som säger sig företräda arbetarnas intressen i denna situation, skall ge besked om hur detta arbete konkret skall utformas och hur man kommer att göra det, liksom även om hur man ser på de farliga ämnena i arbetslivet. Det är oerhört viktiga frågor, som måste besvaras i ett läge där borgerligheten och storfinansen är på offensiven. Det är i krissituationer ännu angelägnare än annars att man inte knäsatte en politik, som totalt lamslår arbetarnas kamp. Vi måste slå tillbaka denna linje, som i dag är oerhört allvarlig och som om några år kanske kommer att leda till än värre resultat än i dag.

IVAR NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det som herr Hagberg tar upp och som framför allt skiljer oss åt i detta sammanhang är samverkansprincipen. Vi hävdar att man i ett demokratiskt samhälle skall ha möjligheter att ställa krav på arbetsgivarna. Med det förslag till uppbyggnad av det lokala skyddsarbetet som vpk lägger fram vill man helt enkelt frita dagens arbetsgivare från ansvaret för det lokala skyddsarbetet. Det tycker vi är en allvarlig försvagning av det arbete som skall bedrivas på detta område.

Vi bedömer det som helt naturligt att arbetstagare och arbetsgivare ute på arbetsplatserna måste samverka för att förbättra arbetsmiljön. I den ramlagstiftning och i de föreskrifter som skall utformas åläggs arbetsgivarna ett stort ansvar, som vi sannerligen inte vill frita dem ifrån.

Vidare borde det vara en självklarhet för Lars-Ove Hagberg att inse att vi på alla sätt vill arbeta för att stärka de anställdas möjligheter att påverka sin situation. Vi menar att den nya arbetsmiljölagen och de nya föreskrifterna, som innebär en ökad satsning på resurser både för tillsynsmyndigheten och för den lokala verksamheten, exempelvis genom att skyddsombuden kommer att omfattas av förtroendemannalagen, aktivt skall medverka till att förbättra arbetsmiljön med ökade maktbefogenheter för löntagarna och den fackliga organisationen.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag fann i det föregående anförandet en viss undanflykt från den skrivning som socialdemokratin har ställt sig bakom i

Onsdagen den
16 november 1977

Arbetsmiljölåg,
m. m.

utskottet. Det kunde inte på något sätt beläggas att vi skulle ha ställt odemokratiska förslag.

Ivar Nordberg säger att man måste samverka i en demokrati, och man skjuter därmed över ansvaret för att förverkliga intentionerna på detta område på arbetsgivaren. Men det är väl en ganska dålig åtgärd. I detta förverkligande förhindrar ju i dag arbetsköparna en bättre arbetsmiljö. Se på branschkriserna i dag, som leder till uppskjutna arbetsmiljöinvesteringar och vägran att sänka arbetstakten för att möjliggöra arbetsmiljöförbättringar! I en mängd företag och branscher har man ökad produktivitet som ledstjärna, vilket skapar stressproblem.

Vi kan väl inte ge dem det fria spelrummet? Och det fria spelrummet har kräver vi en motmakt mot – men då säger ni att man skall samverka. Vilket resultat når man då? Vill Ivar Nordberg säga att denna samverkan i ramlagstiftningen kommer att lösa problemen? Kommer samverkan på lokalplanet med arbetarskyddsstyrelsen att lösa stressproblemen och frågan om de farliga ämnena i arbetslivet i dag? Var finns garantin för att arbetarna kan sätta stopp någonstans?

Jag ser det som oerhört allvarligt när man glider undan i det här läget och säger att fackligt inflytande skall vara t. ex. att suppleanter i yrkesinspektionsnämnden får ökat inflytande. Men de har att rätta sig efter en ramlagstiftning och anvisningar från en arbetarskyddsstyrelse som har som sin ledstjärna att samarbeta och samverka. Nog vet väl Ivar Nordberg att asbestanvisningarna och den hygieniska gränsvärdeslistan har försenats av arbetsköparmakten i det här samhället.

Socialdemokratin borde föra arbetarnas talan på ett bättre sätt än genom att skriva ihop sig med borgerligheten.

IVAR NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Samverkansprincipen innebär ett ansvar lagt bl. a. på arbetsgivarna. Vpk:s uppläggning av verksamheten skulle leda till att de anställda bl. a. ute på de mindre företagen inte skulle kunna åstadkomma ett dugg. Med den lagstiftning vi nu har tagit är det trots allt så att även dessa arbetsgivare har ett ansvar att vidta åtgärder för att förbättra arbetsmiljön, och sedan har vi att sätta in den fackliga styrkan för att bevaka också de mindre arbetsplatserna. Men med vpk:s metod skulle vi få en rätt stark olikhet ute i arbetslivet när det gäller efterlevnaden av arbetsmiljölågstiftningen.

Sedan vill jag säga till Lars-Ove Hagberg: Vi har sannerligen inget intresse av att föra in de regler och de intentioner som finns i det föregångsland som Lars-Ove Hagberg hämtar sina impulser ifrån – låt oss ta asbestfrågan som ett exempel.

Ett svenskt byggföretag skulle uppföra ett hotell i Leningrad och föreslog med tanke på lagstiftningen och förhållandena här hemma i Sverige att asbestprodukter skulle undantas från det material som skulle ingå i byggnationen. Men de ryska myndigheterna och arbetsgivarna sade blankt nej och krävde att här skall asbest finnas, punkt och slut.

Jag tycker inte heller att det som framförts exempelvis i Högsta Sovjet och som har anknytning till arbetslagstiftningen som sådan är önskvärt att få in i det här samhället. Låt mig bara citera från ett anförande som hållits i Högsta Sovjet, där det bl. a. sägs: Grundprinciperna innehåller samhällets attityd till iakttagande av arbetsdisciplin och uppställer regler som uppmuntrar till framgångsrikt arbete och beivrar överträdelse av arbetsdisciplinen. Klausulerna i artikel 55, som säger att disciplinnivån hos en arbetare och en samvetsgrann attityd vid fullföljandet av hans plikter och bestämmelser om rätt att erhålla olika förtjänster och fördelar är av stor betydelse. Det påpekas i denna artikel att fördelar och förmåner inom social- och kulturliv samt inom hushåll skall beviljas endast den som framgångsrikt och samvetsgrant fullföljt sina arbetskyldigheter. Sådana arbetare blir också befordrade i arbetet. Dessa bestämmelser har för första gången nu blivit fastställda i lag.

Någonting sådant, Lars-Ove Hagberg, är vi inte intresserade av att få in i vårt arbetsliv.

Talmannen anmälde att Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

GABRIEL ROMANUS (sp):

Herr talman! Under utskottsbehandlingen av förslaget till ny arbetsmiljölög har det gått att uppnå enighet mellan regeringspartierna och den socialdemokratiska oppositionen. Jag vet inte om det är ett så unikt arbetssätt som har antytts här – enligt min uppfattning är det naturligt att man arbetar på det sättet. Jag har aldrig kunnat förstå varför man skall upprätthålla motsättningar när man har ett gemensamt syfte och ligger nära varandra i uppfattning om sakfrågorna. Sveriges riksdag bör självfallet arbeta på det sättet, oberoende av vilka partier som sitter i regeringsställning och vilka partier som är i opposition. Om vi inom socialutskottet har bidragit till att förstärka det inslaget i svensk politik är jag självfallet glad att ha medverkat till det.

Det har tidigare sagts av företrädare för socialdemokraterna att vårt arbete innebär att utskottet har accepterat helt eller delvis tankegångarna i den socialdemokratiska partimotionen. Det är naturligtvis riktigt, i den mån dessa tankegångar inte innebär någon kritik av propositionen, och det gäller ju huvuddelen av den socialdemokratiska motionen.

För att sammanfatta resultatet av utskottsbehandlingen: På fem punkter föreslår socialdemokraterna lagändringar i förhållande till propositionen. På alla dessa punkter följer utskottet regeringens förslag till lagtext. Men vi har också varit överens om att följa hur den föreslagna lagstiftningen kommer att fungera, och vilka erfarenheter som kan dras därav.

I övrigt föreslår utskottet att riksdagen gör tillkännagivanden till regeringen på fyra punkter. Tre av dem gäller fortsatt utredningsarbete, och det har inte varit någon svårighet att enas om de punkterna. Den

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölager,
m. m.*

fjärde gäller formen för samordningen av skyddet av den yttre miljön och arbetsmiljön. Utskottet föreslår en ny lösning på problemet hur den fackliga organisationen skall informeras när företaget gör en ansökan enligt miljöskyddslagstiftningen. Vi tror att den metod som vi förordar, att arbetsgivaren skall underrätta skyddsombud eller facklig organisation, tillgodoser syftet med motionen utan att leda till det krångel som kunde bli följden, om man hade valt utredningens och den socialdemokratiska motionens metod.

Resten av de 22 yrkandena i den socialdemokratiska motionen avstyrker utskottet formellt, vilket inte betyder att vi förkastar vad som sägs i motionen. Tvärtom gör vi på åtskilliga punkter uttalanden som i långa stycken tillgodoser vad motionärerna vill. I många fall sker det genom att utskottet återoppar och ytterligare stryker under vad som har sagts i propositionen av arbetsmarknadsministern. Det gäller t. ex. principen att arbeten skall vara tillgängliga för alla oberoende av kön, och att gravida kvinnor skall få rätt till en tillfällig ändring i sina arbetsuppgifter så att de slipper ta ut ledighet onödigt tidigt. Fler exempel skulle kunna lämnas.

För samtliga uttalanden som utskottet gör, gäller att de ligger väl i linje med vad som sägs i propositionen. I den mån de innebär tillägg, dvs. att utskottet tar upp frågor som inte har behandlats så utförligt av regeringen, utgår vi naturligtvis från att de ansvariga myndigheterna skall följa vad utskottet säger, även om riksdagen inte gör någon särskild skrivelse till regeringen. Vi anser självfallet också att parterna på arbetsmarknaden bör beakta vad vi har sagt.

Jag vill säga ett par ord om när arbetarskyddsstyrelsen skall underställa regeringen frågor om nya föreskrifter. Det finns ingen anledning att dramatisera den frågan. Bakgrunden är ju att arbetarskyddsstyrelsen har och kommer att behålla större möjlighet än någon annan myndighet att självständigt avgöra frågor om föreskrifter som medför kostnadshöjningar. Detta uttrycks i propositionen på följande sätt:

”För att arbetarskyddsstyrelsen effektivt och utan onödig tidsutdräkt skall kunna driva arbetsmiljöfrågor måste vida ramar gälla för styrelsen att självständigt kunna meddela tillämpningsföreskrifter.”

Det görs vidare klart att arbetarskyddsstyrelsen skall undantas från den kungörelse som ålägger andra myndigheter att gå till regeringen så snart de vill införa en föreskrift som leder till kostnadshöjningar.

När det gäller frågan om att kunna föra talan mot arbetarskyddsstyrelsens beslut om föreskrifter säger arbetsmarknadsministern att det är ”nödvändigt att begränsa möjligheterna att fullfölja talan mot styrelsens beslut om generella föreskrifter. Det finns annars en påtaglig risk att tyngdpunkten i detta författningsarbete inte kan ligga kvar inom arbetarskyddsstyrelsen utan vid fullföljdsförfarandet flyttas över till en överordnad instans. Detta vore från flera synpunkter olyckligt.”

Regeringen och utskottet är helt överens om att det är verkets styrelse som själv skall avgöra vilka frågor som skall underställas regeringen efter

att man tagit hänsyn till samtliga de skäl som föreligger i varje särskilt fall. Arbetsmarknadsministern har i propositionen pekat på några av de skäl som är värda att beaktas vid ett sådant ställningstagande, och utskottet har anfört ytterligare synpunkter som inte strider emot vad som sägs i propositionen. Om verkets styrelse inte kan enas, avgörs frågan om man skall vända sig till regeringen på vanligt sätt, dvs. genom majoritetsbeslut. Något annat förfarande har inte diskuterats, vilket också framgår av propositionen.

Per Ahlmark har tidigare framhållit att han räknar med att regeringsprövning av arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter kommer att ske bara i undantagsfall. Han har också sagt att sådana ärenden kommer att behandlas snabbt. Av utskottsbetänkandet framgår att vi i utskottet gör samma bedömning. Jag tror därför att denna fråga har blåsts upp litet för mycket i debatten, vilket kanske kan förklaras av den stora enigheten om huvudlinjerna. Det vore värdefullt om frågan nu efter riksdagsbehandlingen får rimligare proportioner.

I fråga om förhandsbedömningen av arbetsplatser vill jag citera vad utskottet säger med anledning av yrkandet i den socialdemokratiska motionen om sådana arbetsplatser där arbetstagarna inte har medverkat i planeringen. I betänkandet står: "Utskottet vill dock framhålla att den omständigheten att arbetstagarparten inte medverkat vid planeringen av anläggning för aktuellt ändamål bör vara ett skäl för arbetarskyddsstyrelsen att föreskriva att anläggningen får användas endast efter tillstånd."

Vi anser självfallet att arbetarskyddsverket, såväl den centrala styrelsen som yrkesinspektionen, skall få en planmässig utbyggnad och att detta även bör gälla för produktkontrollnämnden efter den översyn – syftande till en mer självständig ställning – som utskottet föreslår. Men vi har här inte kunnat föregripa budgetarbetet inför nästa budgetår, och historien slutar naturligtvis inte heller med det budgetåret.

Som redan har framgått av den förda diskussionen bygger vänsterpartiet kommunisternas motion och yrkanden i detta sammanhang på en helt annan grundsyn än den som redovisas i propositionen och som utskottet har utgått ifrån. Ivar Nordberg har på ett mycket klagörande sätt belyst de skillnader som i praktiken kan uppstå när det gäller arbetssättet i en demokrati och i ett totalitärt system.

Arbetsmiljölagen bygger på samverkan. Den utgår ifrån att det är ett gemensamt intresse för arbetstagare och arbetsgivare att skapa en god arbetsmiljö där människor trivs, där de inte skadas och där de kan få tillfredsställelse i jobbet. Det skall inte ses som någon belastning eller kostnad som är negativ för arbetsgivaren. Självfallet kan det i konkreta fall råda oenighet om hur snabbt man kan förverkliga olika målsättningar, men utgångspunkten för oss är att det är ett gemensamt intresse för alla att få en säker, trygg och trivsamt arbetsplats.

Vänsterpartiet kommunisternas motion och hela partiets sätt att angripa det här ämnet bygger på konfrontation och misstänkliggörande. Man är motståndare till den samverkansprincip som alla andra partier

och arbetsmarknadens parter har accepterat. Enligt vänsterpartiet kommunisterna har denna samverkansprincip, som den hittills tillämpats, bara lett till försämringar. Vi förstod också av Lars-Ove Hagbergs inlägg att den nya lagen enligt hans uppfattning bara kommer att leda till försämringar och att den kommer att lamslå arbetet på en bättre miljö. Jag tror inte att någon annan delar den verklighetsbilden. Hur kritiska vi än är mot både kvarstående och nya risker, kan vi inte förneka att det har skett stora förbättringar i takt med den tekniska och ekonomiska utvecklingen och med de ökade möjligheter och skyldigheter till samverkan som lagstiftningen redan har inneburit. Hur det kommer att gå i framtiden får vi väl se. Trots de stora, gamla och nya, problemen som finns på det här området, är det i varje fall min tro att samverkan kommer att leda till förbättringar.

Ett konkret exempel på hur litet man kan uppfatta av lagstiftningens innebörd, om man är helt fast i sådana här dogmer, är Lars-Ove Hagbergs behandling av frågan om de psykiska och sociala faktorerna. Han säger att den frågan är helt förbigången i lagen och nämner den som exempel på stora och allvarliga problem som man inte har tagit upp. Ändå är ju en av de många värdefulla nyheterna i arbetsmiljölagen att man just slår fast följande: "Arbetsförhållandena skall anpassas till människans förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Det skall eftersträvas att arbetet anordnas så, att arbetstagare själv kan påverka sin arbets-situation."

Detta står i första paragrafen av det kapitel som behandlar arbetsmiljöns beskaffenhet. Man kan kanske invända att det inte står hur detta skall gå till. Nej, det gör det inte, men det här är en ramlag som skall följas av föreskrifter, som skall följas av ett gemensamt arbete av arbetsmarknadens parter och som givetvis kompletteras av medbestämmandelagen. Det är nog inte alla som delar uppfattningen att den är så värdelös att de förhandlingar som pågår inte kommer att leda till något som helst resultat. Även på den punkten kommer verkligheten så småningom att ge svar på vem som gör den riktiga bedömningen.

Herr talman! Den här lagen och den här debatten handlar naturligtvis i första hand om vilka insatser som kan göras av myndigheterna och av organisationerna på arbetsmarknaden. Men jag vill sluta med att betona, att om vi skall få en bra arbetsmiljö är det självfallet ett personligt ansvar för oss alla. Hurdan vår arbetsplats än är beskaffad, finns där arbetsmiljöproblem. Det gäller att var och en är beredd att ta del i arbetet. Vi har också ett ansvar för andras arbetsmiljö. Då sopåkarern får en kökskniv eller en trasig tombutelj i ryggen när han slänger upp sopsäcken på axlarna är det inte någon myndighet som har missat utan någon av oss enskilda människor. Vi kan påverka arbetsmiljön för dem som arbetar i sjukvården, som vi förr eller senare kommer i kontakt med. Vi kan påverka arbetsmiljön för dem som är verksamma i skolan genom vårt sätt att uppfostra våra barn och genom att som föräldrar ta del i skolans arbete. Vi kan påverka arbetsmiljön för många genom vårt sätt att hand-

skas med utemiljön. Vi har haft och har en miljörörelse som är aktiv och som med skärpa pekar på problemen som vi ställer till ute i den omgivande miljön. Låt oss också hoppas att vi kan få – naturligtvis i första hand på grundval av de fackliga organisationernas arbete – en lika stark och lika individuell upplevd miljörörelse när det gäller arbetsmiljön.

Med detta ber jag att få yrka bifall till socialutskottets hemställan.

IVAR NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern, jag och Gabriel Romanus har alla ägnat uppmärksamhet åt underställningsförfarandet när det gäller föreskrifterna. Bara detta tyder på att det föreligger olika tolkningar av vad som sägs i propositionen. Därför vill jag i det här läget klart deklarera att vad som sägs i utskottets betänkande är det som skall gälla i det här hänseendet. Jag har dragit slutsatsen att arbetsmarknadsministern, Gabriel Romanus och jag är överens därom. Om Gabriel Romanus anser att det som utskottet anför är den riktiga tolkningen av vad som sägs i propositionen är det OK.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till Gabriel Romanus att arbetsmarknadsministern, vad jag kan erinra mig, och även utskottet i viss del samt jag själv har betonat att framtidens arbetsmiljö inte är okomplicerad. Allt större problem kommer att komma till vårt land beroende på utvecklingen. Då är frågan: Vad kommer att göras emot det? Vi har en annan grundsyn när det gäller vad som skall göras för att möta problemen. Initiativet till den här utvecklingen på arbetsplatserna kommer från arbetsköparna, företagarna. Det är de som står för utvecklingen i dag. Då säger vi att vi har en annan grundsyn – det betraktas då som totalitärt! Men det totalitära är väl att några äger produktionen, bestämmer vad som skall tillverkas, när företag skall läggas ned och i vilken omfattning! Sker inte nedläggningarna efter de premisser som arbetsköparna har ställt upp, då skall produktiviteten ökas och man skall rationalisera!

Arbetsmarknadsministern och industriministern lägger fram förslag dag efter dag om att vi skall strukturrationalisera vårt arbetsliv och öka produktiviteten. Att vilja ha ett motgift mot den effekt som detta får – det anses totalitärt, enligt utskottet. Jag har fått klart för mig att det anses som totalitärt att vilja ha fackliga maktbefogenheter att möta denna utveckling. Det är bra att veta.

Jag får inget svar på de frågor jag ställer. Hur skall man minska arbetstakten med hjälp av den här lagen? Jo, det skall utarbetas föreskrifter. Men är man inte medveten om att redan i dag motarbetar de som har makten, som bestämmer på arbetsplatsen – alltså arbetsköparna – föreskrifterna? För att minska arbetsintensiteten och stressen behövs lägre arbetstakt, flera anställda, mindre skiftarbete, reservstyrkor i mängder. Utvecklingen är den rakt motsatta. Vad finns det i arbetsmiljölagen som

garanterar ett motgift? Föreslår vi något sådant är det totalitärt! Det är sannerligen en konsekvens som är häpnadsväckande.

Gabriel Romanus gör som Ivar Nordberg. Han svarar inte på frågor som gäller de konkreta åtgärderna. Jag väntade bara på att Romanus också, som folkpartister brukar, skulle hamna i samma fålla som Ivar Nordberg: när Nordberg skall visa på konkreta åtgärder för att förbättra arbetsmiljön på arbetsplatserna i Sverige, hamnar han utomlands. Det är hans försvar för att han inte har ett alternativ när det gäller att förbättra arbetsmiljön i Sverige.

GABRIEL ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Självfallet anser jag att utskottet har gjort en riktig tolkning av propositionen. Jag anser också att jag rätt återgav väsentliga delar av propositionen i mitt anförande nyss.

Det som skiljer samtliga partier i utskottet från vänsterpartiet kommunisterna när det gäller grundsynen är att vi tror att man bör bygga arbetet för bättre förhållanden på arbetsplatserna på samverkan. Vänsterpartiet kommunisterna förkastar den principen. Det är skillnaden, och den har Lars-Ove Hagberg erkänt.

Det är ingen som sagt att alla de konkreta synpunkter som Lars-Ove Hagberg har anfört skulle vara totalitära. Det är att debattera på ett litet för enkelt sätt. Märk väl att det är för den svenska arbetsmarknaden som vänsterpartiet kommunisterna förkastar samverkan som princip. Det är det jag har vänt mig emot.

Ni menar att arbetsmiljölagen kommer att lamslå arbetet på att förbättra arbetsmiljön – Lars-Ove Hagberg använde just de orden. Det är en så måttlös överdrift, att det inte är mycket idé att börja diskutera detaljer. Om man tror att den här lagstiftningen, som stärker de anställdas möjligheter att påverka sin egen arbetsmiljö, kommer att lamslå arbetet på att förbättra arbetsmiljön, om man förkastar samverkan som princip när det gäller att förbättra arbetsmiljön, är detta en så viktig skillnad i grundsyn att det inte finns mycket anledning att här diskutera konkreta frågeställningar om hur man skall komma åt den ena eller andra risken. Det får vi diskutera i annat sammanhang. Nu talar vi om grundprinciperna för arbetsmiljölagen, som är en ramlag – det är vi alla överens om. Det är då bara att konstatera, att för det svenska samhället vill vi andra bygga på samverkan med en förstärkt ställning för löntagarna och de fackliga organisationerna som skrivs in i lagen, medan vänsterpartiet kommunisterna förkastar principen om samverkan. Däri ligger skillnaden.

IVAR NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter Gabriel Romanus replik på mitt inlägg vill jag bara konstatera att arbetsmarknadsministern, Gabriel Romanus och jag är eniga om att det som utskottet säger i fråga om underställningsförfarandet är den ordning som i fortsättningen skall gälla.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Gabriel Romanus senaste inlägg tyckte jag visade på i varje fall någon vilja att titta på vad det egentligen handlar om. Han försökte inte som hans utskottskamrat Nordberg skylla ifrån sig sina egna svagheter. Han försökte ta upp grundprinciperna på ett riktigt sätt och deklarerade sin ståndpunkt, vilket hedrar honom. Han sade att folkpartiet tror på samverkan på det här området. Det gör inte jag. Ni som har framlagt det här förslaget får nu tala om vilka konkreta resultat en sådan samverkan kan ge. Jag har då visat på hur det svenska samhället ser ut i dag. Ta krisbranscherna, ta den utveckling vi har där regeringen ger stimulanser för strukturomvandling och ökad produktivitet! Vad kan lagen om samverkan ge i fråga om bättre arbetsmiljö?

Jag har ställt dessa frågor eftersom jag anser att den här lagen får så starkt arbetsköparinflytande att det kommer att lamslå arbetet på att möta de nya risker för arbetsmiljön som dyker upp. Det har varit min argumentation.

Gabriel Romanus har bemött detta på sitt sätt, och jag kan bara svara att jag inte tror på linjen om samverkan. Ingen från utskottet har kunnat rubba min övertygelse på den punkten. Man är för ökad produktivitet, effektiviseringar och rationaliseringar. Hur skall ni få arbetsköparna att gå med på att öka antalet anställda, minska arbetsintensiteten, minska skiftarbetet, öka antalet raster, pauser och avbytare? Hur skall ni med denna lagstiftning få arbetsköparna att gå med på detta?

GABRIEL ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det vore riktigare om Lars-Ove Hagberg replikerade Ivar Nordberg när han har möjlighet att svara på kritiken.

Lars-Ove Hagberg upprepade, att han anser att denna arbetsmiljölager kommer att lamslå arbetet på bättre arbetsmiljö och på att ta itu med nya risker som kommer att uppträda. Han sade att det kommer inte att bli bättre på något sätt. Verkligheten kommer att visa vem som har rätt i det fallet.

Jag har pekat på, att den här lagen ger de anställda större rättigheter – hela 6 kap. handlar just om hur de anställda skall få inflytande på sin egen miljö när det gäller det framåtsyftande arbetet. Det ger den enskilde större rätt vid plötsligt uppkommande faror – då får man avbryta arbetet utan att riskera något skadestånd.

Beträffande det fortsatta arbetet för att komma till rätta med kemiska risker vet vi, att det ganska snart kommer en ny lista på gränsvärden. Den kommer naturligtvis att skärpa kraven och på det sättet minska riskerna. Det har under de senaste åren utförts, det utförs i dag och det kommer att utföras en massa konkret arbete av myndigheterna och av parterna i samverkan. På många punkter har det redan gjort nytta. Men allt detta viftar Lars-Ove Hagberg bort – det är samverkan, så det är ingenting att ha. Här skall det vara kamp och maktmedel. Det är denna skillnad i grundsyn, det är detta att kommunisterna är så fast

i en princip att de inte kan se vad som händer i verkligheten, som gör att vi har kommit på så olika linjer i denna fråga.

ERIK LARSSON (c):

Herr talman! En stark utveckling och förändring av arbetslivet har kännetecknat de senaste decennierna.

Förr förorsakade hårt kroppsarbete och lång arbetstid stark fysisk förlitning av människan. Generellt kan sägas att det tyngsta kroppsarbetet nu försvunnit men i stället har tillkommit ett i många fall hårdare arbetstempo, monotona arbetsmoment och psykiskt mera ansträngande arbetsprocesser. Därtill kommer de ofta svårbedömda riskerna genom ökande användning av kemiska medel i arbetslivet och de strålningsrisker som finns på olika arbetsplatser.

Det är naturligt att lagstiftningen på arbetslivsområdet måste följa utvecklingen, spegla den aktuella situationen och initiera till fortsatta och förbättrade åtgärder. Förslaget till arbetsmiljölög är i dessa avseenden tillfredsställande. Låt mig bara göra några små kommentarer till enskilda punkter i lagförslaget och utskottsbetänkandet.

I lagförslaget anges att arbetsförhållandena skall anpassas till människans förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Gabriel Romanus har tidigare refererat till just denna punkt. Jag ser detta som en mycket viktig principiell grund för den praktiska utformningen av den framtida arbetsmiljön.

Här har man inte bara att ta hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar att fysiskt klara sin arbetssituation. Man måste också i framtiden skapa en för den enskilde psykiskt tillfredsställande arbetsmiljö.

Från centerns sida har vi ända sedan tidigt 1960-tal pekat på farorna av stress och jäkt i arbetslivet, på att en psykiskt otillfredsställande miljö i många fall också leder till kroppsliga sjukdomstillstånd.

Ännu saknas mycket i fråga om kunskap beträffande möjliga åtgärder för att förhindra psykiska problems uppkomst på arbetsplatsen. I den mån nya forskningsresultat uppnås på detta område bör de snarast omsättas i praktiska åtgärder.

Jämsides med ett fortsatt arbete för att eliminera fysiska skador måste säkerligen för framtiden större uppmärksamhet ägnas åt en tillfredsställande psykosocial arbetsmiljö.

Den ökande användningen av kemiska preparat och därmed ökande risker i arbetslivet har ofta diskuterats de senaste åren. Riskerna för långsiktig skadlig påverkan genom användning av ofullständigt kontrollerade kemiska ämnen är uppenbara. Problemen blir allt större ju fler preparat av olika typer som används.

Socialutskottet ställer sig bakom de synpunkter som jordbruksutskottet anfört beträffande en översyn av den statliga produktkontrollorganisationen. Utskottet anser det också angeläget att produktregistret snarast blir färdigställt. Dessa förslag är med hänsyn till den ökande använd-

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölagen,
m. m.*

ningen av kemiska medel välmotiverade.

I lagförslaget sägs:

”Arbetsgivaren skall beakta den särskilda risk för ohälsa och olycksfall som kan följa av att arbetstagare utför arbete ensam.”

I många fall kan ensamarbete inte undvikas. I princip kommer den nya lagen att omfatta även egenföretagare och deras familjer. Inom familjejordbruket är ensamarbete snarare en regel än ett undantag. Det är därför viktigt att man vid utformning av tekniska skyddsanordningar tar hänsyn till detta förhållande. Vi vet att av praktiska skäl endast ett successivt införande av nya tekniska skyddsanordningar är möjligt när det gäller maskiner i jordbruk och skogsbruk. De stora skaderisker som är förenade med arbetet i jord och skog måste därför särskilt uppmärksammas.

Som en av hörnstenarna i lagförslaget betraktar jag 3 kap. 1 §, där det anges att arbetsgivare och arbetstagare skall samverka för att åstadkomma en god arbetsmiljö. En grund för goda arbetsmiljöåtgärder är att individen kan påverka sin egen arbetssituation. Detta bör rimligtvis leda till större intressen för förbättringar och mera av initiativ till åtgärder, till båtnad för arbetsmiljön i stort.

Det har sagts här tidigare – och det förtjänar att understrykas – att arbetsmiljölagen är en ramlagstiftning. Karaktären av ramlag underlättar enligt min mening en flexibel utveckling på arbetsmiljöområdet.

Stora krav kommer att ställas på tillsynsmyndigheter men också på arbetsmarknadens parter och ytterst på direkt berörda människor.

Resurser, både ekonomiska och personella, måste tillföras om arbetsmiljölagens intentioner till fullo skall kunna infrias. Den nya arbetsmiljölagen löser inte alla problem, men den utgör en god grund för fortgående åtgärder för en allt bättre arbetsmiljö.

Herr talman! Jag ber med detta att yrka bifall till socialutskottets hemställan.

ROLF HAGEL (–):

Herr talman! Det är inte bara vår valuta som devalveras på löpande band under den nuvarande regimen – även vårt politiska språk är föremål för en fortlöpande värdeminskning. Substantivet reform betyder som bekant omdaning till det bättre. Men socialutskottet använder det i sitt betänkande 1977/78:1 som beteckning på det plötter som utskottet ägnat sig åt vid utformningen av förslaget till arbetsmiljölagen.

Man skriver storvulet på s. 9 att lagen ”syftar till fortsatt reformarbete på arbetslivsområdet i linje med de tidigare reformerna”. För den som har normala anspråk på innehållet i reformer – för att inte tala om innehållet i ordet omdaning – är det svårt att hitta något som motsvarar dessa bägge begrepp. Vad utskottet har ägnat sig åt är traditionell motionslakt. För detta kommer man säkert också att få en klapp på axeln av Svenska arbetsgivareföreningen.

Innan jag går in på utskottets behandling – eller rättare sagt misshandel

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölög,
m. m.*

– av motionen 1673 vill jag fästa uppmärksamheten på en formulering, som är så naiv att det nästan är skam. Till råga på allt är den dessutom en sorts målsättningsparagraf. Det är 3 kap. 1 §, som lyder som följer:
"Arbetsgivare och arbetstagare skall samverka för att åstadkomma en god arbetsmiljö."

Det är faktiskt som om sir Alfred Monds vålnad hade hållit i pennan. Jag måste fråga utskottets socialdemokratiska ledamöter: Tror ni verkligen fortfarande på mondism? Lever ni kvar i Saltsjöbadsandans drömvärld trots allt som har hänt det senaste året med Nicolins rytande och duvjakt i sina egna kvarter och Bohmans svångremspolitik?

Om det kapitalistiska Sverige hade varit den Edens lustgård som det här betänkandet andas, hade vi egentligen inte behövt någon lagstiftning alls på arbetslivets område.

Men arbetsplatserna är platser där antagonistiska intressen drabbar samman. Som vi skriver i vår motion säljer arbetaren sin arbetskraft för att kunna bibehålla den – fränsett den naturliga kraftförlusten – och kapitalisten å sin sida köper arbetskraft för att skaffa sig maximala profiter. Och eftersom arbetarskydd kostar pengar är "en god arbetsmiljö" diametralt olika begrepp för arbetare och kapitalägare-arbetsköpare.

Herr talman! Det nya inslaget i handeln med arbetskraft är att stora företagen köper arbetskraft via mellanhänder – systemet med s. k. underentreprenörer. Till den allmänna oordning som detta system medför hör bl. a. att ansvarsbegreppet beträffande arbetarskyddet – eller arbetsmiljön, om så behagas bättre – blir högst illusoriskt. Därför har vårt förslag till utformning av 3 kap. 7 § full täckning i verkligheten. Det samma gäller våra övriga yrkanden.

Nu säger utskottet på s. 45 att rasternas antal, längd och förläggning skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetsförhållandena. Då måste man fråga sig: Tillfredsställande för vem? Vad är det som skall tillfredsställas – arbetarnas behov av vila och återhämtning eller företagets intresse av högsta möjliga produktivitet?

Utskottet ägnar sig också åt pedagogik på facklig grundkursnivå. Man upplyser nämligen riksdagens ledamöter om att rast inte inräknas i arbetstiden. Det finns uppenbarligen inte, herr talman, någon gräns för barnsligheter när man skriver betänkanden. Till naiviteten hör också förmodandet att fastställandet av en minimitid på 30 minuter skulle leda till en inskränkning av raster som nu är längre än 30 minuter. Användandet av ordet inskränkningar är befogat, men inte i det sammanhang som utskottet här använder det i.

När det gäller den maximala tid man får arbeta utan rast tar utskottet i så att det knakar. Den tiden vill man förkorta med en hel timme – från sex till fem timmar. En strikt tillämpning av en sådan bestämmelse skulle innebära att en arbetare skulle få slita från kl. 7 till kl. 12 utan rätt till matrast. Och detta motiverar man – som man säger – med hänvisning till arbetsmedicinska synpunkter. Allt annat men inte den motiveringen, damer och herrar reformatorer!

Veckovilan vill man sätta till 36 timmar. Vi har föreslagit 60. Den normala veckovilan för en industriarbetare, som inte arbetar i skift, är som bekant från fredag eftermiddag till måndag morgon, alltså 63-65 timmar. Varför skall man då i lagstiftningen sätta den till hälften? Skall lagen skrivas så, att den passar till SAF:s förslag om flexibel arbetstid eller vad är egentligen avsikten?

Utskottets omtanke om den minderåriga arbetskraften är nästan rörande. Minderåriga skall inte behöva vara i grottekvarnen mer än 9 timmar om dygnet eller 45 timmar i veckan – bara en timme längre än normalarbetstiden i detta land. Jag finner utskottets ställningstagande på den här punkten inhumant – för att uttrycka mig milt.

Vi har här i landet – tack vare låginkomstutredningen – sedan 1968 ett adekvat arbetstidsbegrepp. Det är – för att citera utredningen – ”den tid som faktiskt åtgår för arbete”. Utredningen kom fram till att för två av tre arbetare var bruttoarbetstiden mer än 9 timmar per dag. För en av åtta var den mer än 11 timmar, alltså 1 resp. 3 timmar mer än den lagstadgade arbetstiden. Enligt utskottets förslag kan den verkliga arbetstiden för en 16-åring bli 10-12 timmar per dag.

Om utskottsledamöterna till äventyrs haft LO:s ”Rapport om arbetstiden” från 1973 eller skriften ”6 timmars arbetsdag – eller kanske 6 3/4” av Ericsson, Johansson, Jutterström, Odhnoff och Rollén som bredvidläsning till regeringspropositionen, har man då inte tagit några intryck av dessa skrifter?

Herr talman! Jag misströstar inte beträffande den fackliga rörelsens förmåga att genom avtal och överenskommelser korrigera en efterbliven lagstiftning. Men jag ifrågasätter starkt vad arbetare och tjänstemän har för nytta av en sådan lagstiftning. Att arbetsköparna har det – framför allt i ett konjunkturläge som gynnar dem – är alldeles uppenbart. Men vi i arbetarpartiet kommunisterna har inte anledning att sprida glädje bland företagarna. Jag yrkar därför bifall till motionen 1673.

KJELL NILSSON (s):

Herr talman! Får jag först uttrycka min tillfredsställelse över att man i utskottet har lyckats uppnå enighet i dessa för arbetsmiljön i vårt land så väsentliga frågor. Till grund för detta betänkande och propositionen ligger arbetsmiljöutredningens betänkande, som redovisades i början av 1976. Vid utskottsbehandlingen av propositionen har stor hänsyn tagits till de krav och synpunkter som redovisas i den socialdemokratiska motionen 1976/77:1675. Jag skall här endast kommentera några punkter i betänkandet. Övriga punkter har Ivar Nordberg kommenterat.

Utskottet instämmer i den socialdemokratiska motionens uttalande om att en väl fungerande företagshälsovård är av väsentlig betydelse för att kunna åstadkomma en bättre arbetsmiljö. Utskottet slår fast att målet för utbyggnaden av företagshälsovården bör vara att alla anställda har tillgång till företagshälsovård. Parterna på arbetsmarknaden får bestämman takt i denna utbyggnad. Hänsyn måste härvid tagas till de

resurser som kan ställas till företagshälsovårdens förfogande. Någon exakt tidpunkt då målet, företagshälsovård åt alla, är uppfyllt går ej att nu ange.

Frågan om huvudmannaskapet för företagshälsovården har behandlats många gånger tidigare i denna kammare. Utskottet finner ingen anledning att nu ändra på de organisationsmodeller som finns och som parterna på arbetsmarknaden har kommit överens om. Genom dessa avtal har de anställda fått ett väsentligt ökat inflytande över företagshälsovården.

I den socialdemokratiska motionen krävs vidare att en arbetstagare inte får anlitas i arbete mer än 10 timmar om dygnet. Vidare krävs att den nuvarande arbetstidslagen och den nya arbetsmiljölagen sammanförs till en lag. Utskottet ställer sig bakom dessa motionskrav och begär en utredning av möjligheterna att slå samman de två lagarna samt av frågan om högsta tillåtna arbetstid per dygn.

Ett annat krav i vår motion var att inte endast farliga ämnen på arbetsplatsen skall förtecknas utan att detta bör gälla alla ämnen som ingår i den yrkesmässiga hanteringen på arbetsplatsen och som kan medföra hälsorisker.

Utskottet ställer sig bakom denna uppfattning och konstaterar att den arbetsmiljöförordning som regeringen nu kommer att utfärda i dessa stycken inte bör begränsas till enbart de farliga ämnena på arbetsplatsen. Enligt utskottet bör det ankomma på arbetarskyddsstyrelsen att sedan följa upp denna fråga.

Socialdemokraterna krävde vidare att reglerna om gränsvärden och andra föreskrifter om arbetsmiljöns utformning skall utformas så att alla arbetstagare oavsett kön skall ha tillgång till alla arbeten i arbetslivet. Vi krävde också att gravida kvinnor skall ha rätt till sådan tillfällig förändring i sina arbetsförhållanden och arbetsuppgifter att de inte på grund av arbetets art behöver tidigarelägga sin havandeskapsledighet.

Utskottet konstaterar att arbetarskyddsstyrelsen har skyldighet att i sin författningsverksamhet gå ut ifrån principen att man oavsett kön skall ha tillgång till alla arbeten i arbetslivet. När det gäller arbetssituationen för gravida kvinnor ansluter sig utskottet till vad som sägs både i propositionen och i den socialdemokratiska motionen. Utskottet säger också att i de undantagsfall där omplacering ej kan ske är det angeläget att kvinnan får kompensation för inkomstbortfall.

I fråga om produktkontrollnämnden krävde vi i vår motion en femårsplan vad gällde utbyggnaden och inriktningen av nämndens verksamhet. Vi krävde också att ett produktregister kommer till stånd utan dröjsmål. Efter samråd med jordbruksutskottet understryker nu socialutskottet det lämpliga i att utreda frågan om produktkontrollnämndens ställning och verksamhet. Utgångspunkten för en sådan utredning bör vara att nämnden ges en mera självständig ställning samtidigt som man syftar till en planmässig resursutbyggnad. Utskottet understryker också vikten av att arbetet bedrivs skyndsamt så att produktregistret snarast blir färdigställt.

Den proposition om yrkesskadestatistiken som är aviserad till början av november i år har vi ännu inte sett av. På förfrågan har jag blivit upplyst om att den kommer under december månad. Detta innebär att riksdagen ej kan behandla frågan förrän våren 1978. Denna försening beklagar vi djupt från utskottets sida.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialutskottets hemställan på alla punkter.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Arbetsmiljödebatten i dag blir inte den debatt som arbetarna säkert hade räknat med. Till den borgerliga regeringens proposition har socialdemokraterna helt givit sin anslutning. De har inte ens fått till ett enda litet kommatecken i lagparagraferna utan endast vissa förändringar i motivtexterna. Jag kan inte förstå annat än att socialdemokrater är överens med yttersta högern om arbetsmiljön. Det finns inga reservationer. Det har inte gjorts några förändringar som i sak rubbat på de föreslagna lagtexterna. Är det detta som kallas för framgångsrik oppositionspolitik? Epitetet "oppositionsledare" på Olof Palme borde i stället vara den beteckning som åsattes Per Ahlmarks företrädare Gunnar Helén, "samarbetsingenjör".

Det är inte med till intet förpliktande samarbete mellan arbete och kapital som arbetsmiljön radikalt kan förändras utan i kamp mot kapitalet. Det är mot bakgrund av vad som skett och sker i samhället som vpk lägger fram sina förslag, som på ett avgörande sätt skiljer sig från vad som föreslås i propositionen om arbetsmiljölagen.

I kampen om arbetsmiljöns utformning har kapitalisterna den avgörande makten i kraft av äganderätten till produktionsmedlen. Kapitalisterna eller deras direktörer och chefstjänstemän fattar de avgörande besluten. Men de har också medel som underlättar beslutsfattandet. De har all nödvändig expertis till sitt förfogande utanför och innanför företagen. Kapitalets experter utför sitt arbete på betald arbetstid. De plockar fram det nödvändiga underlaget för besluten, för förhandlingar och för behandlingen i olika samarbetsorgan. Detta arbetsköparnas överläge gäller inte bara i de kapitalistiska företagen utan även i statens industrier och affärsdrivande verk samt i kommuner och landsting.

Lönarbetarna och deras fackliga organisationer befinner sig alltså i ett dubbelt underläge. Då kapitalisterna har äganderätten och den avgörande makten i företagen och samhället måste lönarbetarna bygga upp egna expertresurser med experter som utgår från arbetarklassens värderingar och som kan hjälpa facket bl. a. att lokalt utforma egna arbetsmiljöprogram, plocka fram eget expertmaterial och underlag för förhandlingar m. m.

Väsentliga krav för att stärka arbetarnas och tjänstemännens ställning lokalt är obegränsad förhandlings-, informations- och stridsrätt, vetorätt i viktiga frågor och andra konkreta demokratiska rättigheter på arbetsplatsen. Medbestämmandelagens utvidgade förhandlings- och informa-

tionsrätt måste användas offensivt. Men det räcker inte. Facket måste även kunna sätta emot i förhållande till kapitalets och de offentliga arbetsköparnas experter. Detta gäller inte bara i arbetsmiljökampen utan också i en rad andra frågor, bl. a. då man skall ställa krav på utveckling av förädling och alternativ produktion.

I enlighet med vår inställning till försöken att lösa arbetsmiljöproblemen i sann klassamarbetsanda anser vi att utbildningen inte skall ske i dessa urvattnade samarbetsformer.

Utbildningen är i högsta grad en partsangelägenhet – en angelägenhet för den fackliga organisationen att utbilda sina egna skyddsombud på sitt eget sätt och med eget material. De som har tron att det går att åstadkomma en förändrad syn på kapitalägarna genom att låta dem medverka har förlorat perspektivet. Dessa argument för samverkan möter man när utbildningsfrågorna kommer på tal bland ledande fackföreningsfolk. Det måste vara en missriktad målsättning att när det gäller en så viktig del i arbetsmiljön, som utbildningen av skyddsombuden är, överlåta bedömningar och värderingar till dem som orsakar de dåliga miljöerna.

Facket måste kunna sätta emot med egna väl utbildade skyddsombud och andra för att motverka den ensidighet som är förhärskande i dag. Det behövs makt åt dessa fackets företrädare för att man skall kunna förändra de medvetet dåliga och hälsofarliga arbetsmiljöerna.

Forskning och experter i arbetarklassens tjänst är därför ett centralt krav bl. a. i arbetsmiljökampen. De enda experter lönarbetarna kan få verklig hjälp av är de som utgår från arbetarklassens värderingar. Kunskap är makt. Det är arbetsköparna – både de privata och de offentliga – mer medvetna om än de anställda.

Vpk kräver inte bara fritt tillträde till arbetsplatserna för experter och forskare utan även att de anställda och deras lokala organisationer skall ha rätt att anlita sina egna experter.

Vpk kräver också att de anställda skall ha rätt att bilda egna arbetsmiljögrupper som utarbetar lokala arbetsmiljöprogram med egen experthjälp och att sådana grupper skall ha rätt att även arbeta med sina frågor på betald arbetstid.

Men det behövs också lokala fackliga kunskapsbanker. Ett annat nytt vpk-krav är att det inrättas lokala arbetsmiljöstudior, till en början på centralorten i varje län. Här skall finnas omfattande fakta- och forskningsmaterial, anpassat till länets näringsliv, och möjlighet för de lokala fackföreningarna att få experthjälp.

Nu kan man måla upp en önskebild av ett pärlband över hela landet med lokala arbetsmiljöstudior och lokala arbetsmiljögrupper som arbetar på betald arbetstid med hjälp av egna experter för att skaffa fram underlag för fackets förhandlingar.

Men så lätt är det inte. Motståndet från hela etablissemangen är stort mot en sådan kamplinje. Det har vi hört inte minst här i dag från utskottsrepresentanternas sida. Det är viktigt att skapa opinion för den

här typen av krav. Men det räcker inte. Någonstans måste man emellertid börja.

Arbetsplats- och fackligt aktiva kamrater måste börja med att ta initiativ för att bygga upp lokala arbetsmiljögrupper, själva ta kontakt med experter och utveckla embryon till arbetsmiljöstudier. Och det måste ske även om arbetsmiljögrupper inte får arbeta på betald arbetstid och även om experterna inte släpps in på jobbet. Man måste ge exempel och skaffa erfarenhet och sedan sprida exemplen och erfarenheterna vidare. Det är så alla nya kampformer utvecklats och blivit accepterade.

Det är med detta kunskapande bland de aktiva kamraterna, tillsammans med forskare och annan till arbetarna knuten expertis, som grunden för en vändning av arbetsmiljöfarorna kan börja. Det är med makt och kunnande hos de drabbade som kapitalets och arbetsköparnas ansvarslöshet mot de anställda kan bemötas.

Under praktiskt taget hela 1900-talet har forskare, betalda av arbetsköparna, sysslat med problemet hur man tar ut mesta möjliga arbete av varje enskild lönarbetare. Arbetsköparna har således mycket medvetet tagit vetenskapen i sin tjänst vid utsugningen av arbetskraften. Det har inte gällt bara tekniska discipliner utan också beteendevetare. Det har således inom de klassiska ämnena utvecklats nya ämnen som arbets-sociologi och arbetspsykologi.

När den tidigare socialdemokratiska regeringen lade fram sitt förslag till arbetsmiljölager berördes forskningen på ett yligt sätt. Man nöjde sig med att hänvisa till arbetsmedicinska institutet och det centrum för arbetslivsfrågor som riksdagen fattade beslut om i anslutning till beslutet om medbestämmandelagen. Båda dessa forskningsinstitutioner bedriver traditionell forskning, där kapitalets vinstintressen och de värderingar som följer därav smyger sig in på olika sätt och blir utslagsgivande i praktiken.

Inom fackföreningsrörelsen finns ingen forskningstradition. Det betyder att fackföreningarna alltid kommer i underläge. Arbetsköparna lägger fram sina partsinlagor i form av vetenskapliga rapporter. Därför är det självfallet också på det sättet att de problem som blir föremål för forskning är sådana som arbetsköparna anser vara väsentligt att få belysta.

Som ett led i den fackliga kampen för bättre arbetsmiljö måste arbetsköparnas forskningsmonopol brytas. Mot den av arbetsköparna styrda forskningen måste ställas en forskning i facklig regi, där arbetarna anger problem och inriktning. Kravet på att inrätta ett fackligt forskningsinstitut växer sig allt starkare. Det har bl. a. fått stöd i uttalanden från Målare- och Elektrikerförbundens kongresser. Vänsterpartiet kommunisterna anser att staten villkorlös bör finansiera en sådan forskning och vidta åtgärder som gör det möjligt att inrätta ett fackligt arbetsmiljö-, forsknings- och kontrollinstitut med forskare, läkare, fackliga skyddsingenjörer och skyddsinspektörer, dataexperter m. m.

I samband med detta måste också i lag slås fast att arbetsköparna inte skall ha rätt att från arbetsplatserna utestänga fackliga förtroendemän

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölög,
m. m.*

och experter som lönarbetarna vill anlita. F. n. kan arbetsköparna utesluta den som de uppfattar som obekvämt eller som undersöker förhållanden som arbetsköparen inte vill få belysta.

Vi vet genom den enkätundersökning som Sociologförbundet vidtog i våras att stora hinder föreligger för arbetslivsforskning som inte styrs av arbetsköparna eller deras intressen.

Under 1975–1976 har de redovisade hindren ökat till att vara ungefär tre fjärdedelar av samtliga fall. Detta beror möjligen på att det under de senaste åren blivit intressant att arbetslivsforska även för dem som inte enbart är ute efter karriär utan som lägger vikten vid forskningen och de resultat som ernås. Samtidigt har både den fysiska och den psykiska arbetsmiljöns dolda faror ökat i hög grad. Åldern på dem som slås ut blir bara lägre för varje år som går. Vad har det ensidiga forskandet och denna samverkan haft för bromsande effekter? I vad mån har detta tjänat arbetarna? Inte ett dugg, utan i stället har nya gifter och maskiner tillkommit samt psykosocial ohälsa av olika slag tilltagit.

Enkätundersökningen visar att 56 % av dessa forskare har mött hinder av något slag, 24 % har vägrats tillträde till den arbetsplats som de ville utforska, 22 % fick inte de uppgifter de begärde, 12 % fick sina rapporter censurerade, 11 % fick sina rapporter hemligstämplade och 7 % blev efter en tid av forskning utestängda från arbetsplatsen.

Detta visar att arbetsköparnas envælde måste brytas, och det måste ske genom en lagstiftning och inte genom någon utslätad samarbetsform. En forskning som tar till vara arbetarnas intresse kan endast komma till stånd genom att forskarna inte kan förvägras tillträde till arbetsplatserna eller tillgång till uppgifter.

Detsamma gäller andra experter som arbetarna på arbetsplatsen tillkallar. Kostnaderna för dessa utredningar i arbetarnas intresse skall givetvis bekostas av arbetsköparna på ett eller annat sätt.

När arbetsköparna tillkallar experter eller andra för konsultation eller utredningar på arbetsplatsen ifrågasätts inte att det är arbetsköparna som betalar av det mervärde som arbetarna har skapat. Lika självklart borde det då vara att detta mervärde också bekostar de mervärdeskapandes forskning eller utredningar.

Vänsterpartiet kommunisterna har också i motion krävt ökning av utbildningen till kvalificerade skyddsombud. Den försöksverksamhet som genomförts och utvärderats anser utskottet skall fortsätta med en kurs per år. Det innebär att endast 25–30 skyddsombud erhåller kvalificerad utbildning. Enligt vår mening är detta alldeles för litet.

Utskottet anser att det inte finns större behov och avstyrker därmed vårt krav om 200 i utbildning nästa år, med en successiv ökning till ungefär 500 per år fr. o. m. 1981. Vi anser att behovet finns för att även genom eget kunskapande sätta emot arbetsköparnas experter. Detta är en offensiv linje till skillnad från utskottets defensiva, utvecklingsfientliga hållning.

I allt större utsträckning underordnas människan maskinen. Denna

tekniska utveckling har jakten på profit drivit fram. Löpandebandarbete, passning och övervakning av maskiner och andra kontinuerligt upplagda produktionsprocesser gör att arbetskraften utnyttjas till det yttersta. Få pauser och nästan inga avbytare finns. Behovet av omväxling och avkoppling från dessa monotona och ensidiga arbeten är inte aktuellt för arbetsköparna, om det inte bevisligen kan höja produktiviteten förstås. Därför är pausering med regelbundenhet ett försvar mot detta utnyttjande i produktionsprocessen.

Propositionen tar upp frågan om pauser, men inte på ett sätt som ger facket makt över denna del av processen. Förhandlingar skall ske beträffande pauseringen, men vi vet att bestämmanderätten enligt lagen ligger kvar hos arbetsköparna, oavsett MBL. Eller rättare sagt, tack vare MBL. Här föreslås alltså att om förhandlingarna inte ger resultat skall arbetarpartens ståndpunkt vara gällande. Det är vpk:s förslag, till skillnad från utskottets ståndpunkt och medbestämmandelagens rätt för arbetsköparna att bestämma.

Veckovilan anges i propositionen till 36 timmars sammanhängande ledighet per sjudagarsperiod. Detta har vpk ansett vara för lågt tilltaget. LO:s krav om en minimitid för veckovila på 48 timmar har utskottet och regeringen sprungit ifrån. De argument för 48 timmar som anförts i remissen talar för att redan nu bestämma att i arbetsmiljölagen föreskriva detta minimikrav.

En viktig del av arbetsmiljölagstiftningen måste också vara att slå vakt om de minderåriga. I olika grad har dessa under seklernas lopp utnyttjats. Det var förvisso en del år sedan vi slutade med det egentliga barnarbetet. Men för den skull kan vi inte slå oss för bröstet och säga att i Sverige är dessa problem ett minne blott. Den kapitalistiska kris vi upplever skapar stor arbetslöshet, främst bland ungdomen. Men trots detta faktum utnyttjas minderåriga till arbete som de egentligen inte skulle utföra. De huvudregler som finns i arbetarskyddslagen har därför många undantag.

I propositionen föreslås – och utskottet instämmer i det – att arbetarskyddsstyrelsen skall ges möjligheter att reglera förhållandena för minderåriga. Den ramlagstiftning som det kommer att beslutas om ger just denna myndighet för stort svängrum. Övriga partier har alltför stort förtroende för arbetarskyddsstyrelsen. Den erfarenhet som vi kunnat dra av de år som arbetarskyddsstyrelsen varit verksam är att hänsyn har tagits till näringslivets behov; här har man tummat på de enskilda individerna; säkerhet i massor av fall. Som exempel på detta kan bara hänvisas till den undermåliga gränsvärde lista som finns och att värdena inte är annat än rekommenderade. Alla dispenser som arbetarskyddsstyrelsen gett från anvisningarna med hänsyn till näringslivet och profitera talar sitt tydliga språk.

Det är mot de erfarenheterna som vi inte vill överlåta till detta organ att bestämma de minderårigas arbetsbetingelser i vad gäller arbetstid, farligt arbete, skiftarbete osv. Vi anser att redan de generösa dispenser

som tidigare getts är skäl nog för att i lagen slå fast dessa gränser.

Det har alltid sagts att arbetarskyddet skall vara förebyggande. Detta har dock inte följts i det moderna samhället.

Det är ingen slump att teknik och industriplanering är "heliga områden". Arbetsköparna och deras chefstjänstemän slår vakt om och mystifierar medvetet frågan om planering. Man försöker få de anställda att tro att de intet av planering begriper. Genom det förfarandet blir det möjligt för kapitalet att behärska teknologin och därmed också människorna på arbetsplatserna.

Samarbetet har under de senaste decennierna utvecklats, då arbetsköparna insett att de behöver de anställdas kunskande för utvecklingen. Detta har skett i rådsorgan som byggts in i processen men där kunskaper om frågorna för de anställda inte getts. Bara arbetarna har bidragit med sina erfarenheter, så att profiten kunnat höjas, har det varit bra – längre än så har man inte velat gå: ett maximalt utnyttjande! Beträffande arbetsmiljöförbättringar har det varit, och är, naturligt att initiativet till förbättringar kommit från de anställda. Det är de som utsätts för riskerna och som också slår stopp när det har gått för långt. Denna initiativkraft, som lönearbetarna har, får inte hindras; då sker inga förbättringar, utan i stället tilltar försämringarna.

Vilka arbetsköpare bjuder självmant på kostsamma miljöförbättringar, eller vilken yrkesinspektör har i praktiken tid att ägna sig åt arbetsplatser där de anställda inte begär kontroller? Nu skall de regionala skyddsombudens arbete inte förringas. Det är bara det att dessa inte på något sätt räcker till. Det centrala i miljöarbetet är möjligheterna för de anställda att själva ta initiativ, att kunskapa och att kräva åtgärder. Så – och endast så – kommer arbetsmiljöerna i praktiken att kunna förbättras.

Därför kräver vpk också att lagstiftningen inom arbetsmiljöområdet genomgående skall utformas som ett stöd för de anställdas egen initiativkraft och ett stöd för den fackliga kampen. Till vissa delar innebär både förslaget till arbetsmiljölög och medbestämmandelagen ett sådant stöd. Men i andra delar gäller motsatsen. Vad som här är väsentligt att trycka på är vilka kompletteringar förslaget till arbetsmiljölög måste få för att bättre tjäna de anställdas behov och därmed gagna det som definitionsmässigt måste vara en arbetsmiljölögs syfte: att hävda lönearbetarnas rätt till en säker och stimulerande arbetsmiljö och en omsorgsfull planering.

Låt oss utgå ifrån skyddsombudets situation i samband med den s. k. förhandsbedömningen! I propositionen avses med förhandsbedömning olika myndighetsorgans, främst yrkesinspektionens, granskning av ett företags planerade åtgärder. Av inspektörens protokoll till byggnadsnämnden skall framgå att skyddsombud eller facklig organisation har haft möjlighet att yttra sig över förslagen. Men på vilka villkor har de anställda möjlighet att ta ställning i för dem ofta avgörande frågor? Vanligt är att ett huvudskyddsombud ensamt åläggs att över ett par dagar ta ställning till ett virrvarr av ritningar och handlingar utan att tidigare

ha kunnat sätta sig in i planeringen – än mindre ha fått chansen att utveckla några alternativ. Hela situationen är ett uttryck för klassamhällets förtryck och påtvingade oförnuft!

Tvärtom måste det gå till på följande sätt: Alla anställda – och inte enbart skyddsombuden – skall ges möjligheter att på arbetstid stadigvarande driva ett eget kunskapande om miljö och planering. Egna experter och rådgivare skall kunna kallas in till de fackliga studiegrupperna på produktionens bekostnad. En rad mätningar och kontroller av arbetsmiljön skall lätt kunna utföras av de anställda själva som ett led i att utforska förhållandena. De i miljöstudiearbetet engagerade arbetskamraterna skall på arbetstid också kunna besöka andra arbetsplatser. De skall kunna uppsöka en lokal där aktuellt material och olika hjälpmedel finns samlade om arbetsmiljö och planering, där rådgivning finns och där möten kan hållas med anställda från exempelvis liknande arbetsmiljöer. I varje centralort måste en sådan arbetsmiljöstudio byggas upp under fackligt huvudmannaskap. Vidare skall de anställda kunna vända sig till ett fackligt arbetsmiljöinstitut för forsknings- och utvecklingsarbete. I samband med större förändringar, men även under normal drift, skall de anställda kunna utveckla fackliga arbetsmiljöprogram, hela paket av åtgärdskrav som ständigt ses över och byggs på.

Till hela frågan om förhandsbedömning och inflytande över planeringen i företagen hör också vilken roll de professionellt verksamma konsulterna, projektörerna m. fl. skall spela. Vilka är i dag betingelserna för att dessa, när de kontrakterats, kan göra den bästa tänkbara insatsen från miljösynpunkt? Och hur kan företagshälsovårdens personal tillsammans med dessa praktiker fungera i ett lagarbete på de anställdas villkor?

Under 1960- och 1970-talen har det utrymme och de resurser som byggherrar anslår för planering och projektering av byggnader, anläggningar etc. bantats så till den grad att omsorgsfulla insatser av konsulter nu längre knappast är möjliga. Det som exempelvis tidigare fick ta ett halvår att projektera skall i dag ägnas bara ett par veckor. Särskilt illa rimmar detta med det stöd i lag och avtal som skyddsombuden numera har för att ägna tid åt kontakt med bl. a. konsulter vid planeringen. Det är klart att det är osunda konkurrensförhållanden inom konsultbranschen som har medfört detta. Den konsultfirma som inte ställer upp på dagens stressande villkor blir helt enkelt av med jobbet. Det är en konkurrens på byggherrarnas och arbetsköparnas villkor – fördärlig för alla dem som skall bruka miljöerna, och fördummande för de professionella i planeringen! Längre planeringstider, med tillräckligt utrymme för de anställda både i arbetsmiljöerna och i konsultföretagen att gemensamt tränga in i miljöproblemen och ta fram alternativa lösningar är en förutsättning för förbättring av arbetsmiljöerna.

Tystnadsplikten, som åläggs skyddsombud, tjänar enbart arbetsköparna. Detta motverkar också ett aktivt skyddsarbete bland de anställda. Den bästa formen för att uppnå bättre arbetsmiljö är att det egna kunskapandet och den egna aktiviteten ökas. För att en mängd uppgifter

skall kunna hemlighållas motarbetas alltså ett effektivt skyddsarbete!

Låt oss bara ta som exempel frågan om skäroljorna, som nu debatteras mer än någonsin tidigare. De stora oljebolagen tillverkar skäroljor, som de påstår inte innehåller några farliga ämnen. De vägrar t. o. m. att ange någon innehållsförteckning över de ämnen som ingår i dessa. De gör detta enbart för att kunna fortsätta profitjakten. De gör det därför att inte ryktet om farligheterna skall komma ut och ämnet därigenom skall kunna stoppas. Det som påstås i propositionen om tystnadsplikten, att den är till för att slå vakt om patent eller liknande, är bara undanflykter. Det finns ingen anledning att tro att det ena oljebolaget inte vet vad det andra har i sina produkter. Och även om de inte visste det, är detta ointressant när det gäller att förbättra arbetsmiljön. Med tystnadsplikt för skyddsombudet kan inte alla anställda informeras om innehållet och farorna.

Tystnadsplikten har alltså till uppgift att skydda arbetsköparna och drabba de anställda genom sämre arbetsmiljöer. Det är också av den anledningen som vi säger nej till denna del.

Sanktionssystemet som föreslås av regeringen har inte till syfte att skärpa förhållandena för de försumliga arbetsköparna. Det skrämmer inte heller dem som i stor eller liten utsträckning försöker undandra sig de åtgärder som behövs för att uppnå en så riskfri arbetsmiljö som möjligt.

Erfarenheterna från tidigare lagstiftning visar att sanktioner enbart mot fysisk person inte räcker till. Dessa sanktioner skall givetvis ligga i botten, men det måste också till sanktionsmöjligheter mot den juridiska personen. Det kan inte fortsätta som det varit tidigare – att arbetsköpare underlåter att kosta på skyddsåtgärder och chansar på att det går ändå. Det måste finnas sanktioner som gör att det inte skall vara ekonomiskt lönsamt att fuska – det skall i stället vara direkt olönsamt. Sanktionerna har givetvis ingen primär uppgift. Det primära är makten hos skyddsombuden och facket, och det egna kunskapandet och den egna aktiviteten. Men med det ekonomiska system som vi har måste även kännbara ekonomiska straff kunna utdömas. Det är i de flesta fall det enda som hjälper mot kapitalet. Eller, för att citera ett uttalande av en person som numera sällan syns här i riksdagen, vår nuvarande statsminister Thorbjörn Fälldin, när det gällde att höja böterna för dem som tvingas gå ut i s. k. vild strejk: "det ska svida i skinnet". Låt det svida i skinnet på de arbetsköpare som underlåter att följa målsättningen att skydda liv och hälsa under ett helt liv!

Herr talman! Jag vill sluta med att bara kort kommentera vad Per Ahlmark påvisade i sin inledning. Han sade att en mängd olika faror och brister föreligger, och han nämnde faror som smyger sig på de arbetande. Han sade att alla de exempel han räknade upp ändå bara var axplock. Att de här exemplen enbart är snökorn på den synliga delen av ett isberg kan vi, Per Ahlmark, vara överens om. Men alla dessa faror för arbetarnas liv och hälsa finns trots att lagstiftningen sedan 1949 har sagt att arbete för säkrare miljö skall ske i samverkan – samverkan

mellan arbetare och arbetsköpare, samarbete mellan arbete och kapital. Detta bevisar att för att få någon egentlig förbättring av arbetsmiljön måste makten ges åt de anställda och deras företrädare, kunskapande hos de anställda understödjas, forskningen för de anställda som part möjliggörs och en del av kapitalets makt tas därvid.

I inledningen förklarade också Per Ahlmark att begränsningskungörelsen från i somras inte skulle gälla arbetarskyddsverket. Men redan den gamla skrivningen motarbetar en verkligt förbättrad arbetsmiljö, och den skrivningen kommer nu att fortsätta att gälla.

Jag yrkar bifall till samtliga motioner från vänsterpartiet kommunisterna.

KJELL NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I början av sitt anförande ägnade sig Tommy Franzén åt ett angrepp mot socialdemokratin. Han menade att vi har gjort upp med borgarna i denna fråga.

Man måste undra av vilken anledning flera av vpk:s talare här i dag har kritiserat socialdemokraterna så hårt för att vi har kunnat förbättra ett liggande förslag – en proposition – om bättre arbetsmiljö för människorna. Det måste vara därför att man är besvärad över att socialdemokraterna har haft denna möjlighet. Man hade helst sett att vi inte hade haft den. Man hade hellre velat att det skulle vara en sämre arbetsmiljölåg för de anställda ute i företagen än erkänna att vi kan påverka detta förslag.

Jag vill också gärna understryka att arbetsmiljöutredningens betänkande ligger till grund för socialutskottets betänkande och att utredningens förslag har blivit tillgodosedda i utskottets betänkande. Det måste väl innebära att detta gynnar arbetarrörelsen och arbetarna i vårt land.

Det är verkligen beklämmande att Tommy Franzén, som är facklig förtroendeman, står här i kammaren och säger att skyddsombuden inte har någon makt – att han vill vilseleda skyddsombuden i stället för att erkänna att de har en verklig makt och att de skall utnyttja den. Den finns, Tommy Franzén!

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nej, det är inte på det sättet att vi är besvärade över att inte ha kunnat vara med i utskottsbehandlingen och påverka den. Vad som möjligen är besvärande – men inte för mig utan för Kjell Nilsson och hans partikolleger – är att socialdemokraterna inte har kunnat ställa ett förslag som ger skyddsombuden och facket reella möjligheter att verka för en förbättrad arbetsmiljö.

Jag har inte förnekat att det finns positiva bitar i propositionen. Men vi har inte heller fått något svar från tidigare talare – vare sig Ivar Nordberg eller någon annan – om vilka medel som den nya lagstiftningen egentligen ger för att skyddsombuden skall få den möjlighet som Kjell Nilsson pratar om, nämligen att skapa förutsättningar för att man inte skall be-

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölög,
m. m.*

höva slås ut eller för att man inte skall behöva vara försökskanin när nya ämnen förs in på arbetsmarknaden.

Det är riktigt att jag är facklig företrädare – och jag är också skyddsombud. Jag skulle kunna berätta för Kjell Nilsson vad som dagligen sker och vad som hände senast för några veckor sedan inom detta område när en kamrat till mig, också skyddsombud, försökte få arbetsmiljöförbättringar – det gällde ombyggnad av LO-huset, som BPA nu håller på med – och hur de försöken strandade, när han inte kom någonstans. Jag skulle kunna räkna upp många sådana exempel, men jag skall av vissa skäl inte göra det här.

Skyddsombuden har makt att stoppa ett arbete om de kan påvisa att omedelbar eller allvarlig fara föreligger. Men när det gäller all denna smygande ohälsa, alla dessa nya ämnen som kommer över oss – lösningsmedel, epoxi i målarfärger osv. – har skyddsombuden inte någon makt att sätta emot. Det är sådan makt som vi från vänsterpartiet kommunisterna vill föra in – inte att vi skall samarbeta med arbetsköparna och be dem att avstå från dessa medel.

KJELL NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi slår fast i utskottsbetänkandet att sådan verkan som kommer först senare inryms i bestämmelserna.

Jag skulle också vilja säga till herr Franzén att vi har goda kontakter med den fackliga arbetarrörelsen. Detta förslag har inte enbart kommit från den politiska arbetarrörelsen utan också från fackliga företrädare, som har tyckt att det är ett bra förslag. Det framgår väl också av att grunden för detta är utredningens betänkande, där ju fackliga företrädare, kunniga i dessa frågor, har anfört sina synpunkter.

Jag vågar påstå att arbetare och tjänstemän i detta land litar på socialdemokraterna – att vi för deras talan på ett riktigt sätt. Det visar de allmänna valen, herr Franzén, och det visar även de fackliga valen i vårt land.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ja, det gäller tydligen arbetsköparna också, när socialdemokraterna ställer upp på borgarnas sida i arbetsmiljölögstiftningen.

Frågor som förts fram från fackföreningarna har det ju inte tagits hänsyn till, Kjell Nilsson. När det gäller sanktionsbestämmelserna i utskottets förslag och i propositionen tas bara upp sanktionsmöjligheter mot fysisk person. Den fråga som vi har fört fram – om möjligheter att bötfälla juridiska personer – hade en mycket framskjuten ställning i den arbetsplatsremiss som förekom med anledning av arbetsmiljöbetänkandet. Men detta har inte här framtagits, och den delen, Kjell Nilsson, har ni tydligen också helt glömt bort.

Jag skulle vilja ta ett annat sådant exempel som jag hastigt berörde i min inledning. Det gäller planeringen, möjligheterna för de anställda och för skyddsombuden att motverka dessa faror som det här gäller.

De anställda arkitekterna vill ha kontakt med de fackliga organisationerna. De har alldeles för kort tid för att kunna projektera nya fastigheter, nya industrihus m. m. Arkitekterna finner inte arbetet meningsfullt, eftersom det måste ske så snabbt att de inte har någon möjlighet att ta hänsyn till andra synpunkter än arbetsköparnas-beställarnas.

Det här är ett problem för arkitekterna, eftersom de som sagt vill ha kontakt med de fackliga organisationerna, i första hand på byggområdet, för att på så sätt kunna gå till samlad aktion för att få en mera långsiktig planering. Därmed skulle också de som skall bygga husen kunna ge sin syn på saken. Inte minst söker de naturligtvis komma i förbindelse med de grupper som sedermera skall arbeta i de ifrågavarande lokalerna.

Men vad har hänt? Hela den kapitalistiska produktionsprocessen driver rationaliseringar och förkortningar av tidsplanen på ett sådant sätt att de här frågorna i verkligheten inte kan följas upp. Det är bara ett av många exempel som gör att vi ställer oss oerhört skeptiska till den linje som Kjell Nilsson företräder.

Frågan om tillträde till arbetsplatserna, som tas upp i arbetsrättskommitténs förslag, har inte alls kommenterats av utskottet. Man har bara hänvisat till kommittéförslaget. Här finns det emellertid en jävsregel, som är ytterligt anmärkningsvärd. Den lyder: "Det är således olämpligt att anlita forskare, som har eller företräder ett väsentligt ekonomiskt intresse som kan strida mot arbetsgivarens intressen." Och säg mig den forskning för arbetstagarna som inte strider mot arbetsgivarens ekonomiska intressen!

INGEMUND BENGTTSSON (s):

Herr talman! Det kan ju verka underligt med så många inlägg i ett ärende, där utskottet har lämnat oss ett enhälligt betänkande. Men frågan om att förbättra vår arbetsmiljö är så viktig att jag trots det enhälliga betänkandet vill göra några påpekanden, inte i syfte att polemisera mot vare sig statsrådet eller utskottet utan i första hand för att stryka under vikten av att den föreslagna lagen får det materiella stöd som fordras för att det inte enbart skall bli vackra ord på ett papper – med andra ord att riksdagen anvisar erforderliga resurser för att vi skall kunna leva upp till lagens anda.

Hur arbetsmiljön ser ut är ju av mycket stor betydelse, eftersom så många människor tillbringar en stor del av sin vakna tid på arbetsplatsen. I begreppet välfärd måste därför en god arbetsmiljö ingå som en viktig beståndsdel. Jag vågar påstå att arbetsmiljön inte har följt med i den standardutveckling som samhället i övrigt har genomgått. Det måste vi erkänna.

Författaren Sven Lindqvist har påvisat detta med en lika enkel som genial liknelse. Han ber oss föreställa oss att man bygger bostäder efter samma principer som man bygger industrier. Det skulle betyda att vi levde i stora öppna bostadshallar, där hundratals människor bor, lagar mat, äter, sover och läser läxor – bara åtskilda genom några halvt ut-

suddade färgmarkeringar på betonggolvet. Ingen människa skulle drömma om att föreslå att bostäder utformas på det sättet.

Visst har det skett och sker förbättringar gradvis av industriarbetsplatsernas miljö, men fortfarande stämmer den bild som Sven Lindqvist tecknat med den verklighet som alltför många människor dagligen upplever.

Det är alltså mycket som återstår att göra, innan levnadsstandarden under arbetstiden blir likvärdig med levnadsstandarden under fritiden. Arbetsmiljöpolicens omedelbara uppgifter är naturligtvis främst att undanröja de omedelbara riskerna för liv och hälsa på arbetsplatsen. Att mycket återstår att göra i de avseendena framgick med all tydlighet av arbetsmarknadsministerns anförande, där han med statistiska uppgifter belyste situationen på arbetsmiljöområdet. Men vi måste naturligtvis också i ökad utsträckning ta itu med de anställdas berättigade krav på att inte bara få ofarliga arbetsmiljöer utan också trivsamma sådana, lika väl som vi måste tillgodose kravet på att arbetet organiseras så att det kan upplevas som meningsfullt och givande.

Arbetet för att få en bättre arbetsmiljö är en stor och central del av den reformering av arbetslivet som vi inom arbetarrörelsen har gjort till en av 1970-talets stora huvuduppgifter. Arbetsmiljöfrågan hör ju intimt samman med arbetslivets demokratisering. Det är endast genom medinflytande som löntagarna kan få möjlighet att utforma arbetsmiljön i enlighet med sina önskemål.

Huvuddelen av arbetet på att förbättra arbetsmiljön bedrivs av skyddsombuden när de på uppdrag av sina arbetskamrater kräver och genomdriver förbättringar på de enskilda arbetsplatserna. Den politiska uppgiften är vår, och den består i att skapa de förutsättningar som skyddsombuden behöver för att lyckas i detta arbete. För detta krävs en fortlöpande reformverksamhet och en ökning av tillsynsmyndigheternas resurser.

Arbetet med att reformera arbetsmiljölögstiftningen påbörjades 1970 då arbetsmiljöutredningen tillsattes. Utredningens första delbetänkande avlämnades i december 1972. Efter en remissomgång, där fackförbunden anordnade en brett upplagd rådslagsverksamhet bland skyddsombud och andra medlemmar, genomfördes den revision av arbetarskyddslagen som trädde i kraft den 1 januari 1974. Lagändringen innebar bl. a. att skyddsombuden fick kraftigt vidgade befogenheter. Utredningens slutbetänkande, som avlämnades i januari 1976, sändes ut på en liknande arbetsplatsremiss bland LO:s och TCO:s medlemmar. Enligt planerna skulle den nya lagen träda i kraft den 1 januari 1978, men olyckligtvis medförde regeringsskiftet ett halvårs försening av denna viktiga reform.

I huvudsak har departementschefen följt utredningens förslag då han utformat sin proposition till ny arbetsmiljölög. Det finns all anledning att ge honom ett erkännande för detta och för det arbete han av allt att döma har fått lägga ned på att övertyga alla sina regeringskolleger om att ge lagen den utformning den har fått. I alla de fall där arbets-

marknadsministern lägger fram förslag i syfte att förbättra arbetsmiljön kan han påräkna vårt fulla och helhjärtade stöd.

Det fanns i propositionen vissa formuleringar som enligt vår mening behövde justeras och förtydligas för att den nya lagen fullt ut skulle fylla sitt syfte. Efter ett mycket intimt samråd med löntagarnas organisationer inlämnade vår riksdagsgrupp en motion, som angav vilka förändringar och förtydliganden som enligt vår mening behövdes för att ge lagen full genomslagskraft. Glädjande nog har utskottet i så hög grad tillmötesgått de fackliga krav som framförts genom vår partimotion att ett enhälligt utskottsbetänkande kunnat komma till stånd. Detta är kanske det bästa beviset för den styrka som de fackliga kraven på en bättre arbetsmiljö har i dag.

Vid mina kontakter med skyddsombud och andra fackliga förtroendevalda på olika nivåer märkte jag att man var allvarligt oroad över ett avsnitt i propositionstexten, det avsnitt som handlar om regeringsprövning av föreskrift. De skyddsombud jag träffade har ingenting emot att arbetarskyddsstyrelsens verksstyrelse genom majoritetsbeslut kan hänskjuta en fråga till regeringen, men de var starkt oroade över att departementschefen i propositionstexten tolkade detta så att en minoritet i verksstyrelsen skulle kunna få till stånd att en fråga underställdes regeringen. Där menade de fackliga företrädarna – enligt min mening med rätta – att formuleringen i propositionen inte gav någon riktig garanti mot att en minoritet skulle kunna använda underställningsförfarandet för att förhindra eller fördröja tillkomsten av angelägna förbättringar av arbetsmiljön.

Nu sägs i utskottsbetänkandet klart ifrån att oenighet inom verksstyrelsen inte automatiskt får leda till att frågan underställs regeringen. Vidare understryker utskottet att underställningsförfarandet inte får leda till att angelägna föreskrifter försenas. Enligt min mening innebär utskottets uttalande ett tillräckligt klargörande av att beslut i verksstyrelsen om eventuell underställning, liksom beslut i andra frågor, skall fattas med enkel majoritet.

Även på ett flertal andra områden har utskottet tagit till vara de synpunkter som framförts i den socialdemokratiska partimotionen. Det gäller t. ex. att ersättningen för den regionala skyddsombudsverksamheten skall byggas ut till full kostnadstäckning, vilket är bra, att arbetsgivare som gör ansökan eller anmälan i miljöskyddsärende skall bli skyldig att underrätta skyddsombud eller facklig organisation, vilket också är bra, samt att en utredning tillsätts för att samordna arbetsmiljö- och arbetstidslagarna och att denna utredning också får till uppgift att utreda frågan om dygnsmaximering av arbetstiden, vilket är bra.

Det är också viktigt att utskottet uttalar att arbetarskyddsverket har en skyldighet att i sitt arbete med gränsvärden och andra föreskrifter utgå från den i vår partimotion formulerade principen att alla arbetstagare – oavsett kön – skall ha tillgång till alla arbeten i arbetslivet. För jämlikheten mellan kvinnor och män är detta av avgörande betydelse.

Vi kan naturligtvis aldrig godta att man försöker lösa arbetsmiljöproblemet genom något slags sortering av arbetstagarna efter kön eller efter andra grunder. Ett sådant urval av arbetstagare kan i likhet med personlig skyddsutrustning på sin höjd accepteras som en nödlösning på kort sikt medan man arbetar intensivt med att förbättra arbetsmiljön.

Under de senaste åren har det emellertid på olika håll i världen framkommit oroväckande tendenser till att vilja lösa arbetsmiljöproblemen genom en sådan sortering av människor. Under mitt besök i USA i oktober uppdagades det att ett ämne – DBCP – som används i ett kemiskt industriföretag bevisligen ger upphov till sterilitet hos män. Men en företrädare för företaget som intervjuades i TV var inte särskilt bekymrad. Han tyckte att problemet kunde lösas tillfredsställande genom att man anställde äldre män eller sådana män som inte var intresserade av att skaffa sig barn! Kommentarer är helt överflödiga.

Det västtyska fabriksarbetareförbundet har nyligen avslöjat att en stor västtysk kemikoncern har två särskilda avdelningar där endast personer som är äldre än 45 år blir placerade. På dessa avdelningar arbetar man med starkt cancerframkallande ämnen under bristfälliga arbetshygieniska förhållanden. 45-årsgränsen skall ses mot bakgrund av att det i regel tar minst 20 år från den första kontakten med ett cancerframkallande ämne till dess att cancer bryter ut. Med 45-årsgränsen har man alltså åstadkommit ett ganska gott skydd mot risken att någon av arbetarna på dessa avdelningar skulle få cancer innan de går i pension.

Så cyniska urvalsmetoder som dessa skulle nog ingen våga föreslå i Sverige, men vi bör vara på vår vakt så att dessa tankegångar inte ens i uttunnad form får påverka vårt arbete med arbetsmiljöfrågorna. Det är angeläget att utskottets uttalande i denna fråga följs upp i arbetarskyddsverkets arbete med föreskrifter och gränsvärden och även i dess allmänna information och rådgivning om hur arbetsmiljöproblemen bör lösas.

Vi måste med all kraft angripa de kemiska arbetsmiljöriskerna. För att kunna göra detta måste vi åstadkomma en bättre produktkontroll. I vår partimotion har vi krävt en översyn av produktkontrollens organisation, och det gör vi trots att vi själva har föreslagit inrättandet av nämnden. Men tanken var att den skulle ses över när den hade varit i funktion en tid. Produktkontrollnämnden måste få en sådan ställning och sådana resurser att vi får till stånd en avgörande förbättring av kontrollen av hälso- och miljöfarliga ämnen.

Det är med tillfredsställelse jag noterar att utskottet tillstyrker vårt krav på en sådan översyn av produktkontrollens organisation. Jag hoppas att denna översyn kommer att ske snabbt. Målet måste vara att få till stånd den produktkontroll som motsvarar de berättigade krav från fackligt håll på en långt utbyggd verksamhet som bl. a. innefattar förhandskontroll av nya kemiska ämnen.

När riksdagen har antagit förslaget till ny arbetsmiljölåg har vi tagit ett viktigt steg i arbetet för en bättre arbetsmiljö. Men vårt ansvar för

den reformerade lagstiftningen är därigenom inte avslutat. Det gäller nu att se till att den nya lagen fungerar i praktiken. Ökade krav ställs i den nya lagstiftningen på yrkesinspektionen. Inspektionsverksamheten därifrån måste utvidgas och intensifieras. Arbetskyddsstyrelsen måste få resurser bl. a. till att i raskt tempo få fram de föreskrifter som behövs på olika områden i arbetslivet. Särskilt angeläget är det att flertalet av de nuvarande anvisningarna utan dröjsmål omarbetas till föreskrifter. Annars finns det risk att regler på områden som sedan länge är reglerade får lägre status än de nya föreskrifter som utarbetas. Resurserna för förhandsgranskning måste byggas ut, så att lagens intentioner på detta område kan fullföljas. Den arbetsmedicinska avdelningen vid arbetskyddsstyrelsen behöver också förstärkas.

För alla dessa och andra angelägna uppgifter på arbetarskyddsområdet måste resurser ställas till förfogande trots det kärva budgetläget. Vi har fått ett bra förslag till arbetsmiljölög – nu gäller det att se till att vi får de resurser som behövs för att avsikterna bakom denna lag skall kunna förverkligas i praktiken. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern kommer med förslag till upprustning av sådan omfattning att dagens enighet kan vara bestående, även när vi får se det förslaget. Att i tider som kräver statsfinansiell återhållsamhet göra nedskärningar i samhällets åtaganden på arbetarskyddets område vore ett av de mest utpräglade sätten att lägga bördorna på dem som redan har det sämst ställt.

Herr talman! Jag ber också att få yrka bifall till det enhälliga utskottets betänkande.

BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är med anledning av motionen 359 om förbättrad arbetsmiljö för kyrkogårdsarbetare som jag har begärt ordet. Vi motionärer vill i den motionen hävda allas rätt till en bra arbetsmiljö, och även Svenska kommunalarbetsförbundet och LO menar att också mindre grupper inom det stora kollektivet skall ha samma rätt som andra till en bra arbetsmiljö.

Vi vill inte att någon arbetare skall behöva sakna tillgång till dricksvatten, tvättmöjligheter och toalett. Det är enligt vår mening helt oacceptabelt. Kommunalarbetsförbundets representanter har diskuterat dessa missförhållanden med arbetsgivaren, i detta fall församlingarnas representanter, och har fått till svar att det finns alldeles för få skattebetalare i församlingen och därmed för små ekonomiska resurser för att man skall kunna klara kraven på en god arbetsmiljö för de anställda.

Inom den privata företagsamheten har det skapats möjligheter för företag som inte avsatt medel till arbetsmiljöfonder att uppta förmånliga lån till arbetsmiljöförbättrande åtgärder. I motionen anvisade vi en lösning i samma riktning när det gäller kyrkogårdsarbetarna, nämligen lån ur kyrkofonden, för att man därmed skulle kunna ge denna grupp arbetare en bättre arbetsmiljö.

Svenska kommunalarbetsförbundet har inom sina avdelningar utsett

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölög,
m. m.*

regionala skyddsombud för att bevaka miljön på arbetsplatserna inom församlingarna. Vid de skyddsronder som dessa skyddsombud har gjort har det visat sig att det finns stora brister i vad gäller att följa arbetarskyddslagen.

Utskottet säger sig vilja slå fast att de krav på en god arbetsmiljö som arbetstagarna äger ställa med stöd av den nya arbetsmiljölögstiftningen självfallet kommer att kunna ställas av den här angivna arbetstagargruppen med samma rätt som av andra grupper. När det gäller vårt konkreta yrkande vill utskottet framhålla att frågan behandlas i stat-kyrka-utredningen, där man diskuterar den svenska kyrkan och de framtida förhållandena stat-kyrka. Enligt vad utskottet inhämtat kommer utredningens förslag att läggas fram i början av nästa år.

Med anledning av de uppgifter som utskottet inhämtat kommer jag därför inte att ställa något yrkande med anledning av motionen, utan jag vill tacka utskottet för att motionen har fått en positiv behandling. Men blir det när stat-kyrka-utredningens förslag kommer trots allt ingen snar lösning av frågan om kyrkogårdsarbetarnas arbetsmiljö, så får vi anledning att återkomma motionsvägen, för det skall väl inte behöva gå så långt innan åtgärder vidtas att de regionala skyddsombuden får överväga att utestänga berörda arbetare från deras arbetsplatser.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Från vänsterpartiet kommunisternas sida har dels Tommy Franzén, dels Lars-Ove Hagberg framfört det mesta vad gäller de huvudkrav som vänsterpartiet kommunisterna har rest i anledning av förslaget till arbetsmiljölög. Jag kommer att beröra tre frågor som inte har tagits upp i tidigare resonemang och som redovisats i motionerna 706 och 986 samt i yrkande 12 i motionen 1676.

Jag skall börja med att behandla motionen 706, där vänsterpartiet kommunisterna på nytt tar upp kravet att förbud mot enmansarbete och enmansbetjäning på godståg och expressgodståg skall tas in redan från början i kommande arbetsmiljölögstiftning.

Lokförarna är en arbetarkategori som utsätts både för fysisk och psykisk press.

Lokföraren har ansvaret för lokets drift, för att säkerhetsbestämmelserna följs och för att det gods som fraktas kommer fram på ett riktigt sätt. Godstågen framförs oftast nattetid oavsett väderleksförhållandena. Om något skulle hända med lasten eller loket är det lokförarens uppgift att försöka klara upp situationen. Först måste han söka rätt på eventuella fel och sedan försöka avhjälpa dem. Det för med sig stora olycksfallsrisker. Att på en isig banvall avhjälpa eventuella fel, att rätta till last som förskjutit sig e. d. är förknippat med stora risker i arbetet.

Lokförarens möjlighet till kontakt med SJ eller annan myndighet är

också utomordentligt dålig. Föraren kan få gå upp till en halv kilometer för att nå en telefon. Om han skadar sig och blir liggande upptäcks det inte förrän man märker att tåget inte kommer i rätt tid. Först då börjar sökandet efter tåget och lokföraren. Men då kan det vara för sent, om föraren t. ex. skadat sig allvarligt eller drabbats av sjukdom som kräver omedelbar läkarvård.

Det är därför befogat att enmansbetjäningen förbjuds med det snaraste. Utskottet förutsätter att denna fråga kommer att följas upp med eventuella föreskrifter. Men det är en nackdel med att man inte redan nu fört in bestämmelser härom i arbetsmiljölagen. Det föreligger nu stor risk för att det dröjer ytterligare år innan denna olägenhet för lokpersonalen kan elimineras.

I motionen nämner vi också andra likvärdiga arbetargrupper som utsätts för stora risker i arbetet just på grund av att man arbetar ensam. Det förhållandet råder exempelvis inom skogs- och jordbruket och när det gäller vissa transporter, speciellt av farligt gods. Där krävs det naturligtvis minst två personer för att man skall kunna ordna undsättning i händelse av att det inträffar något allvarligt. Ensamarbete vid lossning och lastning av fartyg är också helt jämförbart. Det förekommer ofta att en stuveriarbetare beordras att arbeta ensam på en kajplats eller i ett lastrum. Det är en förändring som den hårda rationaliseringen drivit fram. Stuveriarbetet är riskfyllt i sig, och det är befogat att man inte arbetar ensam i händelse av att det inträffar allvarliga olyckor där undsättning omedelbart behövs. Det finns också andra arbetargrupper som har helt likartade förhållanden; jag tänker på sådana som har tungt kroppsarbete jämförbart med skogs- och stuveriarbete. De grupperna har helt ställts utanför resonemanget huruvida man skall få jobba ensam eller inte. Det borde redan från början ha tagits in i den nya lagen att det alltid bör finnas två man på ett arbetsställe när det gäller sådana jobb.

I motionen 986 tar vi upp kravet på att arbetarskyddsbestämmelser och förteckningar över skadliga ämnen skall översättas till invandrar-språken. Det är en stor brist att arbetarskyddsstyrelsens anvisningar för olika branscher inte översätts till de vanligaste invandrar-språken. Lika viktigt är det att lokala skyddsanvisningar, som i vissa fall förekommer på större arbetsplatser, översätts till förekommande invandrar-språk. Det är ett rättmätigt krav som måste tillgodoses så snart som möjligt.

Utskottet hänvisar till vissa uttalanden i propositionen och anser att dessa uttalanden är tillräckliga. Vad sägs nu om detta i propositionen? Utskottet hänvisar bl. a. till att "Varningsskyltar och liknande måste vara begripliga även för utländska arbetstagare, och bruksanvisningar för användning av tekniska anordningar och hantering av farliga ämnen måste vid behov finnas på invandrar-språken."

Vi anser att det alltid föreligger behov av att alla skydds-föreskrifter finns översatta till de för arbetsplatsen aktuella invandrar-språken. Invandrarna måste ha samma möjligheter att skydda sig mot olycksfall och ohälsa på arbetsplatserna som vi själva. Invandrarna måste också

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölager,
m. m.*

ha samma möjlighet som vi har att hävda sin rätt enligt skyddsanvisningar och skyddsföreskrifter som finns på det lokala planet. Det är en fråga som inte får dribblas bort med svepande uttalanden som "om behov föreligger" eller liknande.

Många arbetsköpare hävdar att det skulle bli för kostsamt att översätta skyddsanvisningar och lokala skyddsföreskrifter till invandrarspråken. Men enligt vår uppfattning är sådana avväganden helt förkastliga och borde naturligtvis inte få förekomma. Varje företag måste helt enkelt ha skyldighet att framställa skyddsföreskrifter på invandrarspråken. Arbetskyddsstyrelsen borde ges i uppdrag att översätta alla anvisningar som ges ut till de vanligaste invandrarspråken. Kostnaderna härför, både för arbetskyddsstyrelsen och för företag, borde i sådana här ärenden kunna bestridas med medel ur arbetsmiljöfonden.

Det är rättmätiga krav, som inte kan förbises eller viftas bort. De måste helt enkelt tillgodoses med det snaraste.

I motionen 1676, yrkande 12, tar vänsterpartiet kommunisterna upp frågan om icke kollektivavtalslutande facklig organisations rätt att utse skyddsombud och rätt till representation i skyddskommittéer. Kraven innebär att facklig organisation som inte är kollektivavtalslutande men ändå företräder en betydande del av de anställda på en arbetsplats skall ha laglig rätt att på samma villkor som den kollektivavtalslutande organisationen företräda sina medlemmar i skyddshänseende. Med andra ord: kravet gäller likhet inför lagen.

Liksom utskottet anser vi att den kollektivavtalslutande fackliga organisationen skall representera de anställda i skyddsfrågor. Men vi har ansett att det måste ställas krav också på sådana organisationer. En sådan organisation bör enligt vår mening åtminstone företräda en tredjedel av de anställda. Och vi anser att organisation som inte är kollektivavtalslutande skall företräda två tredjedelar av de anställda för att kunna hävda att den uppfyller lagens föreskrifter när det gäller tillsättande av skyddsombud.

Utskottet påpekar att "det är naturligt att kollektivavtalslutande organisation, som tagit på sig ansvaret för utvecklingen i olika avseenden, även har ansvaret för arbetarskyddsfrågor". Ja, andemeningen i denna skrivning kan man instämma i. Det är bara det att förhållandena i många fall inte alls är sådana. I de svenska hamnarna är förhållandet att det är de icke kollektivavtalslutande organisationerna som helt står för den fackliga verksamheten. Det enda som dessa organisationer inte står för är undertecknandet av det kollektiva riksavtal som gäller. Men tolkningen och tillämpningen av detta avtal sköts av den icke kollektivavtalslutande organisationen.

Det är egendomligt att ha lagar som reglerar förhållandet mellan arbetsköpare och arbetare men som i den praktiska tillämpningen måste åsidosättas. Så är det med den hittills gällande arbetarskyddslagen, som nu skall ersättas av arbetsmiljölagen. I de flesta svenska hamnar måste man ta avstånd från lagbestämmelserna och ge den ickeavtalslutande

fackföreningen rätt att utse skyddsombud, huvudskyddsombud och också representanter i skyddskommittéerna, därför att den kollektivavtalslutande fackföreningen inte har vare sig kraft eller tillräckligt med medlemmar för att driva skyddsarbetet.

Jag vill bara ställa frågan: Hur skall då arbetsmiljölagens målsättning kunna uppfyllas? I 3 kap. 1 § stadgas nämligen: "Arbetsgivare och arbetstagare skall samverka för att åstadkomma en god arbetsmiljö." Om lagen i en annan paragraf utestänger representanter för de anställda, därför att den överväldigande majoriteten eller – som i många fall – alla anställda tillhör en icke avtalslutande fackförening, vem skall man då samverka med? Vem skall företräda arbetarsidan i skyddskommittéerna, om det inte finns någon på arbetsplatsen som tillhör den kollektivavtalslutande fackföreningen eller om de få medlemmar som är anslutna till den kollektivavtalslutande fackföreningen inte kan eller vill åta sig arbetarskyddsuppdrag?

Man kan bara konstatera att utskottet inte har satt sig in i dessa förhållanden. Det som nu kommer att beslutas av riksdagen innebär – om lagen inte skall åsidosättas – att de svenska hamnarna helt kommer att sakna lokal skyddsverksamhet och organiserat skyddsarbete. Det är enligt vår mening både oklokt och oansvarigt. Därför borde vpk:s yrkande tillgodoses.

Vad som i annat fall återstår för hamnarbetarna är att på egen hand och i egna former bedriva skyddsarbetet. Något stöd i den nya lagen beträffande organiserandet och bedrivandet av skyddsverksamheten i hamnarna finns inte. Både de borgerliga representanterna och socialdemokraterna måste väl inse att det är en allvarlig brist i denna lagstiftning, som berömts av både borgare och socialdemokrater.

BIRGER NILSSON (s):

Herr talman! Riksdagen skall om en stund besluta om en ny arbetsmiljölög. Utskottets förslag är ambitiöst och väl underbyggt. Bestämmelserna skärps och nya arbetsplatser förs in under lagens tillämpningsområde. Den nya lagstiftningen är att hälsa med största tillfredsställelse.

Det kommer att ställas ännu större krav på bl. a. yrkesinspektionen och dess olika distrikt, när lagstiftarnas intentioner skall omsättas i det praktiska livet. Inspektion, rådgivning och information måste förbättras, kontakterna med arbetsplatserna, skyddsombuden, skyddskommittéerna och arbetsgivarna måste byggas ut.

I propositionen uttalades att varje inspektionsdistrikt i princip bör omfatta ett län. Så är som bekant inte fallet. I några fall är distriktet fortfarande större än länet.

I motionen 1976/77:1672 har mina medmotionärer och jag föreslagit att Jämtlands län fr. o. m. budgetåret 1978/79 skall utgöra ett eget distrikt inom yrkesinspektionen. Bakom motionen står en mycket bred opinion – en enig fackföreningsrörelse i länet understödd av LO-distriktet i Mellannorrland, en enig folkopinion och, som jag hoppas, även de borgerliga

Onsdagen den
16 november 1977

Arbetsmiljölåg,
m. m.

partierna i länet. .

Ända sedan 1971 har vi med den fackliga rörelsen i spetsen tryckt på genom otaliga uppvaktningar, skrivelser och motioner i denna fråga. Motiveringen har varit näringsstrukturen och de långa avstånden inom Härnösandsdistriktet. Jämtlands och Västernorrlands län utgör nu tillsammans ett inspektionsdistrikt med säte i Härnösand. Yrkesinspektionen har sedan 1974 ett lokalkontor i Östersund. Avståndet mellan Östersund och Härnösand är 24 mil enkel resa. En stor del av inspektionens arbetsuppgifter och reseverksamhet i Jämtlands län sköts från Härnösand.

Lokalkontoret i Östersund är starkt underbemannat och har svårt att hinna med de nödvändigaste arbetsuppgifterna. Efter den nya lagens ikraftträdande blir det givetvis ännu svårare, eftersom ökade arbetsuppgifter läggs på yrkesinspektionen. I vissa fall kan det röra sig om inspektionsresor på mellan 90 och 100 mil tur och retur. En av yrkesinspektörerna i Härnösand berättade för mig att när han gör sina inspektionsresor upp till Jämtland och återkommer till Härnösand står bilens vägmätare ofta på 120–130 mil. Var och en kan begripa att det inte kan vara bra att yrkesinspektörerna skall sitta i bilarna större delen av den tid som de skall ägna åt viktiga arbetsuppgifter.

Utskottet motiverar sitt avstyrkande med att den nya distriktsindelningen bör utvärderas och resultatet därav avvaktas innan beslut fattas.

Jag vill bara påminna om att när riksdagen voterade i denna fråga i mars 1976 ställde sig både centerpartiet och folkpartiet bakom ett tillkännagivande som innebar att Jämtlands län redan då utan ytterligare utredningar skulle bli ett eget yrkesinspektionsdistrikt. Några av dem som röstade för denna motion sitter i dag i regeringen. De har kunnat påverka propositionsskrivandet och har tydligen ändrat uppfattning på denna punkt. Men jag hoppas verkligen att övriga centerpartister och folkpartister i dag liksom 1976 ställer sig bakom den här motionen.

Det har nu gått ett och ett halvt år sedan vi senast voterade i denna fråga. Vi motionärer anser att behovet av ett eget inspektionsdistrikt för Jämtlands län är så väl dokumenterat att beslut kan fattas redan i dag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1976/77:1672.

ERIK JOHANSSON i Hållsta (c):

Herr talman! Miljöfrågorna är väl numera så genomdiskuterade att det för allmänheten blivit klarlagt att grunden för god hälsa är en god miljö. Detta gäller inte minst vår arbetsmiljö. Jag avser att i mitt anförande beröra tobaksröken i arbetsmiljön. I socialutskottets betänkande 1977/78:1 lägger man inte ned så värst mycket arbete på den här problematiken. För ett problem av högsta dignitet anser i alla fall jag att det är.

Det har konstaterats att tobaksröken i sig själv är hälsovådlig. Dessutom är det ju så, att då en person konfronteras med två eller flera kemiska föreningar som kanske anses relativt ofarliga var och en för

sig, kan de tillsammans utgöra en hälsorisk, en s. k. synergism. I detta sammanhang får tobaksröken den här förstärkande negativa effekten.

Om det nu var så enkelt att denna effekt drabbade endast de rökande, kunde man väl litet rätt säga, att det i så fall är deras ensak – detta trots att icke-rökaren över skattsedeln får vara med och betala sjukvårdskostnader, extra städningkostnader m. m., som uppkommer på grund av rökning. Nu är det emellertid inte bara rökaren som drabbas, och därför måste rökaren solidariskt medverka till att icke-rökaren skyddas mot s. k. passiv rökning. Vi måste inse att det finns människor i vårt samhälle som av olika anledningar blir illamående eller rent av sjuka av tobaksrök, exempelvis personer som lider av allergier av olika slag, astmatiker eller migränkänsliga personer.

En undersökning som år 1975 gjordes av Länskommittén för hälsoupplysning visar också att majoriteten bland de tillfrågade önskar en rökfri arbetsmiljö.

Man kan alltså konstatera att förståelsen för en rökfri arbetsmiljö finns. Det kommer an på lagstiftarna att besluta om lämpliga åtgärder i frågan. Vi som inte röker skall inte hoppas på någon snabb förändring till ett rökfritt samhälle, men vi bör utnyttja den goda vilja som finns hos tobaksrökarna att på arbetsplatserna skapa möjligheter för icke-rökarna att slippa den passiva rökning de f. n. utsätts för, inte bara direkt under arbetet utan också på matraster, i hobbyrum osv. Menar vi allvar med att en god hälsa beror på en god miljö, måste vi, därest inte helt rökfria arbetsplatser kan skapas, se till att tobaksrökningen inom arbetslivet endast får förekomma i särskilda, avgränsade utrymmen.

Jag är besviken över att både utredning och utskott tagit så lätt på den här frågan. Jag har, herr talman, inget yrkande men hoppas ändå att jag genom mitt inlägg fört frågan en bit framåt.

SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! I och med dagens behandling av förslaget till ny arbetsmiljölager kommer vi att få en ny lag som innebär väsentliga förändringar i förhållande till den nuvarande arbetarskyddslagen. Jag vill personligen uttrycka tillfredsställelse över att denna lagstiftning kunnat ske med ett så stort mått av enighet som framgår av utskottsbetänkandet.

Trots att vi nu efter ett långt utredningsarbete som började 1969 får en ny lag är reformarbetet i vad det gäller lagstiftningen i arbetsmiljöfrågor långt ifrån avslutat. En hel del utredningsarbete pågår, och fler utredningar kommer att beställas av riksdagen här i dag. Det finns heller ingen anledning att slå sig till ro med de åtgärder från lagstiftarnas sida som nu är aktuella.

Den nya lagens karaktär av ramlagstiftning innebär att stora krav kommer att ställas på samhället för att lagstiftningen skall kunna fyllas ut med de detaljregler som krävs för att reglera de olika problem som finns i arbetslivet. De föreskrifter som i vid mening skall ge lagstiftningen kött på benen får inte försenas på grund av bristande resurser.

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölög,
m. m.*

Kraven på en utbyggnad av arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen tillhör därför de mest centrala avsnitten i det material vi i dag behandlar.

Bakgrunden till dagens arbetsmiljölög är den fackliga debatten från slutet av 1960-talet. Vid den tiden hade arbetarskyddsorganisationen ett dåligt rykte. Skyddsombuden hade dåligt anseende beroende på bristande möjligheter att ingripa. Den berömda samarbetsandan hade på intet sätt kunnat ge den kraft som behövs för att lösa arbetsmiljöproblemen. Skyddskommittéerna kunde av samma skäl inte vara det instrument som är nödvändigt för att styra utvecklingen av arbetsmiljön i företagen.

Den första åtgärden blev därför att se till att vi fick en effektiv organisation för det lokala arbetarskyddet. Det framstod som fullkomligt klart att skyddsombudens auktoritet måste stärkas. 1973 lades också ett förslag fram som gav skyddsombuden stopprätt i vissa situationer; jag syftar på 40 b § arbetarskyddslagen.

Denna lagbestämmelse innebar i ett slag att skyddsombudens ställning helt förändrades. De fick maktbefogenheter som var så klart utkristalliserade att det faktiskt chockade en del när det gick upp för dem. Skyddsombuden måste efter detta respekteras inte bara för sina kunskaper och insatser utan också för att de med maktmedel direkt kunde ingripa i trängda situationer. Arbetsgivarna tvingades att ta hänsyn till skyddsombuden. De hamnade oupphörligen i situationer där de måste göra som skyddsombuden krävde eller riskera att dessa utnyttjade 40 b §.

I dagens lagförslag föreslås en utvidgning av skyddsombudens möjligheter att ingripa, genom uppmjukningen av begreppet omedelbar, samt av möjligheten att ingripa vid ensamarbete. Beslutsordningen i skyddskommittéerna medverkar också till att stärka skyddsorganisationen. Genom beslutsordningen ges kommittéerna möjligheter att få en myndighetsprövning av de ärenden som faller inom yrkesinspektionens kompetensområde.

De här åtgärderna har stärkt den lokala skyddsorganisationen. Kritikerna mot de här reglerna målade upp en framtid där skyddsarbetet skulle komma att användas på ett otillbörligt sätt för att sabotera verksamheten i syfte att uppnå andra resultat än de som gäller arbetsmiljön. Detta har naturligtvis inte inträffat. Däremot måste med tillfredsställelse noteras alla fall där de här reglerna inneburit att skyddsombuden ingripit och uppenbarligen räddat liv, ibland i direkt strid med arbetsgivarens intentioner.

För att arbetsmiljöarbetet skall bli effektivt är det nödvändigt att vi snabbt får fram föreskrifter från arbetarskyddsstyrelsen. Därför är det utomordentligt värdefullt att utskottet gör ett uttalande om underställningsförfarandet. Detta klagör, vilket inte framgår av propositionen, att en minoritet i arbetarskyddsstyrelsen inte kan driva en fråga till prövning i regeringen. Det är utomordentligt värdefullt att propositionens skrivning här körs över; annars hade arbetsgivarrepresentanternas reservation i arbetsmiljöutredningen i sak gått igenom.

I sammanhanget måste jag också understryka vikten av att arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter kan bli direkt straffsanktionerade. Hittills har anvisningssystemet fungerat så, att de arbetsgivare – och de är många – som struntar i bestämmelserna utan vidare går fria från straffhot, såvida försummelsen inte går in under brottsbalkens regler. Detta är, som alla vet, utomordentligt ovanligt.

Nej, i stället syndar man på nåden. Det värsta som kan hända arbetsgivaren är att yrkesinspektionen ingriper med ett förbud eller ett föreläggande eller meddelar en anvisning. Det är först vid brott mot det av myndigheten utfärdade förbudet eller föreläggandet som straffhot enligt arbetarskyddslagen uppkommer. Genom att nu införa direkta straffsanktioner i vissa föreskrifter kan vi stoppa arbetsgivares spekulationer i yrkesinspektionens bristande resurser på tillsynsområdet. Det är angeläget att arbetarskyddsstyrelsen nu verkligen utnyttjar sin möjlighet att kraftfullt använda denna rätt i föreskrifterna.

Samtidigt är det nödvändigt att möjligheten att använda straffavgifter mot juridiska personer klarläggs. Utredningen om ekonomiska sanktioner mot juridiska personer skall inom kort framlägga sina förslag. En snar komplettering av arbetsmiljölagen med sådana regler är utomordentligt angelägen.

Skärpningen i lagstiftningen när det gäller kemiska preparat och ämnen är direkt nödvändig. Vi har ju upplevt hur stora företag fullständigt ansvarslost lagt ut farliga arbeten såsom legoarbeten till mindre företag där det är ännu mindre möjlighet att skydda de anställda. Föreskrifter om farliga ämnen måste straffsanktioneras, så att chansningarna med de anställdas liv och hälsa upphör.

Det är med stor tillfredsställelse som jag noterar att lagstiftningen öppnar möjligheter att i vidare mån ingripa mot dylika missförhållanden. De nuvarande bestämmelserna är ju helt otillfredsställande. Hör bara hur man har formulerat punkt 4 i asbestanvisningen (nr 52 år 1975):

”Arbetsgivare bör till yrkesinspektionen anmäla arbete, som medför att arbetstagare regelmässigt utsätts för asbesthaltigt damm. I anmälan bör anges antal arbetstagare, som är berörda av asbest. I fråga om tillfälligt arbete som medför kraftig exposition, t. ex. rivning av asbestisolering, bör anmälan likaledes göras och detta före arbetets igångsättning. Vid tveksamhet om anmälan bör göras eller ej rådfrågas yrkesinspektionen.”

Den här anmälningsbestämmelsen tillhör den typ av regler som arbetsgivarna mest bryter mot. Avsaknaden av ett allmängiltigt pliktbud inbjuder ju också till denna nonchalans. Nu öppnas alltså möjligheten att med stor kraft rensa upp i den djungel som råder på det här området i arbetslivet. Men för att detta skall kunna ske måste tillräckliga resurser sättas in från samhällets sida.

I den socialdemokratiska partimotionen hemställs att riksdagen begär att regeringen upprättar en flerårsplan för utbyggnaden av produktkontrollnämnden med eget kansli. Den frågan kommer nu att bli föremål för en särskild översyn. Jag finner detta ytterst angeläget och vill gärna

understryka behovet av en effektivt arbetande produktkontrollorganisation.

Fackförbundet Metall avslöjade hur flygbensinen MC 77 skadade de medlemmar som arbetade med den. I dag kopplar vi samman frågan om MC 77 med de lösningsmedelsskador som vi har haft anledning att intressera oss för. Det var med anledning av skandalen med flygbensinen som vi började ställa frågor. Får man skador av alla lösningsmedel? Hur många typer av lösningsmedel förekommer inom förbundets verksamhetsområde?

Dessa frågor ledde fram till att förbundet genomförde en enkät till alla skyddsombud dels för att få reda på förekomsten av lösningsmedel och de av lösningsmedlen orsakade symtomen, dels för att skaffa underlag för att sätta in forskare på olika delproblem. Överraskande nog möttes inte det här förslaget om undersökning särskilt välvilligt. I stället stod många upp och pekade på all vetenskap och beprövad erfarenhet och förklarade det ovetenskapliga i den undersökning som Metall genomförde. Vi genomförde enkäten trots motståndet, och vi har nu redovisat resultat som styrker vårt antagande om sambandet mellan lösningsmedel och kroniska hjärnskador. Vi efterlyser nu från regeringen och från myndigheterna kraftfulla insatser för att följa upp det som har avslöjats genom undersökningen.

Vi är missnöjda också med hur frågan om det centrala produktregistret har handlagts. Uppgörandet av registret har pågått sedan länge, och det är ett tydligt bevis för att organisationen på området måste effektiviseras. De turer som har varit i den här frågan påminner om sju sorger och åtta bedrävelser, och inom fackföreningsrörelsen, det kan jag försäkra, är vi starkt missnöjda med hur frågan har skötts. Vi anser att arbetsgivarintresset att begränsa registrets omfattning fått otillbörligt stor påverkan i de arbetsgrupper som arbetat med frågorna. Numera finns det facklig representation i arbetsgrupperna, men vi har en bestämd känsla av att bransch- och företagarintressen kommer att bli alltför väl tillgodosedda när registret byggs upp.

Produktregistret måste vara ett medel att skydda de anställda från påverkan av kemiska produkter. För att få kontroll över den kemiska arbetsmiljön måste utan dröjsmål ett centralt produktkontrollregister inrättas över innehållet i alla kemiska produkter som förekommer i landet. Vi är allvarligt oroade av att utvecklandet av registret, som påbörjades 1974, ännu inte kunnat genomföras.

Det är med starkt understrykande av vad såväl jordbruksutskottet som socialutskottet anfört beträffande nödvändigheten av att arbetet med produktregistret bedrivs skyndsamt, så att det snarast kommer till praktisk användning, som jag yrkar bifall till vad socialutskottet har hemställt.

BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Den omedelbara reaktionen vid genomläsningen av propositionen och utskottsbetänkandet om den nya arbetsmiljölagen är, vill

jag säga, enbart positiv. Det är ett oerhört genomgripande förslag som presenteras, och jag tycker inte man kan ha någon invändning av större betydelse mot lagens innehåll och utformning. Den är utformad, som tidigare har sagts här, som en ramlag, och när vi upplever att de här målsättningarna infrias, då har vi sannerligen kommit långt på vägen mot en bra arbetsmiljö.

Att jag kände behov av att göra något mer än att bara tyst trycka på ja-knappen i dag, beror på att jag har praktisk erfarenhet av företagshälsovård. Jag har själv känt något av eftertankens kranka blekhet inför våra möjligheter att arbeta i lagens anda och också fått det bekräftat av kolleger ute på fältet.

Målsättningen är alltså klar och redig – allt kommer nu att hänga på tillämpningen. Arbetarskyddsstyrelsen, yrkesinspektionen, yrkesmedicinska klinikerna, företagshälsovården, skyddsombuden etc. får var för sig ett betydligt större arbetsområde och delvis också nya vägar att angripa de problem som dyker upp. Det kommer alltså att ställas stora krav på alla dessa olika instanser, och min fråga blir: Finns det tillräcklig underbyggnad i utbildning och resurser för att tillfredsställa de kraven?

Av arbetarskyddsstyrelsen kommer den nya lagen att kräva betydande insatser på den ledande och organisatoriska sidan. För att citera ur betänkandet: "Utskottet förutsätter att arbetarskyddsstyrelsen liksom hittills verkar för att en tillfredsställande arbetsmiljö åstadkommes genom att vid sidan av föreskrifterna utfärda rekommendationer, råd och upplysningar. Det är också viktigt att arbetarskyddsstyrelsen även fortsättningsvis ger ut norm- och standardsamlingar ---." Vidare nämns att arbetarskyddsstyrelsen skall utge författningssamlingar, något som konstateras bli mycket omfattande. På grund av detta – men också för att det är viktigt för det praktiska arbetet – måste man lägga ner stor möda på att få en total omarbetning också i systematiskt avseende. Hittills har t. ex. modernisering av vissa anvisningar tagit flera år. Detta beror på rent praktiska omständigheter i förfarandet, och nu skall man alltså genomarbeta föreskrifter inom alla tillämpliga områden av vårt arbetsliv. Vi inser då klart att det ställer stora krav på både ekonomiska och personella resurser, om vi skall nå ett gott resultat inom rimlig tid.

Nu påpekar utskottet i betänkandet att en kraftig utbyggnad av arbetarskyddsverket har skett under senare år, och utskottet redovisar en plan som presenterats från verkets sida. Jag menar att man har all anledning att bedöma genomförandet av den planen positivt under kommande år, om det skall bli möjligt att tillämpa lagen på området.

Den bästa metoden i arbetet på att skapa goda arbetsmiljöer är naturligtvis den förebyggande. Därför är det bra att man i propositionen förordar förhandsbedömning, förplanering och samråd, framför allt när det skall byggas nya fabriker men över huvud taget när nya arbetsplatser skapas.

Detta förplanerande och samråd skall gälla ned till minsta detalj, dvs. även i fråga om utrustning, belysning och bullernivåer. Det kommer

att kräva mycket mera utbildning och kunskap hos våra arkitekter och våra metodingenjörer liksom hos anställda – framför allt hos huvudskyddsombuden och skyddsombuden på resp. arbetsplats.

Det är alltså många som kommer att vara engagerade i ett angeläget arbete, och förutsättningen för att resultatet skall bli gott är att man tillgodoser de skärpta kraven på utbildning. Redan verksam personal av alla kategorier samt alla nyrekryterade måste få kunskap om den nya lagstiftningen och dess krav på insatser på arbetsmiljöns område samt möjligheter att följa upp det i praktiskt arbete.

Undersökningsmetoder som innefattar mätning och kartläggning kräver också resurser på många olika nivåer. För det första behövs resurser för forskning och testning, för det andra märkningsföreskrifter, anvisningar och undersökningsmetodik, för det tredje uppföljning av medicinsk och teknisk personal ute på de enskilda arbetsställena och därefter en utvärdering av mätresultat eller iakttagelser på det arbetshygieniska området. Detta gäller speciellt de kemiska hälsoriskerna, som jag tycker är särskilt angelägna i dag, då frågetecknen hopar sig kring alla de ämnen som vi kommer i beröring med. Här krävs återigen utbildning och resurser.

Även den psykosociala miljön, dvs. hur arbetssituationen påverkar den enskilda människan, är en viktig faktor att räkna med. Vi vet att t. ex. stress och monoton i kan ge sjukdom; vi vet också att omväxling och känsla av egeninsats ger en större tillfredsställelse. Den psykosociala miljöns skadliga sida saknar vi ännu tillräcklig erfarenhet av hur vi skall angripa. Vi vet inte exakt vilka metoder och vilken personal som behövs. Även här är det alltså lång väg att gå för arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen, men framför allt för företagshälsovården. En uppföljning av nuvarande läge inom forskningen samt försöksmodeller för psykosociala åtgärder är motiverade men kräver ånyo mer kunskap och mer personal.

För yrkesinspektionen utgör den nya lagen ett ytterligare utvidgat område. Med utgångspunkten att lagen skall vara allmängiltig och omfatta så gott som allt arbete är det naturligt att den utvidgningen görs. Man inser lätt att kravet på utbildning och personal måste resas även på detta område, då det med dagens resurser inte ens är möjligt att täcka den kommunala tillsynen, utan hälsovårdsinspektören i kommunen får vikariera som yrkesinspektör för de små företagen.

Det är naturligtvis alldeles riktigt att man äntligen slopar systemet med ett A- och ett B-lag, dvs. de stora företagens tillgång till expertis och möjlighet till uppföljning av yrkeshygieniska frågor å ena sidan och de minsta företagens avsaknad av denna service å den andra. Vi måste här ta konsekvenserna och försöka åstadkomma en snabb utveckling till bättre balans.

Till sist vill jag bara knyta en förhoppning till utredningen Företagshälsovård och yrkesmedicin, som har så goda möjligheter att komma med initiativ i anslutning till lagens genomförande. Man har ju i uppdrag

att studera bl. a. personalutbildningsbehov och resursfördelning inom området; ute på fältet finns det en naturlig förväntan när det gäller slutresultatet. Vi behöver nu över hela landet få i gång t. ex. yrkesmedicinska kliniker vid regionsjukhusen. F. n. saknar vi tillräckligt många läkare och sjuksköterskor med utbildning på detta område. Dessutom saknas tillräcklig utbildning för de viktiga kategorierna tekniker och yrkeshygieniker.

Herr talman! Som framgått av mitt anförande har jag inte några åsikter som avviker från dem som återfinns i den proposition som behandlas i dag. Jag tycker att propositionen är ett stort steg i rätt riktning, men jag har velat peka på att följdbeslut väntar kommande år. Det kommer att krävas något av oss, nämligen prioritering av forskning, utbildning och organisation, för att vi skall kunna fullfölja de utmärkta ambitioner som här har kommit till uttryck.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Begreppet arbetsmiljö har efter hand blivit alltmera omfattande, vilket den här debatten redan har visat. Arbetsmiljön betraktas numera som resultatet av en ömsesidig påverkan då det gäller individens personliga utveckling och förhållandena i vid mening på arbetsplatsen. Med arbetsmiljö avses således de faktorer som påverkar människan i arbetslivet fysiskt, psykiskt och socialt.

Det är därför angeläget att anlägga en helhetssyn, där inte enbart utformningen av den tekniska miljön – maskiner, lokaler, utrustning och inredning – utan även faktorer som företagshälsovård, lönesystem, arbetstid, personalvård och möjligheterna till insyn och medinflytande beaktas, eller med andra ord, allt som påverkar människan på arbetsplatsen, innefattande såväl de tekniska som de medicinska och psykosociala faktorerna. Det förefaller i dag som om de psykiska frågorna skulle vara viktigast att uppmärksamma.

Den snabba tekniska utvecklingen har som vi alla vet medfört en allmän höjning av den materiella levnadsstandarden, vilket glädjer oss alla. Till de negativa följderna hör emellertid många yrkeshygieniska problem, t. ex. luftföroreningar, bullerstörningar och ökad användning av kemiska ämnen. Å andra sidan har den tekniska utvecklingen inneburit mycket som är positivt för arbetsmiljön. Man har fått resurser att satsa på en lösning av de här problemen. Många har därigenom kunnat klaras av, men mycket återstår att göra. Vi får hoppas att den ekonomiska utvecklingen framöver blir sådan att det skapas ytterligare utrymme för angelägna insatser på arbetsmiljöns område.

Den fortgående reationaliseringen har för många dess värre inneburit fler stressfaktorer och mindre engagemang i arbetet. Detta leder ofta till problem av psykisk och socialpsykisk karaktär. Individens rätt och möjlighet att uppleva egenvärde, mening och stimulans i sitt arbete och individens möjlighet till delaktighet i beslutsfattandet i det egna arbetet måste alltmer uppmärksammas.

Stort intresse har under senare tid ägnats arbetsmiljön i de manuella yrkena. Det är mycket viktigt. Men även på andra arbetsplatser förekommer det från arbetsmiljösynpunkt besvärliga problem. Stress i arbetet har blivit allt vanligare inom kontor och förvaltning – med arbetsrutiner exempelvis anpassade efter datateknikens nya krav. En stressande arbetsmiljö – var den än förekommer – kan ofta ge upphov till psykosomatiska sjukdomar. En betydande del av sjukfrånvaron torde ha sin grund just i stresssjukdomar. Det finns därför, herr talman, starka skäl för att fortsättningsvis mera uppmärksamma även tjänstemännens arbetsmiljöproblem.

De normer och värderingar som ligger till grund för det synsätt på arbetsmiljön som jag här kortfattat gett uttryck för återspeglas i det lagförslag som socialutskottet har framlagt för riksdagens ställningstagande. Från moderata utgångspunkter kan därför förslaget hälsas med stor tillfredsställelse. Det är glädjande att konstatera att utskottet dessutom redovisar ett fullständigt enhälligt betänkande. För den fortsatta utvecklingen är det emellertid viktigt att lagstiftningen nu följs upp, så att dess intentioner resulterar i att konkreta åtgärder för en förbättrad arbetsmiljö i dess allra vidaste bemärkelse genomförs vid varje enskild arbetsplats.

Från denna utgångspunkt är det viktigt att åtgärderna kan anpassas till de lokala förutsättningar och förhållanden som råder på varje enskild arbetsplats. Jag hade för min del gärna sett att lagen i större utsträckning kunnat göras dispositiv, vilket hade givit parterna ökat spelrum för en smidigare anpassning till de varierande förutsättningar som dock finns inom arbetslivet.

En väsentlig uppgift för arbetslivets parter är att utveckla företagshälsovården så att denna alltmer får karaktär av arbetsmiljövård. Tyngdpunkten måste läggas på förebyggande åtgärder. Miljöutredningar, planering, rådgivning och utbildning skall vara hörnstenar i verksamheten. Vården av arbetsmiljön skall börja redan på planeringsstadiet.

Utskottet understryker särskilt starkt värdet av samverkan på arbetsplatsen. Detta är mycket välbetänt, och vi moderater vill gärna instämma i den syn som redan tidigare redovisats här i debatten av Gabriel Romanus, Ivar Nordberg och Erik Larsson. De har gjort mycket värdefulla uttalanden. Vidare framhåller utskottet att lagen om medbestämmande i arbetslivet "kan ses som ett ytterligare instrument för att förverkliga de krav som slås fast i arbetsmiljölagstiftningen". Även detta uttalande måste enligt min mening innebära, att tillämpningen av den nya arbetsmiljölagen skall bygga på arbetslivets erfarenheter och vara anpassad till de former som nu utvecklas av arbetsmarknadens parter i samverkan.

I dagens arbetsmiljöer måste man – mera än tidigare – tillvarata allas kunskaper och erfarenheter samt i större utsträckning även arbeta i grupper. Behovet av detaljstyrning bortfaller då gruppmedlemmarna fått en bättre utbildning, samtidigt som de genom samverkan i arbetsgrupper kan kompensera varandras svaga sidor. Av dessa skäl måste man på

alla arbetsplatser bygga upp en systematisk och målrelaterad internutbildning, som grundar sig på inträngande realbedömningar av de faktiska utbildningsbehoven.

I första hand måste man därvid inrikta sig på att förbättra den enskilde medarbetarens möjligheter att påverka sin egen arbetssituation. Härigenom skapas förhoppningsvis bättre förutsättningar för ett ökat engagemang och därmed också förbättrade möjligheter att ta till vara alla personliga tillgångar. Metoder för att skapa en sådan individuell påverkan är t. ex. arbetsutformning, arbetsinnehåll, arbetsplanering, produktionsgrupper med eget ansvarsområde, projektorganisation etc.

Skall man inom arbetslivet kunna ge ett mera konkret och meningsfullt innehåll åt begreppet bättre arbetsmiljö – en arbetsmiljö som båda parter, anställda och arbetsgivare, är nöjda med – måste man börja med att satsa på informations- och utbildningsåtgärder samt på personal- och organisationsutvecklingsfrågorna.

Britta Hammarbacken var nyss inne på de här tankegångarna, och jag vill ytterligare understryka vikten av en satsning på utbildningsfrågorna, inte minst när det gäller att skaffa sig rejäla kunskaper om alla de förebyggande åtgärder som företagshälsovården – eller arbetsmiljövården, som jag hellre vill kalla det – skall ägna sig åt.

Utgångspunkter för detta utvecklingsarbete måste emellertid utgöras av personalpolitiska program, som skall utformas gemensamt av parterna på varje enskild arbetsplats.

Till sist: Eftersom arbetstagarna och deras organisationer är minst lika beroende av väl fungerande företag som arbetsgivarna, bör det vara en självklarhet att parterna lokalt och centralt, liksom den enskilde medarbetaren, tar sitt ansvar för att den nya arbetsmiljölagen skall bli en framgång för alla parter, då inkluderande samhället. En sådan grundsyn måste nu också avspegla sig i den kommande tillämpningen av arbetsmiljölagstiftningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Lars-Ove Hagberg under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Lars-Ove Hagberg under överläggningen framställda yrkandet.

Onsdagen den
16 november 1977

Arbetsmiljölög,
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 12

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 12

Mom. 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6-8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna nr 733 av Lars Werner m. fl. och nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 6-8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna nr 733 av Lars Werner m. fl. och nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 12

Mom. 9 och 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 733 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, nr 1309 av Lars Werner m. fl. och nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 9 och 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 733 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, nr 1309 av Lars Werner m. fl. och nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 287
Nej - 13

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 733 av Lars Werner m. fl. och nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 733 av Lars Werner m. fl. och nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288
Nej - 11

Mom. 12 och 13

Kammaren bifall vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 14 och 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 14 och 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 284
Nej – 12

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 706 av Karl Hallgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 706 av Karl Hallgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 288
Nej – 12

Mom. 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1673 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1673 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 3
Avstår - 8

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 19 - 21

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 22 - 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1673 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 22-25 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1673 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Mom. 26

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 899 av Eivor Marklund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Nr 28

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölög,
m. m.*

Onsdagen den
16 november 1977

Arbetsmiljölög,
m. m.

Mom. 28

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 563 av Lars Werner m. fl. och nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 29

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 1673 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 30

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 31

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1673 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 32

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 33

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 34

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 35

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1118 av Lars Werner m. fl. och nr 1119 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 36, 37, 44 och 45

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 36, 37, 44 och 45 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 286
Nej – 12

Mom. 38 och 40–42

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 38 och 40–42 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 286
Nej – 12

Mom. 39

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 43

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 733 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 46

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
16 november 1977

Arbetsmiljölög,
m. m.

Mom. 47

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 986 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 47 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 986 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 287

Nej - 12

Mom. 48-50

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 51, 52 och 56

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 53 och 54

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 55

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1672 av Birger Nilsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birger Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 55 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1672 av Birger Nilsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birger Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-

ning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 30
Avstår - 5

Nr 28

Onsdagen den
16 november 1977

*Arbetsmiljölager,
m. m.*

Mom 57

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 57 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 286
Nej - 12

Mom. 58 och 59

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 60 och 61

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 60 och 61 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 287
Nej - 12

Onsdagen den
16 november 1977

Arbetsmiljölög,
m. m.

Mom. 62

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 63

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 63 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288

Nej - 12

Mom. 64

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 1 mom. 64 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1676 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 287

Nej - 12

Mom. 65-67

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 5 Tidpunkten för allmänna val m. m.

Nr 28

Onsdagen den
16 november 1977

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:10 med anledning av motioner om tidpunkten för allmänna val m. m.

*Tidpunkten för
allmänna val,
m. m.*

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande nr 10 behandlar bl. a. en motion som jag väckte under den allmänna motionstiden i januari 1976. Genom ett särskilt yttrande vid konstitutionsutskottets betänkande har jag markerat att jag alltfört tror på de förslag som framförts i motionen, även om det inte i denna omgång har varit möjligt att få någon mer allmän uppslutning kring motionens krav. Det är detta senare som har gjort att jag avstått från att reservera mig.

Motionen behandlar frågor som bl. a. rör förutsättningarna för arbetet här i riksdagen. Syftet är att vi bör försöka få en så rationell och smidig arbetsordning som möjligt utan att ge avkall på kraven på en grundlig behandling av riksdagsärendena.

Genom 1974 års författningsreform fick vi som bekant bl. a. en omläggning av riksdagsåret. Det innebär att riksmötet börjar på hösten. Huvudmotivet för denna omläggning var att valen omedelbart borde slå igenom på sammansättningen i riksdagen. Alla var överens om att detta var ett viktigt motiv för en omläggning av riksdagsåret.

Men i vissa betydelsefulla avseenden blev enligt min mening den här omläggningen ofullgången, vilket bl. a. försvårar en rationell uppläggning av riksdagsarbetet. Riksmötet börjar visserligen på hösten, men i mångt och mycket innebär det ingen riktig startpunkt för riksdagsarbetet. Riksmötets höstmånader har i allt väsentligt samma karaktär som den höst-session som fanns enligt den gamla ordningen. Dvs. formellt har vi lagt om riksdagsåret, men i realiteten är allt ur riksdagsarbetets synpunkt i stort sett som förut. Regeringens budgetförslag och den allmänna motionstiden kommer inte förrän i januari, alltså när halva riksdagsåret gått. Och under hösten behandlar riksdagen liksom tidigare motioner som blivit över från föregående år och de propositioner som regeringen kan pressa fram parallellt med budgetarbetet i kanslihuset. Fram på vårkanten får vi samma orimliga anhopning av ärenden i kammaren som förut.

Det är enligt min mening svårt att med den här ordningen som bas över huvud taget få till stånd en rationell uppläggning av riksdagsarbetet. Det gäller såväl i stort som i smått. Jag har i min motion gett flera exempel på de olägenheter som den nuvarande ordningen medför.

Det är min uppfattning att om man vill göra omläggningen av riksdagsåret mera meningsfull och om man vill rätta till en rad grundläggande brister i det parlamentariska arbetet, så kräver detta ganska genomgripande reformer. En förutsättning är, som jag närmare utvecklat i min motion, en förläggning av de allmänna valen till våren och en omläggning av budgetåret, ungefär i enlighet med de riktlinjer som grundlagberedningen drog upp 1970 i promemorian Allmänna val på våren.

Onsdagen den
16 november 1977

*Tidpunkten för
allmänna val,
m. m.*

KARL BOO (c):

Herr talman! De motioner som behandlas i förevarande utskottsbe-
tänkande tar upp intressanta frågor, som det finns stor anledning att
diskutera.

Frågan om skilda dagar för riksdagsval resp. kommunal- och lands-
tingsval samt en återgång till fyraåriga mandattider har starkt aktualiserats
under senare år, inte minst från centern. Vi finner det därför tillfreds-
ställande att de nyligen av regeringen utfärdade direktiven för fortsatt
utredning om vissa kommunaldemokratiska frågor också innefattar ana-
lys av och överväganden om vilka lösningar som är tänkbara och lämpliga
ur kommunaldemokratisk synpunkt.

Frågan om att förlägga de ordinarie allmänna valen till våren inrymmer
också många intressanta perspektiv. Som framhålles i motionen av Bertil
Fiskesjö är en sådan omläggning starkt knuten till att det statliga bud-
getåret nära sammanfaller med kalenderåret. Då skulle vårval vara väl
anpassat i tiden med hänsyn till regeringsbildning efter eventuella för-
ändringar i valet och ge rimlig tid för budgetarbetet. Självklart kommer
en sådan omläggning att starkt förändra arbetet, särskilt i regeringskan-
sliet med en stark förskjutning till sommarmånaderna. Detta kan i och
för sig vara ett bekymmer.

Frågan om ändrad tid för budgetåret har, som framgår av redovis-
ningen, prövats av en särskild utredning. Då vare sig utredningen eller
senare regeringen funnit anledning att föreslå ändringar har det heller
inte varit möjligt att separat överväga en flyttning av valen till våren.

Det kan därutöver bedömas vara så att flera av de politiska partierna
är tveksamma till en övergång till vårval. Jag bedömer det som syn-
nerligen angeläget att en förändring av tidpunkten för ordinarie allmänna
val är väl förankrad i partiernas organisations- och funktionärsled. Det
är i alla fall de politiska partierna som har till uppgift att se till och
ansvara för att alla skall få sin chans att i fria allmänna val påverka
samhällsutvecklingen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Liksom Karl Boo anser jag det mycket värdefullt att
vi för en författningspolitisk debatt i Sverige. Men jag är också angelägen
om att framhålla att denna debatt inte får resultera i konstitutionella
improvisationer eller tvära kastningar i vår författning.

Vår nuvarande författning har vuxit fram under långa diskussioner.
Den bygger på en mycket stor enighet. Denna enighet bryts, om ett
eller flera partier driver krav som strider mot de överenskommelser som
låg till grund för 1974 års regeringsform. Det kan då mycket lätt uppstå
hårda strider om författningen, och det har vi hittills försökt undvika.

1974 års regeringsform är givetvis inte avsedd att förbli oföränderlig,
men de förändringar som genomförs bör ske under mycket bred enighet.
De bör därför föregås av en intensiv diskussion.

När det gäller den fråga som Bertil Fiskesjö tog upp i sitt anförande, och som jag närmast uppfattade som ett inlägg i den mera långsiktiga författningspolitiska diskussionen, har jag för min del mycket svårt att inte hålla fast vid det samband mellan vårval och budgetår som vi tidigare kommit fram till. Att införa vårval utan att ändra budgetåret innebär mycket stora förändringar och leder såvitt jag förstår till utomordentliga svårigheter.

Tag varje valår! Då får man ett budgetförslag i januari. För att ett vårval skall möta stor uppslutning förutsätter det att det hålls i början av juni. Följaktligen måste riksmötet avslutas relativt tidigt. Det går inte att hålla på med riksmöte och samtidigt bedriva valförelse; det tror jag ingen önskar. Således behöver vi sluta riksmötet ungefär den 15 april. Det betyder att vi får en förkortning av den tid som står till riksdagens förfogande för budgetarbete med omkring två månader.

Vi skall inte diskutera detta närmare i dag, och Bertil Fiskesjö tog inte heller upp någon diskussion, men jag har gärna velat göra den här reflexionen.

I varje fall är situationen i dag den, att de reformer som kan genomföras måste finnas inom ramen för höstval och det nuvarande budgetåret. Inom denna ram bör vi emellertid diskutera hur vi skall komma till rätta med de problem som Bertil Fiskesjö med all rätt pekade på nyss.

När vi börjar riksmötet på hösten har vi ingen allmän motionstid. Den kommer först vid vårterminens början. Anledningen känner vi alla väl till: den skall sammanfalla med tiden för avgivande av motioner med anledning av budgetpropositionen. Den fråga vi måste ställa oss är: Finns det möjlighet att ha en allmän motionstid vid höstens början och sedan ha en tid då man får avge budgetmotioner i början av vårterminen, när budgetpropositionen har lagts fram?

Detta alternativ bör nog undersökas. Jag vet vilka svårigheter som här finns. Man kan skriva en motion på hösten i allmänna ordalag. Den knyts sedan till ett anslagsäskande på våren, och på det sättet kan man komma igen med samma sak. Ändå tror jag att man behöver se något på detta alternativ. Det är i varje fall såvitt jag förstår det enda som är möjligt att genomföra under den närmaste framtiden.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än det som utskottets ordförande nyss har framställt.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! För att undvika missförstånd vill jag konstatera att Hilding Johansson inledningsvis polemiserade mot ett förslag som jag inte har lagt och ett resonemang som jag inte har fört. Jag har tvärtemot vad som kunde framgå av Hilding Johanssons anförande hela tiden betonat det nära sambandet mellan en omläggning av budgetåret och en flyttning av riksdagsvalen till våren. Jag tror att det finns ett viktigt

samband därvidlag.

Ytterligare poäng skulle kunna plockas fram i detta sammanhang. Jag anser att det naturliga borde vara att en riksdag startar sin verksamhet med just budgeten och inte som nu behandlar det viktigaste dokumentet i mitten av riksmötet under stort jäkt och under konkurrens med en mängd andra ärenden.

Jag ställer mig tveksam till det förslag som Hilding Johansson nu försiktigt pläderade för, nämligen att man skall ha en allmän motionstid på hösten och sedan en mer budgetinriktad allmän motionstid i samband med att statsverkspropositionen avlämnas. I själva verket omfattar statsverkspropositionen praktiskt taget allt mellan himmel och jord och kan ge anledning till motioner i alla möjliga riktningar. Vad vi i realiteten skulle få är naturligtvis två allmänna motionstider. Det skulle innebära att den situation som vi redan nu har, nämligen att vi behandlar identiskt lika motioner i utskotten, blev mycket vanligare.

Det är svårt att se hur vi över huvud taget skulle kunna komma fram till en mer tillfredsställande arbetsordning i detta hus, om vi inte tar ett djupare grepp i reformpåsen i den riktning som jag har angivit i min motion och pekat på i mitt anförande.

Jag vill gärna understryka vad Hilding Johansson var inne på, nämligen att alla sådana här reformer naturligtvis skall genomföras under så bred enighet som möjligt. Min förhoppning är att vi så småningom skall kunna nå fram till enighet kring reformer som går i den riktning som jag har pläderat för.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Mitt anförande gällde utskottets betänkande i dess helhet. När jag talade om betydelsen av en bred enighet hade jag inte Bertil Fiskesjö som adressat. Men det har då och då framträtt ledamöter, som med personliga motioner velat ändra själva grundvalarna för vår konstitution. Det skall väl en gång för alla sägas att deras möjligheter att få sina motioner bifallna bör vara begränsade här i den svenska riksdagen.

I ett annat särskilt yttrande, som inte har någon talesman i debatten, står att vårval kan genomföras "även utan en omläggning av budgetåret". Jag har utomordentligt svårt att föreställa mig hur det skulle gå till. Det hade varit intressant om denna sats blivit belyst ytterligare här i debatten. Men det får vi tydligen inte lyssna till något anförande om.

Till detta vill jag foga att jag inte lade fram något förslag utan bara formulerade en tanke. Men kunde jag genom denna tanke inspirera någon att tänka ut något annat alternativ vore det mycket bra. Om en stund kommer riksdagen, såvitt jag förstår enhälligt, att besluta om att bibehålla det nuvarande budgetåret. Följaktligen måste alla våra reformer i fråga om riksdagens arbete utgå från det budgetår vi f. n. har.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1977/78:1 med anledning av propositionen 1976/77:130 med förslag till riktlinjer för modernisering av det statliga budgetsystemet jämte motioner

Nr 28

Onsdagen den
16 november 1977

Ny sedelvalör

Utskottets hemställan bifölles.

§ 7 Ny sedelvalör

Föredrogs finansutskottets betänkande 1977/78:2 med anledning av motioner om en sedel av valören 500 kronor och om en ny tiokronors-sedel.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Det är i år tredje gången jag motionerat om en ny sedelvalör i storleken 500 kr. Första gången var 1971. Då hade det nyligen skett en revision av myntlagstiftningen, och jag tyckte att skäl då fanns för även en ändring av riksbankens sedelserie. Det hade under hand växt fram ett behov av en ny sedelvalör mellan 100 och 1 000 kr. 500-kronorssedeln skulle, ansåg jag, underlätta många penningtransaktioner och affärsuppgifter hos posten, i banker och i butiker.

Utskottet delade inte den gången min uppfattning utan ansåg att utvecklingen gick emot en vidgad användning av post- och bankgiro samt checkkonton. F. n. finner utskottet, hette det då som svar på min motion, inget behov föreligga av en 500-kronorssedel, men utskottet ansåg att fullmäktige i riksbanken borde följa utvecklingen.

1975 dristade jag mig till att återkomma med min sedelmotion. Då hade nämligen gjorts en översyn av riksbankens organisation, och i samband därmed hade i ett förslag hävdats att väsentliga kostnadsbesparingar skulle kunna göras om 5-kronorssedeln slopades i samband med införandet av ett modifierat 5-kronorsmynt. Ytterligare undersökningar visade att besparingar kunde göras om vissa valörbyten skedde, enär riksbankens hanteringskostnader i hög grad beror på antalet sedlar som är i omlopp. Jag föreslog med anledning av detta en samlad översyn av vårt sedelsystem.

Vid remissbehandlingen av motionen ansåg riksbanksfullmäktige att skälen för en 500-kronorssedel hade fått ökad tyngd och att man skulle följa utvecklingen för att, om så befanns önskvärt, ta erforderliga initiativ. Utskottet hade samma uppfattning som fullmäktige och avstyrkte min motion, som avslogs av riksdagen.

När jag nu återkommer en tredje gång gör jag det i förvisningen om att behovet av en 500-kronorssedel ökat genom den kraftiga prisutvecklingen. Mellan 1970 och 1975 hade värdet av 100-kronorssedlar i omlopp stigit från 6 893 milj. kr. till 10 042 milj. kr. En förnyad studie av se-

Onsdagen den
16 november 1977

*Straffrättsligt
ansvar för onykter-
het vid förande av
traktor*

delhanteringen skulle nu säkert visa, till följd av den våldsamma inflationen, att antalet cirkulerande 100-kronorssedlar kraftigt ökat sedan 1975.

Enligt tidningen Köpmannen har man nu i riksbanken på allvar börjat diskutera införande av 500-lappar. Från bankhåll är man allmänt positiv till detta. Jag har också från andra håll – affärer, post, de som sysslar med auktioner, herr talman, m. fl. – erfårit önskemål om en 500-kronorssedel. Utvecklingen, som man talade om både 1971 och 1975, har alltså gått i riktning mot mitt förslag. Tiden torde nu vara mogen för att förverkliga detsamma. Jag noterar med tillfredsställelse att finansutskottet uttalar sitt indirekta bifall, men att det, som man säger, bör ankomma på riksbanken att ta erforderliga initiativ.

Jag väntar med intresse på initiativ från riksbanksfullmäktiges sida, och i avvaktan på detta kan jag vara med om avslag på min motion i ärendet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1977/78:3 med anledning av motion om försäljningen av staten tillhörig fast egendom

1977/78:4 med anledning av motioner om riktlinjer för offentlig upphandling

1977/78:5 med anledning av motioner om fördelningspolitisk forskning m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Straffrättsligt ansvar för onykterhet vid förande av traktor

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1977/78:3 med anledning av motion om straffrättsligt ansvar för onykterhet vid förande av traktor.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Förare av motordrivet fordon kan dömas för rattfylleri och rattonykterhet. Undantag i detta sammanhang är förare av motorredskap och traktor utan släpfordon. Det innebär att förare av de sistnämnda fordonen, även om det visar sig att alkoholkoncentrationen i blodet uppgår till 1,5 %, inte kan dömas för rattfylleri om det inte föreligger bevisning angående alkoholpåverkans inflytande på körningen. Därtill kommer att ansvar för rattonykterhet över huvud taget inte kan ådömas förare av traktor utan släpfordon eller motorredskap.

*Straffrättsligt
ansvar för onykterhet vid förande av
traktor*

Ja, denna åtminstone för en lekman något märkliga skillnad finns i trafikbrottslagen från 1951, som i det här avsnittet fortfarande gäller.

I en motion till förra riksmötet – nr 1976/77:329 – har Margareta Andrén och jag föreslagit att det skall göras en ändring av trafiknykterhetslagstiftningen, så att även förare av traktor eller motorredskap kan dömas för rattfylleri resp. rattonykterhet genom blodprovsbevisning. Vi har yrkat att man skulle göra en anpassning och justering av lagen, så att kravet på trafiknykterhet gäller alla utan undantag. Vi har sagt att det inte finns skäl att undanta förare av traktor eller t. ex. väghyvel, eftersom det mycket väl kan vara en stor trafikfara om föraren i sådana fall har en begränsad eller avancerad onykterhet vid körningen.

Att observera är också att som traktor klassas även de bilar som genom viss ombyggnad kommer in under beteckningen "cpatraktor."

Justitiekommittén delar vår uppfattning att det kan vara risker, om onykter förare av traktorer uppträder i trafiken – "inte minst", säger utskottet bl. a., "på grund av storleken och tyngden hos en del av dessa fordon". Utskottet hävdar, precis som vi motionärer, att promillereglererna bör göras tillämpliga även på förare av de fordon som nu är undantagna.

Utskottet är dock icke berett att tillstyrka motionen formellt, även om man gör det i sak. Man säger att det behövs närmare lagtekniska överväganden och att en sådan förberedelse sker inom regeringens kansli.

Nu borde kanske en motionär vara nöjd med ett sådant besked, och anledningen till att jag tagit till orda är att jag från utskottets företrädare vill få bekräftelse på att det utskottet lovar, nämligen att det skall komma en proposition till riksdagen i höst, kan anses som ett definitivt löfte.

Att jag som motionär känner osäkerhet och otålighet i frågan beror inte bara på att lagen har gällt i över 25 år. Förändringar har föreslagits flera gånger. 1957 års trafiknykterhetskommitté föreslog 1963 att samtliga ansvarsbestämmelser i trafikbrottslagen skulle bli tillämpliga även på traktorer utan släpfordon jämte motorredskap. Men trots att det förslaget fanns kom det inte någon förändring i lagstiftningen. 1970 tog man emellertid ny sats, då kommittén för lagstiftningen angående trafiknykterhetsbrott tog upp frågan. Utredningen säger att traktorer medför påtagliga risker i trafiken, inte minst med tanken på den avsevärda storlek och tyngd som dessa fordon har. Man påpekar att inte sällan har olyckor med sådana fordon fått allvarliga skadeföljder. 1970 års utredning ansåg att det inte var rimligt att ha lindrigare trafiknykterhetsbestämmelser för traktorer än för t. ex. mopeder, som redan enligt nuvarande lagstiftning är underkastade trafiknykterhetslagstiftningen i dess helhet.

Trots att det blev ett positivt mottagande av utredningen i detta avseende har förslaget inte lett till lagstiftning, och i dag, sju år senare, gäller detsamma som lagstiftarna 1951 slog fast. Jag sätter alltså ett litet frågetecken för möjligheten att få ett lagförslag i år.

Utskottet har egentligen, i stället för att avge en klar meningyttring, mycket försiktigt gjort konstateranden utan att framföra krav till regeringen i denna del. 1970 års utredning talade som sagt bl. a. om "storlek

och tyngd" som skäl för att göra en förändring. Utskottet har i sin argumentering inte redovisat vare sig styrka eller tyngd.

Därför menar jag, herr talman, att utskottets företrädare borde starkare här i kammaren bekräfta vad man i sak säger sig vara överens med oss motionärer om.

BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Eftersom Elver Jonsson nu pressar mig så hårt på ett uttalande i denna fråga, vill jag säga att det behöver inte vara någon hemlighet att utskottet var mycket positivt till denna motion. Det som egentligen hindrade oss från att bifalla den var att vi under ärendets beredning kom underfund med att det krävdes vissa avgränsningar, som vi inte ansåg oss kunna göra i utskottet, utan som borde övertänkas och beredas i regeringens kansli.

Vi visste också att man i regeringens kansli höll på med vissa närliggande frågor, och vi visste att man även hade diskuterat denna fråga.

Jag kan inte precis svara för regeringens löften i detta sammanhang – sådana möjligheter disponerar jag inte över – men jag kan säga att jag har inhämtat på tjänstemannaplanet att en sådan proposition är färdig som Elver Jonsson efterlyste. Såvitt jag förstår finns det ingen anledning att tro att propositionen inte skall läggas fram. Jag tror inte heller att ärendet kommer att fördröjas på något sätt.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar utskottets ordförande för det kompletterande svaret. Jag delar självfallet meningen att det krävs en rad avgränsningar, ävensom belysning av andra juridiska problem. Man behöver alltså diskutera frågan.

Men man har, som jag sade tidigare, nu åtminstone under en 15-årsperiod ändå diskuterat och haft problemet klart för sig. Därför är det kanske inte så konstigt om vi känner en viss otålighet.

Jag tar emellertid herr Lidgard på orden och tackar för beskedet.

Under den här förutsättningen yrkar jag alltså bifall till justitieutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Föredrogs

Justitieutskottets betänkanden

1977/78:4 med anledning av motion om tillämpning av narkotikastrafflagen

1977/78:5 med anledning av motion om invandrares valbarhet som nämndeman

1977/78:6 med anledning av motion om omröstningsreglerna i brottmål

1977/78:7 med anledning av motion angående försäljningen av Alcotest och Alcoyser

1977/78:8 med anledning av motion om brottsbalkens regler om obehörig befattning med hemlig uppgift.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Nr 28

Ondagen den
16 november 1977

Ansvar för funktionärer i offentlig verksamhet m. m.

§ 11 Ansvar för funktionärer i offentlig verksamhet m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1977/78:9 med anledning av motioner om tillämpningen av lagstiftningen angående ansvar för funktionärer i offentlig verksamhet m. m.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! I detta betänkande redovisas två motioner, den ena av Håkan Winberg m. fl. som hemställer att en arbetsgrupp skall tillsättas för att följa den praktiska tillämpningen av lagstiftningen angående ansvar för funktionärer i offentlig verksamhet m. m.; den andra av mig och syftande till att oaksamhet i myndighetsutövning skulle bedömas som grov, om gärningen medför kränkning av enskilds fri- och rättigheter.

Utskottet avstyrker båda motionerna; i det förra fallet med samma motivering som i fjol, nämligen att utskottet utgår från att frågan om reglerna angående ansvar för offentliga funktionärer följs av regeringen och att särskild uppmärksamhet därvid riktas mot reglernas effekt när det gäller det allmännas intresse av att de offentliga funktionerna fullgörs på ett tillfredsställande sätt; i det andra fallet genom att anföra att den nya lagstiftningen varit i kraft så kort tid – knappt två år – att det är för tidigt att vidta den föreslagna åtgärden.

Jag vill till detta bara foga att lagstiftningen år 1975 egentligen bygger på en felsyn. Man likställer den offentliga verksamheten med verksamheten i det privata näringslivet och på arbetsmarknaden i övrigt och man förbiser den väsentliga skillnad som ligger i att fel i en faktura t. ex., ett tjänstefel, som regel bara drabbar de två parter som berörs av fakturan, medan den offentliga verksamheten oftast inrymmer ett mått av myndighetsutövning som kan innebära kränkning av den enskildes fri- och rättigheter.

Jag tror att en översyn av denna lagstiftning är nödvändig. Ett exempel som jag anförde i min motion var att en advokat anhölls och häktades på grunder som sedan befanns vara minst sagt svaga. Detta föranledde dock ingen åtgärd i fråga om ansvaret för vederbörande tjänsteman som hade stått för häktningen.

När utskottet säger att det är för tidigt att bedöma frågan beträffande ingrepp i fri- och rättigheter, vill jag framhålla att sådana fall kanske inträffar dagligen utan att komma till offentlighetens kännedom på annat sätt än att de registreras i vissa diaries, som väl ingen direkt forskar

Onsdagen den
16 november 1977

Ansvar för funktionärer i offentlig verksamhet m. m.

i. Jag känner till ett fall där en domstol hade underlåtit att underrätta en person om domstolens beslut, vilket medförde förlust av klagorätten för vederbörande och därmed sannolikt också rättsförlust. Begäran om disciplinära åtgärder i sammanhanget avvisades med att oaktsamheten inte varit grov.

Sådana fall förekommer alltså, och jag tycker därför det är nödvändigt att en lagstiftning av den arten överses snarast möjligt.

Utskottet pekar på att regeringen skall följa tillämpningen av lagstiftningen, och i det särskilda yttrande som är fogat till betänkandet understryker man att det är "av synnerlig vikt att frågor om tjänsteförsummelser som medfört skada för enskilda personer ingående analyseras och föranleder prövning av lagstiftningens ändamålsenlighet."

Med detta inlägg har jag bara velat understryka vad som står i det särskilda yttrandet. Jag vill uttala en förhoppning om att regeringen tar itu med denna fråga. Förhållandena nu är inte tillfredsställande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 12 Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1977/78:10 med anledning av propositionen 1977/78:2 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m. (ang. tillstånd att bedriva verksamhet som advokat i aktiebolag)

Socialutskottets betänkanden

1977/78:5 med anledning av motion om anvisningar rörande behandling med kortvåg, mikrovåg och ultraljud

1977/78:6 med anledning av motioner om akupunktur, hälsohem och vissa naprapater

Utbildningsutskottets betänkanden

1977/78:1 med anledning av förslag av riksdagens revisorer beträffande redovisningen av statligt understödda forskningsprojekt vid universitet och högskolor

1977/78:2 med anledning av motion om viss forskning rörande fosterskador

1977/78:3 med anledning av motion om undervisningen i maskinskrivning i gymnasieskolan

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
16 november 1977

Sänkt skolpliktsålder

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1977/78:4 med anledning av motioner om skolstart m. m.

LARS AHLMARK (m):

Herr talman! I motionen 1976/77:760 har Birgitta Rydle och jag tagit upp frågan om en sänkning av skolpliktsåldern till sex år och en flexibel intagning till grundskolans årskurs 1. Jag kommer att ge några kommentarer till skolpliktsåldern, och min medmotionär behandlar den flexibla intagningen.

Skolplikten i Sverige inträder sent: det kalenderår barnet fyller sju år. I England finns en obligatorisk förskola från fem år. Vid sex års ålder börjar skolan. Frankrike har en obligatorisk förskola från fyra år. Även där börjar den "riktiga" skolan vid sex år. Västtyskland, som saknar obligatorisk förskola, har skolstarten vid sex år. Detta bara som några exempel från Västeuropa – förhållandena är likartade i Östeuropa och i USA.

Erfarenheterna från utlandet visar att barnen har intresse av att lära sig läsa och skriva tidigare än vad som sker i vårt land. Försöksverksamhet i Sverige pekar i samma riktning. Dagens fem- och sexåringar möter dessutom ett rikare informationsflöde än vad som var fallet för en och två generationer sedan. Inte minst TV spelar stor roll. De har därför en bättre beredskap inför skolan.

Jag tror att det är värdefullt att ta till vara barnens receptivitet i sexårsåldern. I gengäld skulle många elever se det som en fördel att, genom en skolstart vid sex års ålder, kunna lämna grundskolan för vidare studier eller förvärvsverksamhet ett år tidigare än nu. Ytterligare fördelar har vi pekat på i motionen.

En fullt genomförd sänkning av skolpliktsåldern till sex år är givetvis en mycket genomgripande reform. Utskottet har också valt en försiktig skrivning, som dock framstår som ganska positiv. Man redovisar bl. a. en försöksverksamhet med integrering av förskola och lågstadium. Jag har särskilt fäst mig vid formuleringen: "Från en på så sätt integrerad för- och grundskola är steget inte långt till en skolstart vid ungefär sex års ålder."

Utskottet anser att resultatet av nämnd och annan liknande försöksverksamhet bör avvaktas innan ställning tas till frågan om en utredning av förutsättningarna för att sänka skolpliktsåldern till sex år.

Jag kan, herr talman, acceptera en sådan ordning och yrkar därför bifall till utskottets förslag.

BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Jag ber först att få instämma i vad Lars Ahlmark just har sagt. Jag vill dessutom kommentera den del av vår motion, 1976/77:760, där vi föreslår en utredning om flexibel intagning i årskurs

Onsdagen den
16 november 1977

Sänkt skolpliktsålder

1. Ett liknande förslag framförs i motion 1976/77:789 av Ingrid Sundberg m. fl.

Många av de problem som elever i grundskolan erfar har sitt ursprung i förhållanden som hänger samman med deras upplevelser av skolstarten. Det första skolåret är oerhört betydelsefullt, och skolan har ett ansvar att ge varje elev en så gynnsam skolstart som möjligt. Men frågan är om det inte är svårt – för att inte säga omöjligt – att uppfylla det ansvaret med det låsta system vi har i skollagens 30 §. Där står det som bekant att skolplikt inträder med början av höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år.

Detta innebär att skillnaden i ålder och utveckling kan vara mycket stor mellan eleverna i en nybörjarklass. Den gynnsamma skolstart som vi alla eftersträvar kan bli mycket ogynnsam för decemberbarnet i förhållande till januari barnet. I extrema fall kan åldersskillnaden mellan sjuåringarna vara ett år så när som på en dag. Det händer ju att i samma klass finns en elev som är född på nyårsdagen och en som är född på nyårsafton samma år. Det kan inte anses rättvist att försätta barn födda tidigt på året och barn födda sent på året i samma situation, när de börjar skolan.

Mot bakgrund av detta har vi i motionen tagit upp frågan om flexibel intagning i grundskolans årskurs 1 som en tänkbar väg att göra elevernas första – och kanske viktigaste – skoltermin elevtillvärd i en helt annan utsträckning än som nu är möjligt.

Sedan motionen väcktes i januari har, som framgår av utskottets betänkande, initiativ i samma riktning tagits från andra håll. Riksförbundet Hem och skola har hos regeringen hemställt om utredning i samma syfte, och skolstyrelsen i Norrköping har långt framskridna planer på försöksverksamhet med intagning två gånger om året – hösttermin och vårtermin.

Med anledning av dessa initiativ avstyrker utskottet vår motion. Av samma anledning avstår jag, herr talman, från att yrka bifall till motionen och ansluter mig till utskottets hemställan.

CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att i allt väsentligt instämma i vad de båda motionärerna anförde och yrka bifall till utskottets hemställan, vilket jag härmed gör.

Några ord bara med anledning av de många försök som pågår på det här området. Önskemålet om att få till stånd en ändring av tidpunkten för skolpliktens inträdande börjar nog märkas alltmer, men det återstår mycket att göra, innan man kan ta ett sådant steg – om det nu skall tas. Resultaten av den försöksverksamhet som pågår på så många olika områden, t. ex. beträffande integrationen mellan förskola och grundskola, och av de initiativ som tagits av bl. a. Hem och skola samt Norrköpings kommun får väl avgöra detta. Erfarenheterna härav får prövas i vanlig ordning.

Jag vill bara göra en enda kommentar till fru Rydles inlägg om, som det uttrycktes, stelbentheten i skollagen i vad gäller möjligheten för en elev att få börja vid tidigare ålder än sju år. Den allmänna skolplikten är det ju ingen diskussion om. I skollagen finns det dock en öppning som gör det möjligt för barn som inte uppnått skolpliktsåldern att, om det finns skäl härtill, få börja i grundskolan höstterminen året före det år barnet fyller sju år. Denna möjlighet är ingen nyhet utan har funnits länge.

En elev kan i vissa fall också få börja skolan på vårterminen, om det finns förutsättningar. Begreppet förutsättningar inrymmer i detta sammanhang självfallet både de organisatoriska möjligheterna och elevens förmåga rent allmänt att börja mitt inne i ett läsår, vilket det naturligtvis i så fall blir fråga om.

Som sagt: Här försiggår rätt mycket försöksverksamhet och dessutom utredningsarbeten, och mot den bakgrunden har utskottet nu avstyrkt motionerna. Resultaten av utredningarna och försöksverksamheten får vi ta ställning till senare.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 14 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1977/78:5 med anledning av motion om cancerforskning

Utskottets hemställan bifölles.

§ 15 Anmälades och bordlades

Propositioner

1977/78:51 med anledning av vissa av internationella arbetskonferensen år 1976 vid dess sextioandra sammanträde (ILO:s nionde sjöfartskonferens) fattade beslut

1977/78:66 om ändring i lagen (1970:742) om lönegarantiavgift, m. m.

§ 16 Anmälades och bordlades

Motioner

1977/78:49 av *Ove Karlsson m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:42 om åtgärder för försörjningsberedskapen på tekoområdet

1977/78:50 av *Hans Lindblad* och *Gunnel Jonäng*

med anledning av propositionen 1977/78:15 med förslag till ändrade riktlinjer för fastighetsdataverksamheten

*Anmälan av
interpellation*

1977/78:51 av *Per Olof Håkansson*
1977/78:52 av *Tore Nilsson och Per Petersson*
med anledning av propositionen 1977/78:19 om nya riktlinjer för jord-
brukspolitiken, m. m.

1977/78:53 av *Björn Eliasson*
1977/78:54 av *Gunnar Oskarson m. fl.*
1977/78:55 av *Maj Pehrsson och Arne Persson*
1977/78:56 av *Lars Werner m. fl.*
med anledning av propositionen 1977/78:30 om skyddat arbete och yr-
kesinriktad rehabilitering m. m.

1977/78:57 av *Erik Hovhammar m. fl.*
1977/78:58 av *Olof Palme m. fl.*
med anledning av propositionen 1977/78:32 om särskilda åtgärder för
att främja sysselsättningen under vinterhalvåret 1977/78

1977/78:59 av *Bertil Johansson m. fl.*
med anledning av propositionen 1977/78:37 om vårjakt efter sjöfågel

1977/78:60 av *Gunnar Olsson m. fl.*
med anledning av propositionen 1977/78:58 om ökat stöd till dagspressen,
m. m.

§ 17 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kam-
markansliet

den 15 november

1977/78:72 av *Anna Lisa Lewén-Eliasson* (s) till bostadsministern om åtgärder rörande de äldres bostadsförhållanden:

Statsrådet Elvy Olsson svarade den 8 mars 1977 på en interpellation från mig rörande åtgärder inom bostadsdepartementets ansvarsområde med anledning av riksdagens tidigare begäran om en undersökning beträffande de äldres bostadsförhållanden. I en replik förklarade statsrådet att hon behövde "en kort tid" för att sammanställa tillgängligt material och sedan ta ställning i frågan. Statsrådet ville ha ett halvår på sig och utfäste i riksdagen att hon därefter kunde närmare redogöra för vilka ytterligare åtgärder som behöver vidtas.

Mer än ett halvår har nu gått sedan uttalandet gjordes. Jag vill därför till bostadsministern Elvy Olsson ställa följande fråga:

Vill statsrådet nu redovisa sina överväganden med anledning av riksdagens begäran om en undersökning av de äldres boende?

§ 18 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 16 november

1977/78:114 av *Ingvar Carlsson* (s) till bostadsministern om tidpunkten för proposition om energihushållning i befintlig bebyggelse:

Enligt propositionsförteckningen är det regeringens avsikt att framlägga propositionen om energihushållning i befintlig bebyggelse den 1 december 1977. Detta sena datum medför att den s. k. sparplanen, som spelade en avgörande roll under valrörelsen 1976, inte heller under höstsessionen 1977 blir föremål för behandling och beslut i riksdagen.

Med anledning härav vill jag till bostadsminister Elvy Olsson rikta följande fråga:

Kan garantier nu lämnas för att propositionen om energihushållning i befintlig bebyggelse åtminstone framlägges den 1 december 1977?

1977/78:145 av *Elis Andersson* (c) till bostadsministern om installation av multumanläggning:

Jag vill rikta följande frågor till bostadsministern:

1. På vilka grunder kan byggnadsnämnder och hälsovårdsnämnder förvägra byggnadslov till sökande som avser att installera multumanläggning?

2. På vilka grunder kan kommunala förmedlingsorgan avstyrka statligt bostadslån till sökande som avser att installera multumanläggning i sin fastighet?

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 15.29.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 28

Onsdagen den
16 november 1977

*Meddelande om
frågor*